

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUK KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Akife TAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU

OCAK 2023

KONYA

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Akife Taş		
	Numarası	18810201054		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri / Din Eğitimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Okul Öncesi Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Akife Taş		
	Numarası	18810201054		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri / Din Eğitimi Ana Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu		
Tezin Adı	Okul Öncesi Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi			

Dinî içerikli çocuk kitapları din eğitimi alanındaki destekleyici materyallerin başında gelmektedir. Din eğitimi ile beraber değerler eğitimi de son yıllarda özellikle okul öncesi dönemde sıkça gündeme gelen bir konu olmuştur. Okul öncesi dönem değerler eğitimi için 4-6 Yaş Kur'an kursları açan Diyanet İşleri Başkanlığı değerler eğitimi destekleyici yayınlar çıkarmaktadır. Bu çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çıkarılan "Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti 1" setini hikâyelerin resimleme, kazanımlara uygunluğu ve gelişimsel döneme uygunluğu, etkinliklerin ise öğretim yöntem ve tekniklerine ve kazanımlara uygunluğu çerçevesinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Araştırma da nitel içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda bu setin okul öncesi değerler eğitimine olumlu anlamda destek olabilecek bir set olduğu kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Dini İçerikli Çocuk Kitapları, Okul Öncesi Çocuk Kitapları, Din Eğitimi, Okul Öncesi Din Eğitimi, Çocuk Edebiyatı, Resimli Hikâye Kitab

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Akife Taş		
	Student Number	18810201054		
	Department	Philosophy and Religion Sciences / Religious Education		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu		
Title of the Thesis/Dissertation	Examination Of Preschool Children's Books in Terms of Values Education			

Children's books with religious content are one of the supporting materials in the field of religious education. Along with religious education, values education has also been a topic that has come up frequently in recent years, especially in the preschool period. The Presidency of Religious Affairs, which opened 4-6 Age Quran Courses for preschool period values education, publishes publications supporting values education. In this study, the "Values Education Set 1 with Stories and Activities" set issued by the Directorate of Religious Affairs was evaluated within the framework of illustration of stories, conformity to achievements and developmental period, and conformity of activities to teaching methods and techniques and achievements. Qualitative content analysis technique was used in the research. As a result of the evaluations, it was concluded that this set is a set that can positively support preschool values education.

Keywords: Values Education, Children's Books with Religious Content, Preschool Children's Books, Religious Education, Preschool Religion Education, Children's Literature, Illustrated Story Book

ÖN SÖZ

Dini içerikli çocuk kitapları, din eğitimi ve değerler eğitimi alanlarındaki destekleyici materyallerin başında gelmektedir. Hikâyeler, soyut konuları somutlaştırıp, özellikle okul öncesi dönem için konuları daha anlaşılır hâle getirdiğinden din eğitimini kolaylaştırmaktadır. Çocuğun din eğitimi konusunda güvenilir kitaplara ihtiyaç duyan ebeveynler ve öğretmenler dini içerikli çocuk kitaplarına başvurmaktadır. Çocuklar da böylece dini içerikli çocuk kitapları ile okul öncesinden itibaren tanışmaktadırlar. Çocukların dini kimliklerinin oluşmasında tanıştıkları bu kitaplarında büyük önemi vardır. Kitaplarda ki olaylar, kahramanlar, olay zinciri, üslup ve kitapta yer alan diğer öğeler çocukların gelişim alanlarına etki ederler. Ayrıca çocukların ilk tanıştığı okul olan kreşlerde öğrenilen bilgiler, akılda kalıcı oluşu ve yetişkin olduğunda hayatına etki etmesi sebebiyle de büyük bir öneme sahiptir. Diyanet İşleri Başkanlığının açmış olduğu 4-6 Yaş Kur'an kursları okul öncesi değerler eğitimi konusunda büyük bir ihtiyacın ürünüdür. Kurslarda işlenen değerler ile birebir uyumlu olarak hazırlanan "Hikâyeler ve Etkinlikler ile Değerler Seti 1" hem hikâyeleri hem etkinlikleri ile değerler eğitiminin çocuklara aktarılmasında çocuk edebiyatı alanına da katkı sağlamıştır.

Araştırmanın konusu ve problemi, alt problemler, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi, araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları ve ilgili çalışmalarla çalışmanın giriş bölümünü meydana getirmektedir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve yer almaktadır. Araştırma kapsamında incelenen Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti'ne ilişkin bulgular ve yorumlara ve önerilere sonuç kısmında yer verilmiştir.

Tez hazırlık sürecimde görüş ve destekleriyle her zaman bana yol gösteren kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu'na, fikir ve önerileri ile çalışmanın tüm süreçlerinde yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Muhammed Fatih Turanalp'e, çalışmaya destek ve katkıları ile son haline gelmesine yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Fatih İpek hocama teşekkürü bir borç biliyorum. Çalışma sürecimde sevgi ve destekleriyle her zaman yanımda olan kıymetli eşime, canım anneme, değerli aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Akife Taş
KONYA-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
2. Alt Problemler	2
3. Araştırmanın Amacı	2
4. Araştırmanın Önemi.....	2
5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	3
6. Araştırmanın Yöntemi	3
7. İlgili Çalışmalar.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları	7
1.1.1. Çocuk Edebiyatının Faydası, Amacı ve Hedefleri.....	8
1.2. Okul Öncesi Gelişim Özellikleri	9
1.2.1. Çocukluk Dönemi Gelişim Alanları	11
1.2.1.1. Fiziksel Gelişim	11
1.2.1.2. Bilişsel Gelişim.....	12
1.2.1.3. Zihinsel Gelişim.....	13
1.2.1.4. Ahlaki Gelişim.....	13
1.2.1.5. Dini Gelişim.....	14
1.2.1.6. Duygusal Gelişim	15
1.2.1.7. Dil Gelişimi.....	15
1.2.1.8. Kişilik Gelişimi.....	16
1.2.1.9. Psikososyal Gelişim	17
1.3. Okul Öncesi Dönemde Çocuk Kitap İlişkisi ve Çocuk Kitapları	18
1.3.1. Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişimine Katkısı	19
1.3.1.1. Çocuk Kitaplarının Bilişsel Gelişime Katkısı.....	19
1.3.1.2. Çocuk Kitaplarının Kişilik Gelişimine Katkısı.....	20
1.3.1.3. Çocuk Kitaplarının Toplumsal Gelişime Katkısı.....	21
1.3.1.4. Çocuk Kitaplarının Sanatsal Gelişime Katkısı	22
1.3.1.5. Çocuk Kitaplarının Sosyal-Ahlaki Gelişime Katkısı.....	23

1.3.1.6. Çocuk Kitaplarının Dil Gelişimine Katkısı	24
1.4. Çocuk Kitaplarında Resim	25
1.5. Çocuk Kitapları ve Değer	28
1.5.1. Değer Kavramı	29
1.5.2. Ahlaki Değerlerin Kazandırılması	31
1.6. 4-6 Yaş Kur'an Kursları	32
1.7. Müfredatta Yer Alan Değerler	36
1.7.1. Dua, Şükür, Özür Dileme	36
1.7.2. Sevgi ve Merhamet	37
1.7.3. Saygı	38
1.7.4. Sorumluluk	39
1.7.5. Yardımlaşma	39
1.7.6. Sabır	39
1.7.7. İyilik	40
1.7.8. Doğruluk ve Dürüstlük	40
1.7.9. Adalet	40
İKİNCİ BÖLÜM.....	42
HİKÂYELER VE ETKİNLİKLER İLE DEĞERLER EĞİTİMİ SETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	42
2.1. Küstüm Çiçeği Süslü	42
2.1.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	43
2.1.1.1. Resimleme	43
2.1.1.2. Kazanımlara Uygunluk	44
2.1.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	45
2.1.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	46
2.1.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından	46
2.1.2.2. Kazanımlara Uygunluk	46
2.2. Mızmız Mandalına Balığı	47
2.2.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	48
2.2.1.1. Resimleme	48
2.2.1.2. Kazanımlara Uygunluk	49
2.2.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	50
2.2.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	50
2.2.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından	50
2.2.2.2. Kazanımlara Uygunluk	51
2.3. Haydi Sen Anlat	52
2.3.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	53
2.3.1.1. Resimleme	53
2.3.1.2. Kazanımlara Uygunluk	55
2.3.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	56
2.3.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	56
2.3.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından	56
2.3.2.2. Kazanımlara Uygunluk	57
2.4. İki Makinist	59
2.4.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	59
2.4.1.1. Resimleme	60
2.4.1.2. Kazanımlara Uygunluk	62
2.4.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	63

2.4.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	63
2.4.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından.....	63
2.4.2.2. Kazanımlara Uygunluk	64
2.5. Güzelce Köyü	65
2.5.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	66
2.5.1.1. Resimleme	66
2.5.1.2. Kazanımlara Uygunluk	67
2.5.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	68
2.5.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	69
2.5.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından.....	69
2.5.2.2. Kazanımlara Uygunluk	69
2.6. Dostluk Parkı	71
2.6.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	72
2.6.1.1. Resimleme	72
2.6.1.2. Kazanımlara Uygunluk	73
2.6.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	74
2.6.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	74
2.6.2.1. Öğretim Yöntemleri Açısından.....	75
2.6.2.2. Kazanımlara Uygunluk	75
2.7. Sabır Kuşu.....	76
2.7.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	76
2.7.1.1. Resimleme	76
2.7.1.2. Kazanımlara Uygunluk	77
2.7.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	78
2.7.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	78
2.7.2.1. Öğretim Yöntemleri Açısından.....	78
2.7.2.2. Kazanımlara Uygunluk	79
2.8. İyilik Yarışçıları	80
2.8.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	80
2.8.1.1. Resimleme	81
2.8.1.2. Kazanımlara Uygunluk	81
2.8.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	82
2.8.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	83
2.8.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından.....	83
2.8.2.2. Kazanımlara Uygunluk	83
2.9. Tavşan Maviş'in Masalı.....	85
2.9.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	85
2.9.1.1. Resimleme	86
2.9.1.2. Kazanımlara Uygunluk	86
2.9.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	87
2.9.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	88
2.9.2.1. Öğretim Yöntemleri Açısından.....	88
2.9.2.2. Kazanımlara Uygunluk	88
2.10. Adil Bir Oyun	90
2.10.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi	91
2.10.1.1. Resimleme	91
2.10.1.2. Kazanımlara Uygunluk	92
2.10.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk	93
2.10.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi	94
2.10.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından.....	94

2.10.2.2. Kazanımlara Uygunluk.....	94
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
1. Sonuç	96
2. Öneriler	97
KAYNAKÇA.....	99

KISALTMALAR

- ev. : Çeviren
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
ed. : Editör
Hz. : Hazreti
s. : Sayfa
s.a.v. : Sallallahu aleyhi vesellem
TDK : Türk Dil Kurumu
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

Okul öncesi dönem, çocuğun belirgin bir şekilde öğrenmeye açık olduğu, temel yaşam becerilerini kazandığı, kavramları öğrendiği, etrafında olup bitenleri fark ettiği ve kişiliğinin temelini oluşturduğu bir dönemdir. Aynı zamanda bu dönemdeki çocuğun beyin gelişimi de oldukça hızlı ilerlemektedir. Bu açıdan okul öncesi dönemde olan bir çocuğa verilecek nitelikli bir eğitim onun tüm hayatını olumlu anlamda etkileyecektir. Okul öncesi dönemde bilişsel, dilsel, sosyal ve bedensel olarak hızlı bir şekilde gelişen çocuk ahlaki bakımdan da gelişmektedir. Dini konulara merakı olduğundan bu alanda da gelişmeye ve dini bir bilinç kazanmaya başlar. Bireyin ileriki hayatında sağlam ve doğru bir dini yaşantı geliştirmesi için bu dönemdeki eğitim büyük önem arz etmektedir.¹

Okul öncesi dönemde çocuklar aileleriyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurarlarken, tercih yaparken ve hangi davranışın daha uygun olacağına karar verirken değerlere ihtiyaç duyarlar. Değerleri bilen bir çocuk, sosyal ve dini yaşayışında daha erdemli bir kişi hâline gelir.

Din eğitiminde kullanılan yardımcı materyallerin başında çocuk kitapları yer alır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra dini içerikli çocuk yayınlarına yönelimde gözle görülür bir artış olmuştur. Dini içerikli çocuk kitapları alanında meydana gelen bu nicel büyüme, kitapların niteliği konusunda da bir çalışma yapmanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.² Bu çalışma ile Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çıkarılan ve Diyanet 4-6 Yaş Kur’an kursları müfredatı ile uyumlu olarak hazırlanan serinin özellikleri ele alınmaktadır. Bu çalışmada dini içerikli çocuk kitaplarının gelişiminin olumlu yönde etkileneceği ve Diyanet 4-6 Yaş Kur’an kurslarının müfredat ve incelenen kitaplar arasındaki uyumun daha iyi bir yere getirileceği düşünülmektedir.

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Araştırmamızın temel problemini “DİB tarafından hazırlanan Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti’nin Diyanet 4-6 yaş Kur’an kursu öğrenci gelişimleri ve müfredatı ile uyum içerisinde midir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu set, müfredat kazanımları dikkate alınarak mı hazırlanmıştır? Hedef kitlesi olan okul öncesi gelişimsel döneme hitap etmekte midir? Kitaplarda kullanılan resimlemeler ne durumdadır? Etkinlik önerileri hayata geçirilebilecek şekilde mi hazırlanmıştır? Etkinlikler hikâye ve anlatılan

¹ Zeynep Nezahat Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi* (İstanbul: DEM, 2014), 264.

² Fatih Turanalp, “İyi Edebiyatın Direnişi Sürüyor”, *Türk Dili- Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, (ts.), 413.

değer ile bir bütünlük oluşturuyor mu? Araştırmamızın temel problemini Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti'nin öğretim programına ve 4-6 yaşa gelişimsel olarak uygunluğu nedir? oluşturmaktadır.

2. Alt Problemler

Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti 1 kitaplarının hikâye kısımlarının;

- Resimleme,
- Kazanımlara uygunluk,
- Gelişimsel dönem özelliklerine uygunluk bakımından durumu nasıldır?

Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti 1 kitaplarının etkinlik önerileri kısmının,

- Öğretim yöntemleri,
- Kazanımlara uygunluk,
- Gelişimsel dönem özelliklerine uygunluk bakımından durumu nasıldır?

3. Araştırmanın Amacı

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 yaş öğretim programı ünitelerine göre hazırlanan Hikâyeler ve Etkinlikler ile Değerler Eğitimi Seti hem öğretmenlerin hem velilerin yararlandığı bir settir. Bu setin birçok farklı açıdan değerlendirileceği bu çalışmada amaç, eleştirel bir bakış açısıyla incelemek, okul öncesi dönem eğitimi için önemli bir yeri olan 4-6 yaş Kur'an kurslarının müfredat ve yayınları arasındaki uyum için neler yapılabileceğini belirlemek, eksiklerini ortaya koymak ve tüm bu çıkarımlar doğrultusunda çocuk edebiyatına, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarına, öğretim programına ve din eğitimi bilimine katkı sağlamaktır.

4. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de son yıllarda okul öncesi dönem için hazırlanmış dini içerikli hikâye kitaplarının artışı bu çalışma özelinde ise kitapların değerleri kazandırmadaki aracılığı önemli bir gündem oluşturmaktadır. Bu hassas konu ise hem ebeveynlerin hem öğretmenlerin kitap seçiminde nasıl bir yol izlemeleri gerektiğine dair bir soruyu gündeme getirmektedir. Hem 4-6 yaş Kur'an kursları öğretim programı ile birebir uyumlu içeriklere sahip olan, hem de her ebeveynin rahatça temin edebileceği bu seriyi

incelemek, eksik yönlerini ortaya koymak, başarılı olan yönlerinden bahsetmek her yıl binlerce öğrencinin bu set ile karşılaştığı düşünülürse bu alandaki ihtiyacı gidermek için atılmış bir adım olacaktır.

Bilimsel yöntem ve akademik bir üslup ile hazırlanan bu çalışma güncel ve çocuk gerçeğini hayatında bulunduran her kesimi ilgilendirmesi bakımından birçok farklı kitleye hitap etmektedir. 4-6 yaş Kur'an kursu öğretmenlerinin ve velilerinin, değerler üzerine çalışma yapan yazarların ve editörlerin, yayınevlerinin faydalanabileceği bir araştırma konusuna sahiptir.

5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evrenini okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan değerler eğitimi konulu çocuk kitapları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmış Hikâyeler ve Değerler Eğitimi Seti olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen set 1 ve 2 şeklinde hazırlanmıştır. Bu çalışmada değerleri konu edinmiş olan setin birincisi üzerinde çalışılmış olup ikincisi örneklem dışı bırakılmıştır. Çalışmamız, birinci setin oluşturduğu 10 kitap hikâyeye ve etkinlik olarak iki kısmı kapsamaktadır. Hikâyeler, resimleme, kazanımlara uygunluk, gelişimsel döneme uygunluk bakımından incelenmiştir. Etkinlikler ise öğretim yöntem ve teknikleri ile kazanımlara uygunluk bakımından incelenmiştir. Bu çalışma 2022 yılında yapılmış olup 2023 Ocak ayında tamamlanmıştır.

6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.” Doküman inceleme yöntemi ile araştırmacı, elde edilen belgeleri belli bir çerçevede incelemekte ve birbiriyle ilişkilendirerek bir bütüne ulaşmaya çalışmaktadır. Belgelerin incelenmesi, farklı olay ve konular hakkında bilgi vermekle birlikte araştırmanın ilgi ve algısına göre şekil alabilme imkânı da sağlamaktadır.”³

Kavramsal çerçeve bölümü için literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Literatür tarama, mevcut olan kaynaklar içerisinde belirlenmiş bir konu üzerinde yapılan detaylı araştırma sonucu o konuya ait verilerin sistemli bir şekilde toplanması sürecidir. Konu ile

³ Hüseyin Muşmal - İrem Gürbüz, *Doküman İncelemesi, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, ed. Şebnem Aslan (Konya: Eğitim, 2018), 217-218.

ilgili önceden çalışılmış tezler, makaleler, kitaplar çalışma konusu bağlamında detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışma nitel araştırma modeli ile modellenmiştir. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür.⁴

Nitel araştırma yöntemi, araştırmanın tasarlanması ve gerçekleştirilmesinde araştırmacıya esneklik sağlamaktadır. Araştırmanın her aşamasında duruma göre yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirme, araştırmanın kurgusunda değişiklikler yapma nitel araştırmanın özünü oluşturmaktadır. Nitel araştırmaların bir özelliği de keşfedici olmalarıdır. Keşfedici özelliğe sahip araştırmalar, üzerinde az çalışılmış konuları aydınlatmada oldukça kullanışlı ve yararlıdır.⁵

“Araştırma süreci sonunda elde edilen veriler betimsel ve içerik analizine tabi tutulurlar. İçerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir.”⁶ İncelenen kitaplar hakkındaki veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir.

7. İlgili Çalışmalar

Bu çalışmaya benzer çalışmaların ilki, 1995 yılında Atiye Gözen tarafından Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalında hazırlanan “Çocuk Hikâyelerinde Dini Motiflerin Eğitim Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezidir. Tez başlık olarak çocuk hikâyelerinde dini motiflerin incelendiğini ifade etse de sadece Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki dini motifleri ele almakta ve 31 sayfalık hacmi ile sınırlı kalmaktadır.

Bu alanda faydalanılacak eserlerden biri de 1997 yılında Remziye Ege tarafından Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalında hazırlanan “Okul Öncesi Çocukları İçin Hazırlanan Kitaplarda Dini ve Ahlaki Motiflerin İşlenişine İlgili Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tezidir. Tez, okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan hikâye, masal, boyama kitapları gibi çeşitli türlerdeki kitapların içerik ve fiziki özellikleri bakımından incelenmesini konu edinmiştir.

⁴ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin, 2008), 39.

⁵ W. Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II.Cilt* (İstanbul: Yayın Odası, 2012), 228.

⁶ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 89.

Bu tez, yöntem ve içerik bakımından çalışmamız ile benzerlik gösterse de farklı tarzdaki kitapları da incelemesi ve kitapların fiziki özelliklerini de değerlendirmesi bakımından çalışmamızdan ayrılmaktadır.

Alandaki bir diğer çalışma, 2003 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı'nda Gülsüm Pehlivan'ın hazırladığı ve “Çocuk Kitaplarında Dinî Motifler ve Din Eğitimi” başlığını taşıyan yüksek lisans tezidir. Bu çalışma 2014 yılında DEM Yayınları tarafından “Osmanlı Döneminde Çocuk Hikâye Kitapları-Dini ve Ahlaki Motifler” ismiyle ve Gülsüm Pehlivan Ağırakça imzasıyla kitap hâline getirilmiştir. Bu tezde 1908-1928 yıllarında yazılmış çocuk kitapları, nitelik ve nicelik açısından ele alınmıştır. Çalışma Osmanlı Dönemini ele aldığı için son dönem çocuk yazını içermemesiyle araştırmamızdan farklılık göstermektedir.

2016 yılında Aslıhan Atik Yıldız tarafından Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalında “Ernest Harms ve Ronald Goldman'ın Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Dini İçerikli Çocuk Kitapları” başlıklı doktora tezi de alandaki benzer çalışmalardan biridir. 2010-2014 yılları arasındaki 22 adet dini içerikli çocuk kitabının incelendiği çalışma, temel olarak Ernest Harms ve Ronald Goldman'ın dini gelişim kuramlarına dayanmakta ve 4-12 yaş arası çocuklara yönelik kitapları kapsamaktadır. Kitaplar okul öncesi ve ilköğretim dönemi olmak üzere iki farklı aşamada konu, karakter, kurgu ve dil açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme kriterlerinin ve kitapların yaş aralığının farklı oluşu ile çalışmamızdan farklı bir yapıya sahiptir.

Alandaki bir diğer çalışma 2017 yılında Muhammed Fatih Turanalp tarafından Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalında “Dini İçerikli Çocuk Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tezidir. Bu çalışmada dini içerikli çocuk kitaplarının yoğunlaştığı yıllar olan 2003-2015 yılları arasında yayımlanmış 7-12 yaş arası yönelik kitaplar arasından belirlenmiş bir örneklem çerçevesinde kitapların kaynaklara uygunluk, çocuğa görelilik, eğitsellik, dil ve üslup, görsellik ve işlevsellik boyutu, öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Çalışma özellikle değerlendirme başlıkları ile dikkat çekmekte ancak örnekleme oluşturan hikâye kitaplarının okul öncesi dönem yaş grubunu kapsamaması yönüyle çalışmamızdan farklılık göstermektedir.

2018 yılında Zeynep Amanet Araz tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalında “Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: ‘Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi’ ile ‘Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları’ Örnekleri” başlıklı yüksek lisans tezi ise bu alanda faydalanılacak eserlerdendir. Örnekleme oluşturan hikâye kitaplarının okul öncesi dönem yaş grubunu kapsamaması sebebiyle araştırmamız ile ayrılmaktadır.

Bu alanda başka bir çalışma ise 2021 yılında Sümeyra Karatoprak tarafından Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalında “Okul Öncesi Dönem İnanç Temalı Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezidir. Çalışma, 2015-2021 yılları arasında okul öncesi dönem çocuklar için yayımlanmış olan inanç temalı hikâye kitaplarının içerik, biçim ve resimleme nitelikleri açısından incelenmesini kapsamaktadır. Bizim çalışmamızdan ayrı olarak bu çalışma, farklı yayınevlerinin kitaplarını incelemekte ve örnekleme daha geniş tutmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları

“Çocuk Edebiyatı, çok yönlü, çok bileşenli (multidisipliner) bir alan olmakla birlikte temel iki değişkeni vardır: ‘Çocuk’ ve ‘edebiyat.’”⁷ Çocuk edebiyatını anlayabilmek için bu iki sözcüğün anlamı üzerinde ayrı ayrı durmamız gerekir. ‘Edebiyat’ sözcüğünün tanımı birçok kitapta farklı şekillerde yapılmış, açıklanmaya çalışılmıştır. Biz burada ilk olarak Türk Dil Kurumu’nun açıkladığı şekilde tanımlayacağız: “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın.”⁸ Edebiyatın güzel vakit geçirmeyi sağlayan hem eğlenceli bir uğraş olarak hem de insanların yaşama gücünü arttıran çocukların hayatı keşfetmesinde, yaşamda karşılaşılabilecekleri durumlara yol gösterici fonksiyonu vardır. Edebiyatın, plastik, fonetik ve söz sanatları arasında “her seviyeden okuyucusuna doğrudan doğruya ulaşabilen tek sanat” olmasının nedeni, malzemesinin kaynağının “söz” olmasıdır. Edebiyat hiçbir maddi malzemeye ihtiyaç duymayan, alete, mekâna bağlı olmayan tamamıyla zihni bir sanattır.⁹ Ayrıca edebiyat, insanın kendisini başkalarını ve doğayla olan ilişkilerinde var olan bilgileri yeniden biçimlendirme, yorumlama ve yeniden yaratma eylemidir. Edebiyat çocuklara zaman ve mekân fark etmeksizin diğer insanların yaşam deneyimlerine yönelik bilgiler verir. Çocuklar başkalarının yaşamlarına ilişkin bilgilerini arttırarak dolaylı yoldan hayattaki diğer rolleri dener, kendilerini ve etraftaki kişileri daha iyi anlar.¹⁰ Böylece çocuk edebiyatı çocuklara hayatın bir anlamda provasını yaptırmış olur. Daha önceden kitaplarda birçok farklı duruma şahitlik etmiş olan çocuk gerçek hayatta daha az zorlanır.

“Çocuk”, çocuk edebiyatının ana ögesidir, denilebilir. Çocuğu tanımadan, tanımlamadan, çocuk edebiyatını anlamak mümkün değildir. Çocuk, “bebeklik çağı” ile “ergenlik çağı” arasındaki gelişim döneminde bulunan insan olarak açıklanabilir.¹¹ Bebek 0-2 yaş arasındaki süt veya kucak çocuğa; ergen, gelişim açısından, ergenlik çağına gelmiş, 15-16 yaş sonraki erkek veya kızlara verilen isimdir. Çocuk hakları sözleşmesinde “Erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk

⁷ Hasan Gülerüz, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* (Ankara: Edge Akademi, 2013), 22.

⁸ TDK, “Edebiyat”, *Türk Dil Kurumu | Sözlük* (2023).

⁹ Mustafa Ruhi Şirin, *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı* (İstanbul: kapı, ts.), 21.

¹⁰ Mübeccel Gönen, ed., *Çocuk Edebiyatı*, 4. bs (Ankara: Eğiten, 2017), 1.

¹¹ TDK, “Çocuk”, *Türk Dil Kurumu | Sözlük* (2023).

sayılır.” ifadesi yer alır.¹² Tüm bu tanımlardan sonra 2-18 yaş aralığındaki kız ve erkeklere verilen ortak adı çocuk olarak isimlendirebiliriz.

Çocuk ve Edebiyat sözcüklerini inceledikten sonra “Çocuk edebiyatı” tanımını yapabiliriz. Çocuk edebiyatı, sınırları uçsuz bucaksız çocuk ve çocukluk olan, çocuklara yönelik edebiyat değeri taşıyan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.¹³ Çocuklar için edebiyat düşüncesi son yüzyılda başlayan bir fikirdir. Bu fikirle beraber edebiyatın içindeki çocukla ilgili olan kısımlar çocuğa göre bir edebiyat yapılması yönünde bir bakış açısıyla değerlendirilmeye başlanmıştır. Çocuk edebiyatı, bu alanda önemli çalışmaları olan Mustafa Ruhi Şirin tarafından, “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır.¹⁴” şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilen, her yaştan kimse tarafından okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür.¹⁵ Tüm bu tanım ve açıklamalardan yola çıkarak çocuk edebiyatının çocukların gelişimlerine, hayal dünyalarına uygun, onlara birçok katkı sağlayacak edebi bir tür olduğunu söyleyebiliriz.

1.1.1. Çocuk Edebiyatının Faydası, Amacı ve Hedefleri

Edebiyat öncelikli olarak keyif verir, bu sayede kitaptan keyif alan çocuğa eğlendirirken öğretir. Çocuklukta okunduğu hâlde yetişkinlikte hâlâ hatırlanan kitaplar fazlaca eğlendiren veya duygulandıran kitaplardır.¹⁶ Burada önemli olan çocuğun kitaplarla duygusal bir bağ kurup kitaba karşı sevgisinin oluşmasıdır. Sevgisi oluşan çocuk, kitap okuma keyfini keşfetmeye başlayacaktır. Bu zevki keşfeden çocuk kitap okuma alışkanlığı kazanıp edebiyatın diğer faydalarından da yararlanır hale gelecektir.

Çocuk Edebiyatının diğer faydalarını ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Resimli çocuk kitapları çocuklar tarafından hem dinlenildiği hem de resimlerine bakıldığı için görsel-işitsel zekâyı destekler.
2. Çocukların ana dillerinin güzelliklerini öğrenmeye ihtiyaçları vardır ve edebiyat bunu destekler.

¹² Güleriyüz, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, 25.

¹³ Şirin, *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*, 24.

¹⁴ Mustafa Ruhi Şirin, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (İstanbul: Çocuk Vakfı, 2000), 9.

¹⁵ Şirin, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, 10.

¹⁶ Mübaccel Gönen, *Çocuk Edebiyatı*, 6.

3. Hayatı öğretmeye yardımcı olur. Çocuk bir başka kimsenin yaşadıklarını görerek hayatı keşfeder.¹⁷
4. Ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.¹⁸ Çocuk edebiyatının hayret verici, olağanüstü, mizahi yönleri çocuğu eğlendirirken yaşadığı hayat için neşesini de artırır.
5. Çocukların hayal gücünü geliştirir.
6. Çocukların edebiyat ile ilgilenmelerinin bir başka faydası ise çocukların edebi ve estetik eserleri tanımaları ve ilgi duymaya başlamalarıdır. Düzenli bir şekilde kitaplarla etkileşim hâlinde olan çocuklar zamanla kendi beğenileri doğrultusunda eserler seçerek, kendi edebiyat zevklerini oluşturacak ve bu eserleri tercih edecek hâle gelirler.¹⁹ Çocuk yaşadığı dünya hakkında daha fazla şey öğrendikçe, kendisini daha çok keşfeder. Neyi daha çok sevdiği veya nelerden hoşlanmadığı hakkında bilgi sahibi olur.

Saymış olduğumuz tüm bu faydaları şu şekilde sonlandırmak mümkündür: Edebiyat eserleri, çocukların kendileri, çevreleri ve içinde buldukları dünya hakkında hem duyuşsal becerilerini geliştirir hem de bilgi birikimlerini arttırır. Bu sayede edebiyat, çocukların birçok yönden gelişimlerine destek veren en önemli eğitsel araçlar arasında yerini alır.

1.2. Okul Öncesi Gelişim Özellikleri

“Gelişim nedir?” sorusunu cevaplamadan önce gelişimle ilgili temel kavramların muhtevasının iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu kavramlar büyüme, gelişme, olgunlaşma ve öğrenmedir. Bu kavramların anlamları birbirinden farklı olmasına rağmen birbirinin yerine kullanılmaktadır. İşte bu kavram kargaşasını önlemek açısından söz konusu kavramlara açıklık getirilmesinde yarar bulunmaktadır.

Büyüme, bir canlının bedenindeki iç ve dış organlarda gerçekleşen yapısal ve sayısal artış olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile vücudun boy kilo ve hacim olarak artmasıdır.²⁰

¹⁷ A. Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı* (Ankara: Anı, 2013), 6.

¹⁸ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, 6.

¹⁹ Gönen, *Çocuk Edebiyatı*, 8.

²⁰ Metin Elkatmış, “Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim ve Ahlak Eğitimi”, *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1* (Konya: Palet, 2020), 33.

Bir diğerk kavram olan olgunlaşma ise biyolojik olarak dış çevrelerden bağımsız bir şekilde, organların kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilecek düzeye gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Yürüyebilmemiz için bacak kaslarımızın yeteri kadar güçlü olması ve vücudumuzu dengede dik bir şekilde tutabilmemiz ya da yazı yazabilmek için küçük kaslarımızın yeterli düzeye gelmesini olgunlaşmaya örnek olarak gösterebiliriz.²¹

“Gelişimin diğerk kavramı olan öğrenme ise; bireyin doğuştan getirmiş olduğu kalıtsal özelliklerin uygun çevresel faktörlerin etkisi ile geliştirilerek bu özelliklerin zenginleşmesidir.”²² Ayrıca öğrenme, geniş manada çevreyle etkileşim sonucu ortaya çıkan kalıcı izli davranışta gerçekleşen değişiklikler olarak tanımlanabilir. Örneğin, çocuğun düzgün bir şekilde kalem tutabilmesi için el ve parmak kaslarının, kemiklerinin yeterli büyüklüğe ve olgunluğa erişmesi yetmez. Çocuğun kalemin nasıl tutulduğunu görmesi, kalemi tutmaya çalışması, yanlış tutmuş ise düzeltilmesi, düzgün tuttuğunda haberdar edilmesi, pekiştirilmesi gerekir. İlerleyen zamanlarda da artık kalemi doğru bir şekilde tutması, öğrenme olarak nitelendirilir.

“Gelişim sadece büyümede olduğu gibi ölçümlle ifade edilebilen bir kavram olmayıp, birçok yapıyı bir arada bulunduran karmaşık bir olgudur.”²³ Özetle açıklamak gerekirse gelişim, büyüme, olgunlaşma ve öğrenmeyi kapsayan bir kavramdır. İnsanın gelişimi, kişinin fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve dil alanlarında bireyin deneyimleriyle şekil alan bir süreçtir. Süreç içerisinde gelişimi etkileyen bazı faktörler ileri sürülmekle birlikte bu faktörlerin en önemlisi kalıtım ve çevredir denilebilir.²⁴ Kalıtım diğerk bir ismiyle genotip, bir canlının anne ve babasının genlerinden çocuğa geçen bütün özellikleri kapsayan bir kavramdır. Her canlının kendine özgü bir kalıtım şeması bulunmakta olup, aynı zamanda bu şema, türe özgü farklı özellikler de barındırmaktadır. Kalıtım bununla beraber çevresel etkilere (fenotip) göre de şekillenen bir yapıya sahiptir.²⁵

Doğum öncesi ve doğum sonrasında ortaya çıkan ve bireyin gelişimini etkileyen ikinci gelişim kavramı ise çevredir. Birey birçok yetenekle dünyaya gelir. Bu yeteneklerin olumlu ya da olumsuz gelişiminde çevre çok önemli bir etkidir. Çünkü doğuştan getirilen fiziksel, zihinsel, duyuşsal alanlarda var olan yeteneklerin gelişmesinde ya da

²¹ Elkatmış, “Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim ve Ahlak Eğitimi”, 33.

²² Ayhan Aydın, *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim* (Ankara: Pegem, 2014), 9.

²³ Mehmet Nas, “Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi”, 2018, 16.

²⁴ Elkatmış, “Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim ve Ahlak Eğitimi”, 33.

²⁵ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi, 2008), 39.

körelmesinde çevresel faktörlerin rolü büyüktür. Kalıtım bireyin doğuştan getirdiği yeteneklerin ne kadar gelişebileceğini belirlerken, çevre ise bu gelişim sınırlarına ne kadar yaklaşılacağını, hangi yoldan varılacağını ve nerede durulacağını belirler.²⁶ Bu yüzden kalıtım da çevre de kişinin gelişimine önemli şekilde etki eder. Kalıtımın getirdikleri değiştirilemiyor iken, çevrenin getirdikleri gelişebilmektedir. Çocuk için onu ileriye taşıyabilecek, gelişimini ve bakış açısını olumlu yönde geliştirebilecek bir çevreyi sağlamak önemli bir faktördür.

1.2.1. Çocukluk Dönemi Gelişim Alanları

İnsan yaratılışı incelendiğinde, yaratılışın basit bir yapıdan ziyade karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülür. İnsan yaratılış itibarıyla birbirinden farklı özelliklere ve farklı gelişim alanlarına sahiptir. Gelişim alanlarını daha iyi anlayabilmek için bu alandaki uzmanlar, gelişimi; fiziksel, bilişsel, psikomotor, dil, sosyal ve ahlaki, dini gelişim gibi alanlara ayırmıştır. Birbirinden bağımsız gibi görünen bu alanlar aslında birbirini tamamlayıcı unsurlardır. Yani birisinin olumlu gelişimi diğerini de olumlu manada etkilerken, birisinin kaybı veya eksikliği diğerini de olumsuz anlamda etkiler diyebiliriz.

Biz de çocukluk dönemi gelişim alanlarına özellikle çalışmamızı ilgilendiren okul öncesi çocuğun gelişim alanları ve özellikleri üzerinde duracağız.

1.2.1.1. Fiziksel Gelişim

Fiziksel gelişim, insanın anne karnına düştüğü günden ölümüne değin geçirdiği değişiklikleri içine alır. Bu yönüyle yaşam boyunca durmadan devam eden dinamik bir süreçtir. Fiziksel gelişim, çocuğun davranışlarına hem doğrudan hem de dolaylı olarak etki eder. Doğrudan etkiler çünkü bedensel gelişim çocuğun neleri yapıp neleri yapamayacağını sınırlarını belirler. Örneğin, yaşlarına göre sağlıklı bir gelişme gösteren çocuklar, oyunlarda ve farklı spor dallarında akranlarıyla eşit koşullarda yarışır. İyi gelişmemiş çocuk ise bu yarışta arkadaşları ile yarışamaz ve grup içinde bir ayrılığa düşer. Fiziksel gelişim davranışları dolaylı olarak etkiler çünkü çocuğun kendine ve arkadaşlarına karşı tutumu bedensel gelişimin etkisi altındadır. Bu tutumlar çocuğun gösterdiği uyumlara ve toplum içi davranışlarına yansımaktadır. Örneğin şişman bir çocuk, kendisinden zayıf olan çocuklara ayak uydurmadığını fark eder. Bu da çocuğun kişisel yetersizlik duygusuna kapılmasına neden olur. Buna ilave olarak, eğer arkadaşları

²⁶ Mustafa Bak, *Çocuk Gelişimi* (İstanbul: Cinius, 2011), 16.

kendileri kadar hızlı olmadığı için oynamayı istemezler ve de çeşitli lakaplar takarak alay ederlerse, çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu tür duygular çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli rol oynar.²⁷

1.2.1.2. Bilişsel Gelişim

TDK'ye göre "biliş" canlının bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi şeklinde açıklanmıştır.²⁸ "Bilme eylemi ise içinde düşünme, anlama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi işlemlerin yapıldığı zihinsel bir faaliyettir. İnsan yaşadığı dünyayı bilmek, tanımak ve anlamak ister. Bireyin dünyayı anlama yeni bilgiler edinme, bunları kullanma çabası ise bilişsel ya da zihinsel gelişim olarak adlandırılır."²⁹ "Bilişsel terimi, bilgiyi, belleği, akıl yürütmeyi, sorun çözmeyi, kavramları ve düşünmeyi, yani zihni içine alır."³⁰

Okul öncesi dönem çocukları ego-merkezli bakış açısı ile dünyayı anlamlandırmaya çalıştıklarından genellikle olayların dış yönlerini görürler. Birçok gerçeği anlamlandırmada güçlük çekerler. Bazı davranışları düşünerek yapsalar da çocuklar da yetişkinler gibi bir mantıklılıktan söz edilemez.³¹ Egoantrik/ Benmerkezci düşüncenin oldukça baskın olduğu 3-6 yaş döneminde çocuk çevresini keşfeder. Bu çevrenin yalnızca kendisi için yaratıldığını düşünür ve çevresindeki insanlardan ziyade kendini önemser. Etrafındakilere aldırış etmez. Her şeyin kendisi için var olduğu, kendisine hizmet etmesi gerektiği fikrindedir. Çocuk duygularında ve davranışlarında ben merkezlidir. Başkalarının farklı görüşte olabileceğini ya da kendisinin inanıp kabul ettiği bir gerçekliğin doğru olmayabileceğini anlayamaz. Kendi görüşlerinin sahip olunabilecek tek görüş olduğunu zanneder.³² Bu yüzden etrafındaki insanları ve fikirlerini çoğu zaman önemsemez. Örneğin okul öncesi dönemde olan bir çocuk, etrafındaki insanları önemsemeksizin bir markette bağırarak hatta yerlere yatarak ağlayabilir. O sırada isteğinin olmasını ve etrafındaki herkesin bu isteği gerçekleştirmek için hizmet etmesini ister.

²⁷ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (Remzi, 2017), 31.

²⁸ TDK, "Biliş", *Türk Dil Kurumu | Sözlük* (2023).

²⁹ Elkatmış, "Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim ve Ahlak Eğitimi", 34.

³⁰ Mary J Gander - Harry W. Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Ankara: İmge, 2001), 166.

³¹ Fatih Menderes Bilgili, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler* (İstanbul: Beyan, 2005), 40.

³² Süleyman Abanoz, "3-6 Yaş Arası Çocuğun Dinî ve Ahlaki Gelişiminde Etkili Faktörler", *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1* (Konya: Palet, 2020), 92.

1.2.1.3. Zihinsel Gelişim

Bireyin, çevresini anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif bilişsel faaliyetlerin gelişimine zihinsel gelişim denilmektedir. Bilimsel literatürde zihin kavramının birçok tanımı olmakla birlikte, zihni “aklın öğrenme, öğrenilenden faydalanabilme, yeni durumlara uyabilme ve çözüm yolları bulabilme kabiliyeti” şeklinde tanımlayabiliriz. Jean Piaget, bebeklikten yetişkinliğe kadarki zihinsel gelişim sürecini dört ana döneme ayırarak, tüm çocukların bu gelişim aşamalarından sırasıyla geçtiğini savunmuştur. Ancak çocukların bu gelişim dönemlerine girme ve bu dönemleri tamamlama yaşlarının birbirinden farklılık gösterebileceğinden de bahsetmiştir.³³ Bizim çalışmamızda üzerinde çalıştığımız dönem olan okul öncesi dönemi ilgilendiren 2 yaş ve sonrası dönem Piaget’e göre işlem öncesi dönemdir.

İşlem öncesi dönem, zihin gelişiminin önemli bir evresidir. Düşünce gücünün sınırlılıklarına rağmen çocuk çevresiyle iletişim içindedir. Konuşmaya ve hayatı anlamlandırmaya başlayan çocuk merak içinde etrafına sorular sorar ve çevresini sürekli keşfetmeye çalışır. Bu dönemde çocukta yeni bir kavrama ve anlama biçimi görülmektedir. Devreye sembolizm girmekte ve çocuk gözü önünde bulunmayan bir nesneyi ya da kişiyi onu temsil eden bir kelimenin yerine koyabilmektedir. Sembolleri kullanabilme yeteneği birçok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun zihninde bir mendil bazen bir şapka iken tabak olabilmekte bazen ise havada uçuveren bir uçağa dönüşebilmektedir yani bir görüntü gerçek nesneyi temsil ve sembolize edebilmektedir.³⁴

1.2.1.4. Ahlaki Gelişim

“Ahlak gelişimi, çocukların belirli davranışlarını, doğru ya da yanlış olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini yönetmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları sürecidir.”³⁵

Ahlak gelişimi bireyin sosyal gelişimi ile de sıkı sıkıya ilişkilidir. Kişi davranışlarına neye göre şekil vereceğini, nasıl yansıtacağını ahlaki ve sosyal gelişiminin bir parçası olarak yapar. Kişilik ve ahlak gelişiminin temelleri, çocukluk döneminin ilk yıllarında atılmaktadır. Ahlak gelişimi, kişilik gelişiminin bir alt sistemi ve onun ayrılmaz bir parçası olup benliğin gelişimini önemli miktarda etkilemektedir.

³³ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi* (İstanbul: MÜİFV, 1997), 99; Suat Kol, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi” (ts.), 3.

³⁴ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler* (Ankara: Diyanet, 1991), 48-51.

³⁵ Mehmet Zeki Aydın, *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi* (Ankara: Nobel, 2003), 41.

1.2.1.5. Dini Gelişim

Yaratılışın temel yapısı ve işleyiş prensipleri herkeste ve her yerde aynıdır ve duygular insanın yaratılışının getirdiği ortak özelliklerdir. İslam kaynaklarına göre insan, “Allah’a inanmaya ve dini inancı kabullenmeye yetenekli olarak yaratılmıştır”.³⁶ “Din duygusu, ‘evrensel’ bir özellik taşır³⁷ ve o da diğer duygular gibi fitridir.”³⁸ Çocuk birçok duyguyu deneyecek imkânlar ile doğar. Bu duyguların ne kadar ve ne şekilde gerçekleşeceğini büyük ölçüde çocuğun çevreyle etkileşimi belirler.³⁹ Fıtrata işaret eden meşhur hadiste de⁴⁰ bu tabii eğilimin nasıl bir gelişme göstereceğinde çevresel faktörlerin önemine işaret edilmiştir.

Çocukların dini düşünce gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalarda, yaşa bağlı olarak dini düşüncenin gelişiminde sadece niceliksel bir gelişme olmamakta, aynı zamanda niteliksel bir gelişme ve değişimin de yaşandığı görülmektedir. Zihinsel gelişim döneminde bahsettiklerimizi göz önünde bulunduracak olursak, kişinin doğumundan itibaren farklı dini gelişim aşamalarından geçtiği ve yine aynı şekilde gelişim aşamalarının özelliklerinin ve ihtiyaçlarının farklı olduğunu söyleyebiliriz.⁴¹

Çocuktaki dini inancın oluşmasında ve şekillenmesinde ilk olarak himaye edilme duygusunun gelişmesi kabul edilebilir. Bu duygunun azlığı ya da çokluğu kişiden kişiye değişmekle beraber herkeste mutlaka bulunmaktadır. Himaye edilme duygusu, şekil değiştirerek de olsa yaşamımız boyunca devam eder. Himaye altında bulunma, güven duyma, sevilme gibi duygular insanın en tabii ve temel duygularıdır. Ebeveynlerinin varlığı çocukta bir güven duygusu oluşturur. Bu durum dini yaşayışın özünü teşkil eden Allah’ın yardımına sığınma ve O’na bağlanma duygusuna çok benzer. Böylece başlangıçta anne ve babasının varlığı ile oluşan, günümüzde güvenli bağlanma da denilen temel güven duygusu, çocukta Allah ile ilgili bilginin ve inancın yani imanın gelişmesine bağlı olarak güç ve süreklilik kazanır. Bu yolla çocuk her zaman kayıtsız ve şartsız güvenilebileceği, onu seven merhamet eden, ona yardım eden Allah’ı tanımaya başlar.⁴²

“Erken çocukluk dönemi (2-7) kolay inanırlık, taklitçilik, benmerkezcilik ve antropofomizm gibi gelişim özelliklerinin kendini gösterdiği bir dönemdir. Fazla

³⁶ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili* (İstanbul, ts.), Rum 30/30 C.VI 3824.

³⁷ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 138.

³⁸ Osman Pazarlı, *Din Psikolojisi* (İstanbul, 1982), 94.

³⁹ Pazarlı, *Din Psikolojisi*, 95.

⁴⁰ Kader, *Müslim*, ts., 23.

⁴¹ Aslıhan Atik, *Ernest Harms ve Ronald Goldman’ın Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Dini İçerikli Çocuk Kitapları* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora, 2016), 13.

⁴² Jesse H. Ziegler, “Din Psikolojisi ve Din Eğitimi”, çev. Hüseyin Yılmaz VII/1 (2003), 427.

düşünmeden inanmaya hazır oluşları, çocuklarda bu dönemde samimi bir inancın yerleşmesini kolaylaştırır. Taklitçiliğin ön planda olması, ebeveynler için uygun modeller oluşturarak doğru bir dini inancın yerleştirilmesi için büyük bir fırsattır.”⁴³

Çocuk kendine ve kendi gibi olan yaratılmışlara benzemeyen bir varlığı yani Allah’a inanma eğilimiyle beraber çevresinde karşılaştığı dini kavramların ve davranışların ne anlama geldiğini merak etmektedir. Bu davranışların aslını öğrenme merakı, bu eğilimlerin gelişiminin takip edilmesini ve dini gelişim aşamalarından geçen çocuğa bu konuda nasıl bir destek ve nasıl bir eğitim verilmesi gerektiğinin araştırılmasını zorunlu kılmıştır.

1.2.1.6. Duygusal Gelişim

Duygular bireyin kendi iç dünyalarıyla ilgili olan karmaşık olay ve faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Hem iç dünyada yaşanılmaları hem de karmaşık oluşları, duyguları tanımlamayı ve açıklamayı da zor hâle getirmektedir. Bununla birlikte, bilim adamları duygu kavramını değişik şekillerde tanımlamaya çalışmışlardır. Örneğin, Rahrochel’e göre duygular “Şuurun etkisi olmadan iç ve dış olaylara bir tepki olarak doğan ve genellikle dil ile anlatılması zor olan, hoş veya hoş olmayan ruhsal gerçeklerdir.” Çamdibi’nin aktardığına göre, B. Ewart ise duyguları “Bireyin ruhunda meydana gelen, belirli bir süre içinde karakteristik bir gelişme gösteren, olumlu veya olumsuz özel iç yaşayışlar.” olarak nitelendirmektedir. Yine, duygular ferdin, iç ve dış dünyadan etkilenmesi neticesinde, genel olarak “hoşlanma” veya “acı duyma” şeklinde olan tepkiler olarak tanımlanmaktadır.⁴⁴

1.2.1.7. Dil Gelişimi

Dil gelişimi tüm gelişim alanları arasında ciddi bir öneme sahiptir. Duygularını, hislerini ve isteklerini paylaşmakta dili kullanmak durumunda kalan çocuk için dil bir kendini ifade etme aracıdır.

Çocuğun gelişmesinde dilin önemi hakkında “Çocuklar dili kazanırken aynı zamanda yaşamlarının gerek zihinsel gerekse de sosyal etkileşmelerini düzenleyen

⁴³ M. Köylü, “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2004), 11.

⁴⁴ Hasan Mahmut Çamdibi, *Eğitim İlkeleri ve Rehberlik* (İstanbul: MÜİFV, 2000); Yaşar Fersahoğlu, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi* (İstanbul: Marifet, 1998), 25-26.

kendilerine özgü bir sisteme kavuşurlar.” genellemesi geliştirilmiştir.⁴⁵ Ayrıca okul öncesi dönem dilin etkili bir şekilde öğrenimi ve kullanımını için kritik bir dönemdir. Çocuklar dilin kullanımını için ortak yeteneklerle doğsal olarak bile dil gelişimi için gereken yeterli miktarda uyarımlara maruz kalmadıklarında dil yeteneklerinin gelişmediği aksine körelendiği görülmektedir. Örneğin işitme engelli kişiler gerekli uyarımlara maruz kalamadıklarından dil gelişimleri olumsuz etkilenmiştir.

Allah Resûlünün fitrat ile ilgili hadislerinden birinde “Çocuğun fitrat hâli konuşma çağına kadar devam eder. Sonra ebeveyni onu Yahudi veya Hristiyan yapar...”⁴⁶ diyerek konuşma çağına dikkat çekmektedir. Bu hadîs-i şeriften her ne kadar çocuğun konuştukları, duyduklarının basit bir tekrarı gibi gözükse de konuşmanın çocuğun kişiliği üzerinde ciddi etkileri olduğunu anlamaktayız.

Hz. Peygamberin dile dair uygulamalarına bakıldığında dil eğitiminde ahlaki disiplin ve dili kurallarına uygun kullanmak üzere iki husus dikkat çekmektedir. Bunlardan ilkinde az konuşmak, yalan söylememek, gereksiz sözlerden kaçınmak, lanet etmemek, kaba ve müstehcen bir üslup kullanmamak gibi bir ahlaki disiplin kast edilmektedir. İkincisinde ise dilin kurallarına uygun olarak öğrenilmesi ve konuşulması için verilmesi gereken terbiye ve alışkanlıklar kastedilmektedir.⁴⁷

1.2.1.8. Kişilik Gelişimi

Kişiliğin oluşumunda kritik döneminin 0-6 yaş olduğu belirtilmektedir. 0-6 yaş döneminde temelleri atılan kişilik gelişiminin ilerleyen yaşlarda farklı yönlere evrilmesinden ziyade aynı yönde devam ettiği vurgulanmaktadır. Gündüz’ün aktardığına göre Freud’un öne sürdüğü psiko-seksüel gelişim kuramına göre kişiliğin ilk 6 yılda yüksek oranda oluştuğu belirtilmektedir.⁴⁸ Diğer bir teori olarak sosyal öğrenme teorisi göz önüne alındığı zaman çocuk etrafında gözlem yapmış olduğu davranışları rol model olarak öğrenir. Bu teoriye göre çocuk çevresi tarafından onaylanmış davranışları yapmaya, onaylanmamış davranışlardan ise uzak durmaya çalışmaktadır. Bu davranışlar da çocuğun hem kişiliğinin oluşmasını hem de ahlakını etkilemektedir.⁴⁹ “Bilişsel gelişim

⁴⁵ Fahri Temizyürek, *Çocukta Dil Gelişim Süreci* (Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), 2007), 170.

⁴⁶ Kader, *Müslim*, 23.

⁴⁷ İbrahim Canan, *Hazreti Peygamberin Sünnetinde Terbiye* (İstanbul: Işık Akademi Yayınları, 2010), 158-59.

⁴⁸ Muhammed Muhdi Gündüz, “Hz. Peygamberin Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Kişilik Gelişimi İçin Öne Çıkardığı Bazı Hususlar”, *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 2* (Konya: Palet, ts.), 110.

⁴⁹ Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*, 77-78.

kuramına göre ise beynin ve sinir sisteminin olgunlaşması ve çevreye uyum sağlaması sonucunda bireyin bilişsel gelişimi gerçekleşmekte ve bu da kişinin kişiliğini oluşturmaktadır.”⁵⁰ Örnekler vererek açıklamaya çalıştığımız kuramlara göre kişiliğin oluşumunda hem kalıtım hem de çevresel faktörler önemli bir rol oynamaktadır diyebiliriz.

1.2.1.9. Psikososyal Gelişim

Bireyin hayatı anlamlandırdığı ve çevresiyle tanıştığı, sosyal kazanımlarda bulunduğu evre okul öncesi dönemdir. Çocuğun fikir ve duygu dünyası açısından bu evre, hayatı anlamlandırmada bir temel oluşturur. Birey yaşadığı ilk izlenim ve tecrübelerle algı ve tasavvurlarını biçimlendirir. Hayatının hiçbir evresinde bu yaşlarda olduğu kadar büyük bir enerjiye sahip olmayan çocuk hiçbir evresinde bu kadar aktif de değildir. Bu yaş dönemindeki çocuklar, etrafındaki tüm canlı ve cansız objeleri algılayarak, tüm bu olayların ne olup olmadığını sorgulayarak kazandığı tecrübeleri hızlıca kendisine mal eder, bir nevi özümser.⁵¹

3-4 yaş arasındaki çocuklarda sosyal tepkilerin oranı, yaşıyla paralel olarak ilerler. Bu yaş döneminin belirgin özelliklerinden biri de çocuğun meraklı bir şekilde soru sormaya başlamasıdır. Çocuk etrafındaki her şeyi anlamaya çalışır. Öğrenme arzusu duyar ve bu amaçla da ısrarlı bir şekilde sürekli soru sorar.⁵²

Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal gelişimini şekillendiren en önemli kurum şüphesiz ailedir. Sosyal gelişimi desteklemek için ailenin temel işlevi, hangi davranışların doğru, hangi davranışların yanlış olduğunu çocuğa öğretmek, çocuğu toplumsal yaşama dâhil etmektir. Ailenin çocuğun her davranışını kontrol altına almaya çalışması, çocuğu bir an dahi olsun kendi tercihleriyle baş başa bırakmaması çocuğun özgüvenini ve sosyal hayata karışmasını olumsuz etkileyebilir. Bu durumun tam aksi bir biçimde çocuğu tamamen serbest bırakması, müdahil olması gereken yerlerde hiç tepki vermemesi de çocuğun sosyalleşmesini olumsuz etkileyebilir.⁵³

Okul öncesi dönem için çocuğun en meraklı ve en girişken olduğu dönemdir diyebiliriz. Bu girişimler çocuğun kişiliğinin olumlu yönde gelişmesine, yaşadığı

⁵⁰ Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim* (Ankara: Pegem Akademi, 2009), 32-39.

⁵¹ Muhyettin Özen, *İlkokul Öğrencilerinin Dini ve Ahlaki Tutumlarının Oluşmasında Anne ve Babanın Rolü (Şırnak Örneği)* (Erzurum Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2014), 49.

⁵² Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş* (Şule, 1997), 85.

⁵³ Özen, *İlkokul Öğrencilerinin Dini ve Ahlaki Tutumlarının Oluşmasında Anne ve Babanın Rolü (Şırnak Örneği)*, 50.

toplumun içine bir birey olarak dâhil olmasına katkı sağlar. Ancak girişimlerinden dolayı ayıplanan ve olumsuz bir yaklaşımla karşılaşan çocuk, utanıp kendini geri çekebilir. Sosyalleşmeyi ve yaptığı işleri değersiz görmeye başlar. Çocuk bu dönemde daha çok kendi başına girişimlerde bulunmayı tercih eder. Kendisi konuşmak, kendisini yine kendi ifade etmek ister. Çocuğun bu konuda gelişmesi, sorularına sabırla cevap vermek, merakını doğru bir şekilde gidermek ve sosyalleşmeye dair davranışlarını desteklemek ile mümkündür.” Davranışlarından, sözlerinden ve ilgilendiği konulardan dolayı eleştirilen çocuklarda suçluluk duygusu gelişir”.⁵⁴

1.3. Okul Öncesi Dönemde Çocuk Kitap İlişkisi ve Çocuk Kitapları

“Çocuk kitapları (öykü, roman, şiir vb.) çocukların olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanmasına tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır.”⁵⁵ Okul öncesi dönemden önce bile çocukların kitaba ilgisi başlamaktadır. Etrafını keşfetmeye başlayan bebek, ses çıkaran veya üç boyutlu kitaplar ile kitap dünyasıyla tanışmış olur. Bir buçuk yaş sonrasında artık motor becerileri gelişmeye başlayan çocuk kitap sayfalarını çevirebilir, resimlerini incelemeye onlara bakarak bir şeyler anlatmaya çalışabilir. Bu dönemde yırtılmaması açısından kalın karton kapaklı kitaplar, suya dayanıklı banyo kitapları ve bez kitaplar çocuğa sunulan seçenekler arasındadır. Kitaba dokunan, adeta bir oyuncak gibi kitapla oyun oynayan çocuk, zamanla kitaplara aşinalık kazanacaktır. Okul öncesi dediğimiz 3-6 yaş arasına gelmiş çocuk, artık ebeveyni tarafından okunan kitabı dinleyip anlama çağındadır. Olay örgülerini anlar, merakla devamını dinler. Oyun çağındaki çocuk için kitabın hem bir oyuncak hem de yönlendirici bir araç olması açısından önemli bir yeri vardır. Bu yaş çocukları büyükleri tarafından kendisine anlatılan ve okunan bol resimli masal ve öyküler sayesinde kitaplarla iletişim kurar. Okul öncesi çocuk kitapları, 0-6 yaş dönemindeki çocukların gelişim düzeylerine göre hazırlanmış kitaplar olup “resimli hikâye kitapları” olarak adlandırılır. Resimli hikâye kitaplarında, öykü hem metin ile hem de resimlerle anlatılır. Okuma yazma bilmeyen, okul öncesi dönemdeki bir çocuk, resimlere bakarak kitapta ne anlatıldığını anlamaya çalışır.

⁵⁴ Mehmet Bayyığıt vd., *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi Ve Sorunları 1*, 93.

⁵⁵ Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat* (Ankara: Tudem, 2017), 20.

1.3.1. Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişimine Katkısı

Okul öncesi dönemde çocuk kitapları aktif bir rol üstlenir. Okul öncesi dönemin, çocuğun kişiliğinin belirlenmesinde çok önemli bir payı olduğundan kişilik gelişiminde bahsetmiştik. Sosyal ilişkilerin başladığı bu dönemde, çocuk evinin dışında bir dünya olduğunu keşfeder. Bu keşiflerinde karşılaşacağı soruların cevabına metin ve resim sayesinde ulaşabilir.⁵⁶ Çocuk kitaplarının bilişsel, kişilik, toplumsal, sosyal, ahlaki, sanatsal ve dil alanlarındaki gelişime etkileri büyüktür.

1.3.1.1. Çocuk Kitaplarının Bilişsel Gelişime Katkısı

Okul öncesi dönemdeki çocuğun ilgileri ve zihinsel gelişimi son yıllarda üzerinde çok durulan bir konu hâline gelmiştir. Birçok araştırmanın kapsamı olan çocuk kavramı zihinsel gelişimi açısından da araştırmalara konu olmuştur. Yapılan bir araştırmaya göre, çocukların zekâ gelişiminin %50'si doğumla, 4 yaş arasında, %30'u ise 8 yaşına kadar gelişmektedir. Çocukların konuşma yeteneği ve sözel gelişimi de benzer şekildedir. Bu becerilerin pek çoğu 6 yaşına kadar gelişmektedir. Buradan, hem gelişim alanlarının birbiri ile bağlantılı olan unsurlar olduğu sonucunu çıkarabiliriz hem de insan zekâsının yarısının 4 yaşına geldiğinde, üçte ikisinin de altı yaşına geldiğinde oluşmuş durumda olduğu söylenebilir.⁵⁷

Norton, görsel ve işitsel algılar gelişmeden edebiyatın sunduğu iletileri anlamamanın, duyumsamanın; bellek gelişmeden de yapıtlardaki ilişkileri kavramanın olanaksızlığından bahseder.⁵⁸ Ona göre, bilişsel süreçlerin gelişmesinde edebiyatın çok önemli bir işlevi vardır. Özellikle, çocuk edebiyatı “gözleme”, “karşılaştırma”, “sınıflandırma”, “uygulama”, “eleştirme” fırsatları sunarak, çocuklarda düşünme ile ilgili bazı temel işleyişlere olumlu manada etki eder.⁵⁹

Okul öncesi dönemde çocuklar benzer olduğunu düşündükleri nesnelere yan yana koyarak ya da bir araya getirerek, yaşamı düzenlemenin ve sınıflandırmanın yeni yöntemlerini öğrenirler. Aynı renklerde olan araba çıkartmalarını, iki kedi resmini, üç oyuncak bebeği yan yana getirmelerini buna örnek olarak verebiliriz. Bu dönemdeki çocuklara renk, sayı, cinsiyet, büyüklük ya da kullanım şekillerine göre farklılık gösteren

⁵⁶ Havise Çakmak Güleç - Hulusi Geçgel, *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat Ve Kitap* (İstanbul: Paradigma Akademi, 2015), 32.

⁵⁷ İbrahim Canan, *Hz.Peygamberin Sünnetinde Terbiye* (İstanbul, 1982), 78.

⁵⁸ Donna E. Norton, *Through the Eyes of a Child: An Introduction to Children's Literature* (New Jersey: Schuster/ A Viacom Company, 1999), 19.

⁵⁹ Norton, *Through the Eyes of a Child: An Introduction to Children's Literature*, 19.

nesneleri tanımları ve gruplandırmaları için olanaklar yaratılmalı; bunun için de çocukların kullanımına değişik boyutlarda ve farklı temalarda resimli kitaplar sunulmalıdır.⁶⁰ Ayrıca bu dönemde çocuklar, bir yetişkin tarafından kendilerine anlamlı bir sıralama ile anlatılmış ya da aynı şekilde bir olay örgüsü hâlinde okunmuş kısa bir öyküyü kendilerinin anladığı şekilde aktarabilirler. Bu dönemde çocuklar, kendilerine yerine getirilmesi için söylenen iki üç görevi yerine getirebilirler. Çocuklara olay örgüsü açık, sıralı öyküler okunmalı, masallar anlatılmalı, çocuklardan da dinlediklerini anlatmaları beklenmeli; kendilerine gösterilen, öykü oluşturmaya elverişli resimli kartlardan ya da resimli kitaplardan kısa bir anlatım yapmaları istenmelidir.⁶¹

1.3.1.2. Çocuk Kitaplarının Kişilik Gelişimine Katkısı

Kişilik gelişimi, karşılaşılan sorunlara göre çözümler üretebilme, duygularını doğru bir şekilde ifade etme, çevreye uyum sağlama gibi kişinin geçirdiği bir değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirilebilir. Okul öncesi dönemden başlayarak çocukların, insan ve yaşanan dünya gerçekliğine ilişkin bireysel değerler oluşturmalarında, çocuk kitaplarının önemli bir faydası vardır. “Çocuk kitapları, çizginin ve dilin anlatım olanaklarıyla değişik karakter özelliklerini, dolayısıyla çeşitli kişilikleri canlandırır. Karakterlerden ve onların ilişkilerinden esinlenerek yaratılan kurgularla; çocukların insanı, doğayı ve yaşamı tanımasına ilişkin bir deneyim alanı oluşturur.”⁶² Çocuk kitapları, çocuğun günlük hayatında karşısına çıkabilecek durumlara olan yaklaşımları, verilecek tepkileri, sanatçı bakış açısıyla örneklendiren birer kaynaktır. Bu kaynak, çocuklara insanların hepsinin aynı olmadığını, farklı özelliklerde olabileceğini anlatır. Değişik kültürleri, belki kendi çevremizde karşılaşmayacağımız diyalogları ve insan ilişkilerini tanıtır. Çocukların yaşam çevrelerini ve buna bağlı olarak da bakış açılarını, ufuklarını genişletir. O çevrelerden sayısız duygu ve düşünce örnekleriyle buluşmasını sağlar. Okumayı alışkanlığa dönüştüren çocukların, kendilerini tanıma, başka insanlarla karşılaştırma, onlarla aynı yahut benzer olan ya da tamamen farklılık teşkil eden yanlarını görme denemeleri, onları kendi kişiliğini tanımaya, çevresindekilerin kişiliklerini de anlamaya yönelik bir bilinçlenme evresine dâhil etmiş olur.⁶³

⁶⁰ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 48.

⁶¹ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 50.

⁶² Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 56-57.

⁶³ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 56-57.

Okul öncesi dönemde çocuk, benlik kavramı geliştirmeye, kendisi hakkında bir duyguya ve düşünceye sahip olmaya başlamıştır. Çevresindeki insanların (ebeveyn, arkadaş, komşu, kardeş vd.) kendisi hakkında ne düşündüklerinden ve kendisine karşı olan davranışlarından etkilenir. Bu dönemde sıcak ve güvenli bir ortamın varlığını hissetmek çocuğun benlik saygısının oluşumuna katkı sağlar. Çocukların benlik saygısını geliştirecek davranışlarla, kendilerini değerli ve önemli görmeleri, bunu kendilerinin kuvvetli bir şekilde hissetmeleri sağlanmalıdır. Çevresindeki insanlardan saygı ve sevgi gören, fikirlerinin ve tercihlerinin önemsendiğinin farkına varan çocuk, kendisine karşı da olumlu duygular besleyecek ve bu duyguları çevresine de olumlu şekilde yansıtacaktır. Bunun için sıcak ve içten ortamlar oluşturup, çocuğun kendisini rahat hissettiği alanlarda da çocuklarla kaliteli vakitler geçirilmelidir. Kaliteli vakit geçirmenin en iyi alternatiflerinden biri olarak resimli kitaplar incelenmeli; onlara masallar anlatılmalı; kısa öyküler okunmalıdır.⁶⁴ Kitaplar okunduktan sonra çocukların söylemek ve eklemek istediği herhangi bir yorum var ise bu saygı ile dinlenilmeli, konuşmaya ve anlatmaya devam etmesi sağlanmalıdır. Böylece çocuk hem kendini ifade etmeye dair iyi tecrübeler kazanmış olacak hem de kitaba karşı bir sempati besleyecektir.

1.3.1.3. Çocuk Kitaplarının Toplumsal Gelişime Katkısı

Toplumsallaşma, toplumun genel geçer değerlerinin kişiler tarafından kazanılması sürecidir. Kişilik gelişimi kişinin içinde bulunduğu toplumsal çevrede meydana gelir. Bebek ilk toplumsal ilişkisini annesiyle kurar. Çevresindekilerle (baba, dede, nine, teyze, vd.) geliştirir. Aile ve akrabalarından sonra ilk karşılaştığı kesim olan arkadaşlarıyla genişletir. Dili artık aktif olarak kullanıp çevresiyle ve arkadaşlarıyla konuşmaya bu yönde iletişim kurmaya başlamasıyla ilişkilerini güçlendirir. Yaşadığı topluma uyum sağlamak için kazanması gereken toplumsal becerileri kazanır.⁶⁵

Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden biri toplumsallaşma sürecidir. Yalın bir anlatımla “Toplumsallaşma, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri hâline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir.”⁶⁶

Çocuklar iki-üç yaşından başlayarak birbirleriyle özellikle oyun oynarken iletişim kurarlar. Bu ilişkilerde, özdeşleşme görülür. Genellikle, kendi yaşlıları olan ya da aynı

⁶⁴ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 59.

⁶⁵ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 65.

⁶⁶ Gander - Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 297.

cinsiyetteki arkadaşlarının davranışlarını benimseyip uygulamaya başlarlar. Arkadaşının konuştuğu şekilde konuşmasını değiştirmeye, onun kurduğu oyunları eve gelince aynı şekilde kurmaya başlayabilirler. İletişim kurdukları insanların yüz ifadelerinden duygularını da anlamlandırmaya başlarlar. Çocuklara, duygularını ifade etmeye, onları buna yönlendirmeye yarayacak kitaplar okunmalıdır. Özellikle okul öncesi dönemde sıkça karşılaşılan sorunlardan biri olan paylaşma, beraber anlaşarak oynama, oyunlarda hem lider hem de oyuncu olma, kazanma ve kaybetmenin normal olması gibi durumları kazanmaları için uygun ortamlar hazırlanmalıdır. Özellikle 4-5 yaşa gelindiğinde öfke belirtileri yerini daha ılımlı ve anlaşma arayan davranışlara bırakır. Kimse olmadan yalnız başına bir şeyler yapabilir, yapmadıkları veya hatalı davrandıkları olaylardan sonra da özür dilemeyi ya da bir mazeret belirtmeyi tercih ederler. İyi-doğru davranış ile kötü-yanlış davranışların sonuçlarını bu dönemde kavramaya başlamışlardır. Çocuklara, empati yaptırabilmek çok önemlidir. Bunu sağlamak için de düşünmeden yapılan davranışların ortaya çıkaracağı sonuçları, karşısındaki kişinin dünyasında yaratacağı etkileri anlatan masal, öykü vb. kitaplar okunmalı; özellikle, şiddetin, sert ve kaba davranmanın sorunlara kalıcı çözümler getiremeyeceğini yine çocukların dünyası ile anlatan kitaplar tercih edilmelidir.⁶⁷

1.3.1.4. Çocuk Kitaplarının Sanatsal Gelişime Katkısı

“Maslow’a göre, insanların ihtiyaçları hiyerarşik bir sıra içinde ortaya çıkar. İhtiyaç sıralamasının en üst sırasında yaşamı sürdürme ve güven ihtiyaçları yer alır. Bunlar etki yönünden en önemli ve güçlü olanlarıdır. Bu ihtiyaçlar kişinin diğer ihtiyaçlarını kontrol eder ve onlara hâkim olurlar. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığı, doyurulmadığı zaman diğer ihtiyaçların etkisi azalır ve organizmanın bütün faaliyetleri bu temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelir.

Maslow’a göre insanların bazı ihtiyaçları vardır. Bunlar:

- Güven ihtiyacı
- Sevme ve sevilme ihtiyacı
- Ait olma ihtiyacı
- Öğrenme ihtiyacı
- Estetik ve düzen ihtiyacı
- Başarma ihtiyacı

⁶⁷ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 67.

-Değişiklik ve oyun ihtiyacı”⁶⁸

Çocuklardaki estetik gelişim, bir kişinin doğada, etrafında ve sanatta var olan güzellikleri önce fark etmesi sonrasında takdir etmesi ve bu farkındalığın ilerleyerek devam etmesi şeklinde ifade edilmektedir. Günümüzde kitaplar, çocukların estetik ihtiyaçlarını karşılamak için başvurabileceğimiz en elverişli kaynaklardan biridir. Çocuklara sanatın herhangi bir dalı ile yahut bunun malzemeleri ile çalışma fırsatı verildiğinde bundan zevk alırlar. Çocuklarımızın özellikle kitaplara karşı ilgisini ve estetik yaklaşımını desteklemek için farklı şekillerde farklı yazarlar ve çizerlerin katkıları ile oluşturulmuş kitaplar sunmalıyız. Bu şekilde desteklenen bir çocuk zaman içerisinde resimli öykü kitabı çizerleri tarafından kullanılan teknikleri merak etmeye, incelemeye ve anlamaya başlayabilir. Kendi kendine resim yapmaya, kitaplarda gördüğü sanatsal teknikleri denemeye çalışabilir.

Çocuk kitaplarının sanatsal gelişime etkisi sayesinde, çocuğun hayal gücünün genişliği, estetik ve düzen ihtiyacı kitaplar vasıtasıyla güçlendirilmiş olur. Kitapların içeriğine dair sorular ve kitabın temasına dair bazı etkinlikler çocuk için eğlenceli olmaktadır, çocuğun kitaba ve sanata meraklı hâle gelmesini sağlamaktadır. Bilmece, bulmaca gibi etkinliklerin yanı sıra ana karakterin küçük yastık şeklinde dikilmiş halinin kitapla beraber etkinlik olarak satılması ve kumaş boyası ile boyanması da yeni nesil etkinlikler arasında yer almaktadır.

1.3.1.5. Çocuk Kitaplarının Sosyal-Ahlaki Gelişime Katkısı

Kitap, bebeklik çağından başlayarak başta ebeveyni olmak üzere çocuğun etrafındaki diğer insanlarla iletişim kurmasını sağlayan araçlardan biridir. Kendisine sesli bir şekilde kitap okunan çocuk, yaşadığı çevre ile iletişime girmiş ve sosyalleşmenin bir adımını da bu sayede atmış olur.

Diğer gelişim aşamalarında da olduğu gibi çocuğun sosyo-kültürel çevreden alacakları, kalıtımla geçen özelliklerden daha etkili olmaktadır. Resimli öykü kitabı sadece hikâye dışında da çocuğun ilgisini çekecek herhangi bilimsel, mizahi, kavramsal konular içerebilir. Bu dönem çocuklarında başarılı bir resim çizmek kadar, hayali bir hikâyeyi güzel bir şekilde anlatma eğilimi de sıkça görülen özelliklerdendir.⁶⁹

⁶⁸ Güleç - Geçgel, *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat Ve Kitap*, 36.

⁶⁹ Güleç - Geçgel, *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat Ve Kitap*, 38.

1.3.1.6. Çocuk Kitaplarının Dil Gelişimine Katkısı

Dil, insanların birbirlerine bilgilerini, tecrübelerini, düşüncelerini aktarabilmelerinin yanı sıra, fikirlerini bir düzene koymalarına ve duygularını ifade edebilmelerine olanak hazırlar. “Dil aynı zamanda düşünme, bellek, muhakeme, problem çözme ve planlama gibi bilişsel süreçleri de içermektedir.”⁷⁰ Herkes direkt olarak kendi yaşantısı sonucuyla öğrendiğinden çok daha fazlasını dil yoluyla aktarmakta ve yine daha fazlasını dil yoluyla öğrenmektedir.

Çocuklarda dil gelişimi Piaget’e göre:

- 1) Agulama süreci
- 2) Tek sözcük evresi
- 3) Telgrafik konuşma
- 4) İlk gramer süreci aşamalarından oluşur.

Çocuk, hayatının ilk günlerinden itibaren içinde yaşadığı çevreden ana dilini öğrenmeye başlar. Dil tüm kurallarıyla beraber geçirilen yaşantılar sırasında doğal bir şekilde öğrenilmektedir. Çocuklar ana dillerini modelleri dinleyerek, kendileri de o şekilde konuşmaya çalışarak yani bu modelleri taklit ederek, yaşadıklarını anlatmak istedikleri herhangi bir şeyi, isteklerini ve düşüncelerini paylaşarak öğrenmektedir.

Çocuklar ana dillerini öğrenirken ilk modelleri ebeveynleri, diğer aile bireyleri, daha sonra toplumsal çevrede, kreşte ve okul gibi ortamlarda etkileşimde buldukları diğer bireylerdir. Modeller çocuğun dil kazanımında çok önemli bir yere sahiptir. Çocuğun dil kazandığı modeller kadar çocuklara sunulacak zenginleştirilmiş ve genişletilmiş dil çevreleri de onların dili kazanmalarında, kullanımını doğru bir şekilde öğrenmede ve yaratıcı şekilde kullanmalarında olumlu birer destek konumundadırlar.⁷¹

Okul öncesi dönem bazı dil özellikleri şöyledir: “Bileşik tümce kurma becerisinin gelişmeye başlamasıyla birlikte çocuklar, içinde 3-4 (bazen daha da fazla) sözcüğün bulunduğu tümceler kurabilir. Bu dönemde çocuklar dil oyunlarından, uyaklı kısa dizeleri söylemekten hoşlanır.”⁷² Bu dil gelişimini desteklemek için çocuklara, öncelikle geniş bir kütüphane sunulmalıdır. Bu kitaplardan şiirler, tekerlemeler okunarak, bilmece sorularak düşünme ve dinleme olanakları oluşturulmalı; çocuklar tekrarlanan ses ve sözcüklerin işitsel olarak uyandırdığı etkiyle, bilmece sormaya, tekerleme ve şiir

⁷⁰ Güleç - Geçgel, *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat Ve Kitap*, 40.

⁷¹ Nergis Güven - Servet Bal, *Dil Gelişimi ve Eğitim:0-6 yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler* (İstanbul: Epsilon, 2000), 13.

⁷² Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 39.

söylemeye hevesli hâle getirilmelidir. Ayrıca bu dönemde çocuklarda zaman kipleri denilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman kullanımı gelişir. Özellikle geçmiş zaman eklerini daha sık kullandıkları görülür. Çocuklara, dün nelerle meşgul olduğu, şimdi ne yapıyor olduğu hakkında konuşma ortamı yaratılmalı, resimli kitaplardaki hareketleri anlatmalarına fırsat sağlanmalıdır.⁷³

Okul öncesi dönem de çocuklar duygu ve düşüncelerini anlatmakta, kendilerini dilin imkânlarını kullanarak yansıtmada başarılıdırlar. Dili, dünyayı tanımalarına yardımcı bir araç olarak kullanmaya başlarlar. Dil bilgisi açısından doğru cümleler kurarlar. Sözcük dağarcıklarında hızlı bir artış olur. Çeşitli iletişim alanlarında yetişen çocukların sözcük dağarcığı 2000-2500'e ulaşabilir. Çocuklar özellikle “neden” ve “nasıl” soru edatlarını kullanarak sorular sormaktan hoşlanırlar. Bu dönemdeki çocukların geniş bir ilgi alanı ve hayal dünyası vardır. Etrafına karşı büyük bir merakla bakan çocuğa hem keşif duygusuna hitap edebilecek hem eğlendirecek hem de hayal gücünü destekleyip hayrete düşürecek kitaplar sunulmalıdır. Bu kitaplar sayesinde çocuk aklına gelen soruları kendine özgü ifadelerle sorabilecek ve belki başka bir kitap sayesinde de cevabını bulma eğiliminde olabilecektir.

Kitaplar ayrıca;

- “Dikkati yoğunlaştırma ve dinleme sabrını kazandırır.
- Gördüğü şekilleri algılamayı öğretir.
- Hayal gücünü geliştirir. Hayal gücünü kullanarak kendi ürününü oluşturma hazzı verir.”⁷⁴

1.4. Çocuk Kitaplarında Resim

Kitap resmi “metni açıklamak ya da bezemek amacıyla kitaplara konulan resim, çizim veya baskı” olarak tanımlanmaktadır. Çocuk kitaplarının resimlenmesinde ise sadece bu tanım yeterli kalmamaktadır. Çünkü görsellik kavramı bu tanımın ötesinde bir anlam taşır. Çocuk kitaplarında resim, çocuğun zihninde yeni şemalar çizebilir; metinden bağımsız olarak tek başına da amaçlanan anlam bütünlüğünü sağlayabilir. Resimleme estetiğin, kitabı süslemenin yanı sıra, metnin anlaşılmasına, akılda kalıcı hâle getirilmesine destek olur.⁷⁵

⁷³ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 39.

⁷⁴ Güleç - Geçgel, *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat Ve Kitap*, 43.

⁷⁵ İsmail Kaya, *Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları* (Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını, 2000), 178.

“Resim, sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir ögedir. Yalnızca, kendi diliyle bir anlam dünyası yarattığı gibi, bir yazarın kurguladığı yaşam durumunu da görsel bir biçime dökebilir. Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur.”⁷⁶

Çocuk kitaplarındaki sanatçı hassasiyetiyle çizilmiş resimler, çocukların görme duyularının eğitilmesine olanak sağlayan araçlardan biridir. Kitaplarda karşılaştıkları resimler, eğer çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun ise çocuklar için bir sanat eğitimi ortamı sağlar. Okul öncesi dönemde görsel eğitimini doğru kaynaklardan almaya başlayan çocukların, ilköğretim süreciyle birlikte duyularıyla düşünme becerisi de gittikçe gelişmeye başlar. Bu gelişme, eğitimin en önemli amaçlarından biri olan, düşünen insanların yetiştirilmesine de katkı sağlayacak bir süreci başlatmış ve devam ettirmiş olur.⁷⁷

Okul öncesi çocuklara yönelik, anlatımın bir kısmının da görsel bir dille gerçekleştirildiği kitaplardaki resimler, çocuğun çevresindeki nesnelere ve varlıkları tanımasına yardımcı olmalıdır. Rahatça anlayabilecekleri, üzerinde özenle çalışılmış çocuğun da beğenisini kazanan resimler, çocukların görsel dille iletişimini kolaylaştırır. Çocuğun yaşamının ilk evresinde renk ve çizgilerin uyumlu birlikteliğine ilişkin edindiği kazanımlar, yaşamının diğer evrelerindeki sanatsal faaliyetleri içinde olumlu bir temel teşkil eder. Sadece kitaptaki metinlerin resmedilmesi değil, esas olarak görsel eğitimi amaçlayan resimler, çocuklar için sanat eğitiminin bir nevi başlangıcıdır. Bunun için de resimler çocukların ilgi ve gereksinimleri, gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Özellikle, bu dönemdeki çocukların, kahramanları hayvan olan resimli öykülere büyük ilgi duydukları; kişileştirilmiş nesne ve varlıkların resimlerini ilgiyle incelemektedirler.⁷⁸ Okul öncesi çocuklar somut kavramları anladıklarından, resimlemede buna dikkat etmek gerekir. Gerçeklerden fazla uzak çizimlere yönelmemek gerekir. Kalem kaleme, bulut buluta, ayı gerçek bir aya benzemek durumundadır.⁷⁹

⁷⁶ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 166.

⁷⁷ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 167.

⁷⁸ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 170-171.

⁷⁹ Şirin, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, 155.

“Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı renkler kullanılmalı; resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmelidir.”⁸⁰

Çocuk kitabı çizerinin çocuklar ile çokça vakit geçirmesi, onların dünyasına girip gözlem yapması onun çocuklara doğru bir şekilde ulaşması için önem arz eder. Bunun yanı sıra çocuklardan çizimle ilgili herhangi bir dönüt ya da eleştiri geldiğinde bunu ciddiye almalıdır. Çünkü bu eleştiriler çizere yol gösterir, daha başarılı olması yolunda kapılar açar.⁸¹

Çocuk kitaplarındaki resimlerin önemli bir işlevi de çocukların dağınık olan ilgilerini tek bir noktada yoğunlaştırabilmek, onlarda öyküyü dinleme isteği uyandırabilmektedir. Bu nedenle, resimler çocuklara çevrelerinde olan olayları basit çizgilendirilmiş resimlerle aktarabilir, ama aktarırken çocuğun ilgisini çekecek, heyecanlandırarak ve devamını da dinlemek isteyecek türden olmalıdır.⁸² Çocuk kitaplarındaki resimler, görsel algıyı geliştirmekle beraber, çocukların anlama becerilerinin gelişmesine de katkı sağlarlar.⁸³

Çocuk dinlediği ya da okuduğu öyküde, bütüncül bir bakışla kitabın ana fikrini, ne anlatmak istediğini, vermek istediği duyguyu anlaması ve bunu özümsemesi gerekiyor. Özümsemesi ona kitapta kazandırılan duygunun hayata uyarlanmasını, başka durumlara aktarabilmesini de sağlar. Ama duyu algılarıyla düşünme becerisi gelişmemişse, kitapta karşılaştığı durumu başka bir olaya aktaramaz. Bu bakımdan görsel sanatların özellikle çocuk eğitiminde ağırlıklı bir yer alması gerekmektedir. Bir resmi tüm özellikleriyle anlayan çocuk, okuduğu ya da dinlediği bir metne de çok farklı yaklaşabilecektir. Duyularla düşünmeyi başaran bir çocuk, yapıtın oluşturulmuş tüm öğelerini bir bütün hâlinde düşünüp özünü çıkartabilecektir.”⁸⁴

Faydalarını sıraladığımız resimli çocuk kitaplarının çocuklara ne şekilde okunduğu da çok önemlidir. Resimli kitaplar şu hususlara dikkat edilerek okunmalıdır:

- 1) Kitabı çocukların resmi rahat bir şekilde göreceği şekilde tutulmalıdır.
- 2) Farklı karakterler için ses değişiklikleri yapılabilir.
- 3) Çocukların hikâyeyi rahatça takip etmeleri için okuma esnasında soru sormadan ve yorum yapmadan okuma yapılmalıdır.

⁸⁰ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 170-171.

⁸¹ Şirin, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, 155.

⁸² Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 175.

⁸³ Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, 178.

⁸⁴ Nazan İpşiroğlu, *Alımlama Boyutları ve Çeşitlemeleri: Resim* (İstanbul: Papirüs, 2000), 15.

- 4) Vurgu ve tonlamalara dikkat edilmelidir.
- 5) Okuyacak kişi kitaba hâkim olmalıdır, çocukların sevdikleri ve heyecanlandıkları yerlerde tekrarlar yapılmalıdır.⁸⁵

1.5.Çocuk Kitapları ve Değer

Erken çocukluk, insan hayatının gelişim dönemlerinin en önemlisidir denilebilir. Çünkü bu zaman zarfında insanın fizyolojik, sosyal, duygusal, zihinsel gelişimi devam ederken kişilik ve karakteri de büyük oranda oluşmakta ve şekillenmektedir. Erken çocukluğa denk gelen okul öncesi dönem aynı zamanda, çocuğun din-ahlak-değer eğitimi açısından da kritik bir zaman dilimidir.⁸⁶

Gelişim açısından bazı dönemler belirli özellikler açısından öne çıkmaktadır. Bu dönemler içerisinde kazanılması beklenen beceriler hızlı ve kolay şekilde kazanılır. Bu dönemde beklenen özellik kazanılmamış ise sonraki dönemlerde kazanılması ve kalıcı hâle gelmesi ya eksik kalmakta ya da önceki dönemlere nazaran çok zor olmaktadır. “Kritik dönem, belirli davranışların kazanılması için en uygun dönemdir.”⁸⁷ Ancak kritik dönem ifadesi gelişimsel olarak insan yaşamında bazı dönemlerin önemli, bazılarının ise önemsiz olduğu anlamına gelmez. Aksine her dönemin bazı gelişim özellikleri açısından ayrı ayrı önemli olduğunu ifade etmektedir. Çocukla ilgilenen onları yetiştiren yetişkinler, onun dini ve ahlaki gelişim özellikleri ve içinde bulunduğu gelişim döneminde kazanması gereken davranışları bilirlerse, daha etkili ve kalıcı hâle gelecek bir gelişim sağlayabilirler. Böylece çocuk bir sonraki gelişim dönemine daha hazır ve kendine güvenli bir şekilde girer ve çocuğun gelişimi bebeklikten yetişkinliğe sağlıklı ve uyumlu bir seyir izler. Hz. Muhammed’in çocuğa yedi yaşında namazın öğretilmesi⁸⁸ hadisi de kritik dönemin önemini gösteren bir tavsiyedir. Bu tavsiyeyi “7 yaşından önce namaz öğretilmemelidir.” şeklinde anlayamayız. Bu yaştan önce istense ve çaba gösterilse bile çocuğa namaz öğretmek çok zor olmaktadır. 7 yaşından sonraya bırakıldığında ise alışkanlık hâline gelmesinin ihtimali düşmektedir.

Yapılan araştırmalarda çocuğun, doğduğunda din, ahlak ve değerlere yabancı olmadığı aksine dini duygularla doğduğu, onun inanmaya hazır ve kabiliyetli olduğu yani çocuğun ruhuna dini inancın ve ahlaki değerlerin tohumlarının atılmış bir şekilde

⁸⁵ Gönen, *Çocuk Edebiyatı*, 310.

⁸⁶ Mehmet Bayyigit vd., *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1, 2*.

⁸⁷ Didem Aydoğan, “Gelişimle İlgili Temel Kavramlar” *Eğitim Psikolojisi*, ed. Şerife Işık Terzi (Ankara: Pegem Akademi, 2015), 29.

⁸⁸ Ebu Davud Süleyman b. el-Eş’as b. İshak es- Sicistani el-Ezdi, *es- Sünen* (Beyrut, 1988), Salat,26.

doğduğu ortaya konmuştur.⁸⁹ Çocuğun her şeyden güçlü, kudretli, kendisini ve etrafında gördüğü her şeyi yaratan bir varlığa inanma ihtiyacı ve eğilimiyle beraber çevresinde karşılaştığı dini kavramların ve davranışların ne olduğunu ve aslını öğrenme merakı, bu eğilimlerin gelişiminin dikkatle takip edilmesini ve gelişimle beraber eğitiminin nasıl olması gerektiğinin araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.⁹⁰

Eğitimde din, çocuğun kendini gerçekleştirme sürecinde araç durumundadır. Bu noktada din eğitim ve öğretimi, eğitimin temel amaçlarının gerçekleştirilmesinde çocuğa destek ve yardımcı olur. “Sağlıklı ve mutlu bir çocuğun yetiştirilmesi, ancak kendisi, dini inancı ve içinde yaşadığı toplumla uyumlu bir gelişim göstermesiyle mümkündür.”⁹¹

Okul öncesi dönem, çocuklarda değerlerin temellerinin atılmasında önem arz eden yıllardır. Bu dönemde değerler eğitimi, ahlaki, toplumsal ve bireysel değerleri de kapsamlı ve çocukların gelişimine uygun olmalıdır. Böylece onların evrensel değerleri kavramaları daha kolay hâle gelecektir. Toplumsal ve bireysel değerleri anlayan çocuklar kendilerine ve yaşadıkları topluma dair bir farkındalık oluşturabileceklerdir. Din kadar önemli olan ve din ile çoğu zaman beraber, aynı anlamda da kullanılan diğer bir kavram ahlakıdır. Ahlak, dinin içerisinden çıkmıştır ve uygulandığı alan toplum olmuştur. Ahlakla iç içe geçmiş, sıkça beraber kullanılan bir diğer kavram ise değerdir.⁹²

1.5.1. Değer Kavramı

Değer kavramı felsefe, psikoloji, sosyoloji tarih gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır. Sosyal bilimler açısından bakacak olursak değerleri bu kadar değerli kılan, insan davranışlarını ele alıyor ve yorumluyor olmasıdır. Sosyal medyada, insanlar arasındaki günlük konuşmalarda değerlerin konuşulduğunu, değerleri içeren konulardan bahsedildiğini görmekteyiz. Değer kavramını anlayabilmemiz için detaylı bir şekilde tanımlamaya çalışacağız.

“Bir sosyal yapıda varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen, tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlara “değer” denilir. Bir toplumdaki değerler bazen iman, bazen kanaat, bazen bilgi şeklinde ortaya çıkar. Kaynağı, ortaya çıkış şekli ve yaptırım gücü ne olursa olsun, değerler, kavramlara yüklenen manalardır.

⁸⁹ Mehmet Bayyigit, “Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değer Eğitimi ve Sorunlarına Giriş”, *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1* (Konya: Palet, 2020), 2.

⁹⁰ Hüseyin Peker, *Okul Öncesi Çocuğunun Dini Gelişim ve Eğitimi* (Ankara: Türk Yurdu, 1999), 305.

⁹¹ Hasan Onat, “Niçin Din Eğitimi?”, 1997, 15.

⁹² İdris Görmez, “Erken Çocukluk Döneminde Çocuğun İnanma, İbadet ve Değerleri Kazanma İhtiyacı”, *Erken Çocukluk Dönemi Din- Ahlak- Değerler Eğitimi ve Sorunları- 1* (Konya: Palet, 2020), 33.

Değerler, temel bakış açıları veya temel ilkelerin esas aldığı yaklaşım atomlarıdır. Değerlerden her biri o sosyal yapının tarihi birikiminin sonucu olarak meydana gelir. Değerler, o sosyal yapıyı oluşturan üyelerin büyük çoğunluğu tarafından benimsenir.”⁹³

Değerleri başka bir ifade ile tanımlamak gerekirse insanı insan yapan, insanı yaratılmış diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde bulunduran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü olarak tanımlayabiliriz.⁹⁴

Yapıp-eden bir varlık olarak insanın bütün eylemleri bir “değer” ile ilgilidir. O hâlde değer;” insanın yapıp etmelerini belirleyen ilke ya da ilkeler” ve “Yapıp-etmelerimizi belirleyen, yöneten, yönlendiren, onların temelinde yatan ilkelerdir.”⁹⁵ şeklinde de tanımlanmaktadır. Değerler bireyin hayatında birer ölçüt olarak ortaya çıkarlar. Düşüncelerinde, bir şeye karşı tepki ve tutumlarında, olaya ve durumlara nasıl yaklaşacaklarında yol gösterici konumunda olurlar. İçinde yaşadıkları toplumun kültürel normlarını da benimseyen insan, bu normları değerler ile bir bütün hâline getirir ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanmaya başlar. Aynı zamanda değerler, kişinin toplumsal ve bireysel ilişkilerini de düzenlemede ciddi bir rol üstlenir.⁹⁶ Bu yönüyle değerler ilişkilerde sosyal kontrol ve baskı mekanizmaları olarak ortaya çıkarlar. Bireylerin etrafındaki insanlara nasıl davranacağını ve bu davranışlarını sergilerken neye göre şekil alacaklarını değerler belirler. Ayrıca kurdukları ilişkilerin iyi bir seviyede devam etmesi de yani ilişkinin sosyal kontrolü de değerler aracılığıyla sağlamaktadır. Değerler içerisinde bulunan sosyal ve dini değerler kişinin hem karakterinin şekillenmesinde hem de çevresindeki insanlarla kurduğu tüm ilişkilerde ölçülü, sevgi ve yardımlaşma üzerine kurulu fedakârlık, naziklik gibi insanın fitratına uygun davranışlar göstermesine de katkı sağlar.⁹⁷

Değerlerin gücü sürekliliğinden kaynaklanır. Bir zamanda var olup kısa sürede anlamını yitirmezler. Sıklıkla yapılarak tekrar edilirler.⁹⁸ Değerler, iyi ve kötü ayrımında bize yardımcı olurlar. Değerler bir şeyin nasıl yapılacağını, yaptırımı açıkça söylemez ama potansiyel olarak varlığına ve etkilerine işaret eder. Değerler hep ideal ve üst düzey seviye olarak kalır, gerçekleşen onun altında kalan yapılabildiği kadar yapılan, gerçek hayatta uygulanmaya çalışılan kısmi bir şeydir.⁹⁹

⁹³ Sadık K. Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988), 5.

⁹⁴ Kadir Ulusoy - Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 16.

⁹⁵ N. Kula, *İnternet Bağımlılığı ile Mücadelede Manevi Değerlerin Önemi* (Ankara: Resscongress, ts.), 407.

⁹⁶ Kula, *İnternet Bağımlılığı ile Mücadelede Manevi Değerlerin Önemi*, 407.

⁹⁷ Halil Ekşi - Ahmet Katılmış, *Karakter ve Değerler Eğitimi* (Nobel, 2020), 61-65.

⁹⁸ Hilmi Ziya Ülken, *Bilgi ve Değer* (Ankara: Kürsü, 1964), 425.

⁹⁹ Mustafa Aydın, *Bilgi Sosyolojisi* (İstanbul: Açılım, 2004), 187.

“Değerlerin kaynağı da çok önemlidir. Bir çocuğa kazandırılacak davranışın iyi ya da kötü olarak vasıflandırılabilmesi için, bir ölçünün bulunması gerekir. Bu noktada felsefi düşüncenin ortaya koyduğu değer hükümleri çok değişkendir. “İyi” ve “güzel” gibi tarifler adeta her düşünüre göre değişmektedir. Hâlbuki konulacak prensipler, çocuğun, ailenin ve toplumun huzur ve saadetini dikkate almalı, insanın yaratılışına, istidat ve kabiliyetlerine uygun olmalıdır. Bu da ancak “Yapan bilir, bilen konuşur.” kaidesine, insandaki istidat ve kabiliyetlerin müspet şekilde inkişafını en iyi bilecek, elbette onu yaratandır. Dolayısıyla, insanı en cami kabiliyetlerle donatarak ve en güzel şekilde yaratan Allah’ın bildirdiği prensipler, insan fitratını müspet yönüyle inkişaf ettirecek en uygun değer Allah’ın hükümleridir.”¹⁰⁰Kişi, aile, toplum ve insanlık için çok önemli olan bu değerlerin erken çocukluk döneminde yani okul öncesi dönemde kazanılması gereklidir.

1.5.2. Ahlaki Değerlerin Kazandırılması

Ahlaki değerlerin öğrenilmesinde takdir edilenin tekrar etmesi (operant koşullanma) de önemli rol oynamaktadır.¹⁰¹ Başka bir şekilde açıklayacak olursak, çocuğun yaptığı bir davranış, söylediği bir cümle ebeveyni, öğretmeni tarafından yani çevresindekilerce ödüllendirip ödüllendirilmemesine bağlı olarak değişiklik gösterecektir. Şunu söyleyebiliriz ki ödüllendirilen davranış olumlu olarak pekiştirilmiş olacak ve bundan sonrakilere de yön verecektir. Örneğin oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşan bir çocuk arkadaşlarına da örneklik teşkil edecek ve onların da paylaşmasını kolaylaştıracaktır.¹⁰²

Ahlak ve değerler eğitimi toplumun her ferdi için çok önemlidir. Ancak insan hayatının tümünü baz alacak olursak erken çocukluk dönemi ayrı bir öneme sahiptir.¹⁰³ Çocukluk yıllarında alınan din eğitimi; bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını hayatı boyunca etkiler. Sağlıklı ve tutarlı bir din eğitimi alma fırsatı olan çocuk, iman duygusunun insana verdiği huzur ile hayatın zorlu şartlarıyla baş edebilecek durumda olur. Aksi hâlde doğru zamanda doğru şekilde alınmayan veya yanlış bir biçimde bilimsel

¹⁰⁰ İdris Görmez, “Erken Çocukluk Döneminde Çocuğun İnanma, İbadet ve Değerleri Kazanma İhtiyacı”, *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1* (Konya: Palet, 2020), 49.

¹⁰¹ Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*.

¹⁰² Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*.

¹⁰³ Armağan Köseoğlu, “*Ahlak Gelişimi*” *Gelişim Psikolojisi*, ed. Hatice Ergin (Ankara: Nobel, 2017), 9.

temele dayanmayan bir din eğitimi; kişinin dine karşı bir sevgi ve ilgi oluşturamamasına, hayatı din üzerine kuramamasına ve hatta dinden uzaklaşmasına bile sebep olabilir.¹⁰⁴

Okul öncesi dönemin, çocuklarda değerlerin temellerinin atılması gereken kritik ve önemli yıllar olduğundan bahsetmiştik. “Bu dönemde değerler eğitimi; ahlaki, toplumsal ve bireysel değerleri bütünüyle içermeli ve çocukların gelişimine uygun olmalı, böylece onların evrensel değerleri anlamasına, kendilerini ve yaşadıkları toplumu anlama becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamalıdır.”¹⁰⁵

Bütün yönleriyle çok önemli olan okul öncesi dönemde çocuklara verilecek eğitim tehlikeye atılamaz. Bir temele oturtmadan, deneme yanılma yöntemlerine ve tesadüflere göre dini-ahlaki değerler kazandırılmaz. Bu alanda titizlikle yapılan çalışma ve planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bu çalışmalar bugünün çocuklarına yani gelecek neslimizi yetiştirmede çok değerli öğeler olacaktır.

1.6. 4-6 Yaş Kur'an Kursları

İnsanın doğuştan getirdiği inanç ile hayatı boyunca devam etmesi ve bu inancın sağlıklı ve istenilen bir şekilde gelişmesi ve devam etmesi için, çocuklara yönelik dini eğitim girişimlerinin geçmişi ilk dönemlere kadar geri götürülebilir. İslam eğitim tarihini incelediğimizde, Hz. Peygamber zamanından itibaren eğitimin ve özelinde çocukların eğitiminin önemsendiğini, bu eğitim için bir çabanın olduğunu ve bu eğitimleri gerçekleştirmek amacıyla kurumların oluşturulduğunu görmekteyiz.

“Ülkemizde 7.4.2012 tarih ve 28257 sayılı no’lu Resmî Gazete ’de yayımlanan yönetmelik ile yaygın din eğitiminde uygulanan yaş sınırı ortadan kalkmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı bu sınırın ortadan kalkması ile birlikte “okul öncesi dönem din eğitimi hususunda bir sorumluluğu yüklenerek” 2013-2014 eğitim ve öğretim yılında “Kur’an kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) hazırlamıştır.” 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretim programı hazırlanmasına gerekçe olarak: her yaştan öğrencinin cami Kur’an kurslarına gidebilmesi, Kur’an kurslarına devam eden öğrencilerin %66’sını 23 yaş ve üzeri yaş grubu yetişkin ev hanımlarının oluşturması ve bu ev hanımlarının 4-6 yaş arası çocuk sahibi olması, vatandaşların çocuklarının 4-6 yaş grubu din eğitimi ihtiyacının

¹⁰⁴ Mehmet Emin Ay, *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi* (İstanbul: Mavi, ts.), 9.

¹⁰⁵ M.Zeki Aydın, *Ailede Din Eğitimi* (Ankara: Grafiker, 2017), 291.

karşılanması için müftülük ve Başkanlığa başvuruda bulunmaları ve 4-6 yaş grubuna yönelik bir program ve materyalin bulunmaması gösterilmiştir.”¹⁰⁶

“Bu uygulamada çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal yönden gelişimlerini dikkate alan; öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri kullanmayı öngören; araştıran, sorgulayan, yorumlayan, iş birliği yapan, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ölçme ve değerlendirmeyi temel kabul eden, esnek çerçeve öğretim programı anlayışı benimsenmiştir.”¹⁰⁷

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 yaş grubu Kur’an kursları projesi başlatılmıştır. Bu proje ilk olarak 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, Samsun, Kayseri ve Rize olmak üzere toplam 10 ilde pilot olarak uygulamaya konulmuş, daha sonra tüm ülke geneline yayılarak sayıları giderek artmıştır.

Bu projeye birlikte kişilik özelliklerinin belirlendiği, gelecek yaşantılarını idame ettirebilecek davranışları edindikleri bu önemli süreci oluşturan çocukluk döneminin, dini açıdan daha verimli hâle gelmesi beklenmektedir. Bu dönemde çocuklar, kendi ihtiyaçları ve çağın gereklilikleri göz önüne alınarak hazırlanmış, akıl ve mantığa uygun bir din eğitim programının ışığında eğitim alırlarsa, doğru bir din anlayışı kazanmış olurlar. Aksi bir durumda ise, çocuk dinden uzaklaşır, inanç sistemi zayıflar ve bu durum kimi zaman psikolojik ve ruhsal rahatsızlıklara neden olabilir.¹⁰⁸ Okul öncesi dönemde gerçekleştirilecek bir din eğitimi çocuğun ruhuna, aklına ve duygularına hitap ederek, kişiliğinin her yönüyle dengeli bir şekilde oluşturulması amacını taşımalıdır.¹⁰⁹

2013 tarihli Kur’an kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), 05.09.2018 tarihinde uygulamaya konulan program ve materyaller, uygulamadaki ilgi, ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma; programın uygulandığı kurslara yönelik izleme ve değerlendirme faaliyetleri, toplantı ve çalıştaylar, Eğitim Hizmetleri Yönetim Sistemi (EHYS) üzerinden 4-6 Yaş Grubu Kur’an kurslarının bütününe yönelik yıllık verilerin toplanması ve raporlanması, eğitici eğitimlerinde

¹⁰⁶ DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “2013-2014 Öğretim Yılı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Yıllık Ders Planı”, ts., 6.

¹⁰⁷ Mehmet Zeki Aydın - Esmâ Budak, “Diyanet İşleri Başkanlığı 2013 ve 2020 yılları 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öneriler”, *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1* (Konya: Palet, 2020), 141.

¹⁰⁸ H. Dam, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel, 2013), 64.

¹⁰⁹ H. Peker, *Okul Öncesinde Çocuğun Dini Gelişimi ve Eğitimi. Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi*, ed. F. Unan - Y. Hacaloğlu (Ankara: Türk Yurdu, 1999), 301-307.

gerçekleştirilen atölye çalışmaları, anket uygulamaları vb. araçlarla Diyanet İşleri Başkanlığınca süreci değerlendirmeye yönelik farklı çalışmalar yapılarak oluşturulmuştur.¹¹⁰ Söz konusu çalışmalar sonucu; gelişen ve değişen sosyo-kültürel şartlar da göz önünde bulundurularak, mevcut programın konu ve kazanımlar üzerinden programda yer alan kazanımlar ve ünite sıralaması, ölçme ve değerlendirme, kursa uyum süreci ve aile katılımı gibi hususlarda birim uzmanları ve alan uzmanı akademisyenlerden oluşan komisyon çalışmasıyla Kur'an kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) güncellenmiştir. Güncellenen 2018 programının amaçları, 2013'deki amaçlarla büyük ölçüde aynıdır sadece küçük düzeltmeler yapılmıştır. İçerik olarak aynı olup en başa "Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak çocukların kendi seviyelerinde" ibaresi konulmuştur.2018 Kur'an kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) yıllık planında 2013'deki programa göre farklılıklar bulunmaktadır. Hafta hafta olan program ünitelere yerini bırakırken, kazanımlarda da değişimler görülmektedir. 2 kur şeklinde olan 2013 programından farklı olarak 2018 programında 4 düzey (dönem) dönüşmüştür. Eğitim ve öğretim yılının birinci dönemine tekabül eden bu program "1.Kur" tabirinden farklı olarak 1. Ve 2. düzey (dönem)e ayrılır. Eğitim ve öğretim yılının ikinci dönemine tekabül eden 2013 planının "2.Kur"u ise 2018'de 3.ve 4. düzey (dönem) olarak güncellenmiştir. Bunun sebebi 2019-2020 eğitim ve öğretim yılının birinci ve ikinci dönemine birer ara tatil konulmasıdır. İki dönemlik eğitim ve öğretim yılı dört dönem olarak uygulanmaya başlanmıştır.¹¹¹

2018 yıllık ders planı incelendiğinde 2013 yıllık ders planından farklı terimlerin ve düzenlemelerin yapıldığı dikkat çeker. Ayrıca birer haftada işlenen değerlerin yeni planda nadiren bir, genellikle ikişer haftaya yayılarak işlendiği görülür. 2013 senesi, yıllık ders planında bulunan kazanımlara bakıldığında okul öncesi dönemi gelişim özelliklerine uygun olmayan maddelerin bulunduğu görülür. 2018 senesi, yıllık ders planında bu kazanımlardaki ifadelerin pedagojik formasyona daha uygun, sade ve uygulanabilir boyuta geçtiği izlenir.¹¹²

Değerlerin işleniş sırasında da farklılık görülmektedir.2013'ün yıllık ders planı "Sevgi ve Merhamet" ile başlarken 2018'in yıllık planında ilk iki hafta okula uyum haftası

¹¹⁰ DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "2018-2019 Öğretim Yılı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Yıllık Ders Planı", t.y.

¹¹¹ Aydın - Budak, "Diyanet İşleri Başkanlığı 2013 ve 2020 yılları 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öneriler", 145-146.

¹¹² Aydın - Budak, "Diyanet İşleri Başkanlığı 2013 ve 2020 yılları 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öneriler", 146.

olarak değişir. Okula uyum haftası değerler eğitimi açısından ele alındığında sorumluluk, temizlik ve sağlık değerlerinin kazanım olarak yerleştii görölr.¹¹³

Bahsi geçen güncellenen programda, 4-6 Yaş Grubu Kur'an kurslarının açılış gerekçesi şöyle ifade edilmiştir:

- Her yaş grubundan öğrencinin cami ve Kur'an kurslarına gelebilmesi,
- Kurslara devam eden öğrencilerin çoğunluğunu yetişkin ev hanımlarının teşkil etmesi ve önemli bir kısmının okul öncesi yaş grubu çocuk sahibi olması,
- Çocuklarının din eğitimi ihtiyacının karşılanmasına yönelik müftölklerimize ve başkanlığa yapılan müracaatlar.

Programın amacı da Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak şöyle açıklanmıştır:

Çocukların kendi seviyelerinde;

- İslam dininin değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmelerini,
- Kazanacakları değerleri gündelik hayatta kullanmalarını,
- İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak tanımalarını,
- Allah'ı sevgi temelinde tanımalarını ve yaratılıştaki düzeni fark etmelerini,
- Peygamber Efendimizin kişiliğini ve karakterini tanımalarını, sevmelerini ve model almalarını,
- Sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermelerini,
- İyi alışkanlıklar kazanmalarının yanı sıra beden, zihin ve duygu gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte öğrenim görmelerini sağlayacak uygun bir ortam sunmayı amaçlamaktadır.

Kur'an kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) geliştirilirken, okul öncesi eğitimi ve program geliştirme alanındaki yeni yaklaşım ve ilkelerle İlahiyat bilimlerinin verileri doğrultusunda temel yaklaşımın belirlenmesi esas alınmış ve bu bağlamda şu ifadelere yer verilmiştir:

- Çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor yönden gelişimlerini dikkate alan; öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri kullanmayı öngören; araştıran, sorgulayan, yorumlayan, iş birliği yapan, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ölçme

¹¹³ Aydın - Budak, "Diyanet İşleri Başkanlığı 2013 ve 2020 yılları 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öneriler", 147.

ve değerlendirmeye yer veren esnek çerçeve öğretim programı anlayışı benimsenmiştir.

- Öğretici, programdaki kazanımlardan çocukların ilgi ve ihtiyacına göre seçtiği kazanım için hazırlanan etkinlikleri uygulayacaktır.
- Öğreticiler programdaki etkinliklerin uygulanmasında farklı yöntem ve teknikler (oyun, örnek olay, tartışma, rol oynama, soru-cevap vb.) yanında çeşitli materyallerden de (şiir, şarkı, ilahi, hikâye, tekerleme, resim vb.) istifade edebileceklerdir.
- Program kapsamında kaynak olarak başkanlığın 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarına yönelik hazırladığı materyaller esas alınacaktır. Bununla birlikte başkanlığın çocuklara yönelik diğer yayınlarından da imkânlar ölçüsünde faydalanılacaktır. Ayrıca MEB okul öncesi eğitimi kapsamında hazırlanan ve programın amaç ve kazanımlarına uygun nitelikteki materyallerden de yararlanılabilecektir.
- Program, ailenin eğitim sürecine katılımını esas almaktadır. Aile katılımı, kurs ve ev arasındaki devamlılığı destekleyerek kazanılan bilgi, beceri ve tutumların kalıcılığını sağlar. Bu bağlamda öğretmenler program kapsamında kursa uyum süreci başta olmak üzere, belirli zaman dilimlerinde aile katılımı ve veli eğitimlerine yönelik etkinliklere yer vereceklerdir.¹¹⁴

1.7. Müfredatta Yer Alan Değerler

1.7.1. Dua, Şükür, Özür Dileme

Özür bir kusurun bir suçun elde olmadan yapıldığını ileri sürme, mazeret bildirmedir. Özür dileme değerler eğitiminin bir parçası olduğu gibi aynı zamanda sosyal beceriler başlığı altında da incelenmektedir.¹¹⁵ Sosyal becerileri kazanabilmesi çocukların pişmanlık duyduğu bir durumu rahatça ifade edebilmesi için çocukların özür dilemeye doğru bir yöntem ile alıştırılması gerekmektedir. Bir hata yaptığında bunun insani bir durum olduğunu, herkesin yapabileceğini anlatmak, onu özür dileme konusunda cesaretlendirmek çocuğun kendine ve çevresine olan güveni konusunda da olumlu anlamda etki edecektir.

Şükür değeri ise çocukların tüm hayatı boyunca mutluluğu elde etmek için ihtiyaç duyacakları bir değerdir. Şükür kelimesi “Ş-k-r” kökünden türemiştir. TDK'ye göre

¹¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Müdürlüğü, “Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)” (2023).

¹¹⁵ Tuğçe Şifa Zorlu, *Küstüm Çiçeği Süslü* (İzmir: DİB, 2020), 16.

övmek, müteşekkir olmak, methetmek, ödüllendirmek, mükâfatlandırmak, birinin yapmış olduğu iyiliğe karşı dua etmek, yapılan iyiliği inkâr etmemek, iyiliği bilmek gibi anlamlara sahiptir. Şükür, yüce Rabbimizin bize ihsan ettiği sayısız nimetleri için kalp, dil ve beden ile övgüde ve teşekkürde bulunma, nimetlerini bilip şükran duymaktır. Okul öncesi dönemde olan bir çocuğun hem çevresine hem de Allah'a teşekkür etmesi onun bu bilinç ile yetişmesi çok önemlidir.

1.7.2. Sevgi ve Merhamet

“Sevgi değeri, insan hayatında en temel ve varlığın anlam ve önemini ortaya koyan bir değer olarak, özellikle anne babaların çocukları ile ilişkilerinde olumlu yönde etkili olur.”¹¹⁶ Sevgi değeri onaylayıcı ve destekleyici bir yaklaşım olduğundan, insanın hak ettiği ve beklediği kıymeti ona sunar. Etrafındaki insanları seven ve onlar tarafından da sevildiğini hisseden çocuk, rahat bir duygu ortamına sahip olur. Kendi sorumluluklarını zorlanmadan yapabilir hâle gelir.¹¹⁷ Bireyin hayatındaki sevgi değeri, onda var olan ilgi, sorumluluk, saygı değerleri aracılığıyla da gerçekleşir. Sevgi ilgiyi, ilgi de iyilik yapmayı getirir, gerektirir. Sevgi ile ilgi arasındaki ilişki sevdiğimiz insana iyilik yapmayı da gerektirir. Buna göre sevmek, birinin iyiliğini istemektir denilebilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu konuda “Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.”¹¹⁸ buyurmaktadır. Yani sevgi merhamet etmeyi, merhamet etmek de harekete geçip bir şeyler yapmayı getirir.

Sevdiğimiz şeyin yaşamaya devam etmesi, gelişmesi ona ilgi duymak ile bağlantılıdır. Annenin çocuğuna bakması, emzirmesi, tüm ihtiyaçlarına cevap vermesi bu etkin ilgiyi ortaya çıkartır. Aynı zamanda gerçek sevgi, sevilene karşı yapılabilecek bütün kötülükleri de önlemek ister. Bu yüzden sevdiği insana karşı muhtemel kötülüklerle karşı bir set olma ihtiyacı doğar. Ayrıca sevgi sevilen şeye değer yükler. Bir insan birisine sevgi ile yaklaştığında ona değer veriyor ve onu önemsiyor demektir. Ona karşı elinden geldiğince kibar ve nazik davranır, küçük hatalarını büyütmez, görmezden gelir. Onun değerini düşürecek davranışlardan kaçınarak saygısını gösterir. Sevdiği kişiye zaman ayırır. Ona

¹¹⁶ Mustafa Naci Kula, “Erken Çocukluk Döneminde Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Değerlerin Önemi”, *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 2* (Konya: Palet, 2020), 336.

¹¹⁷ Hayati Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler* (İstanbul: DEM, ts.), 23.

¹¹⁸ Kader, *Müslim*, birr66.

karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirir. Bir varlığı sevmek, onun hep var olmasını istemek, varlığından mutluluk duymaktır. Buna göre sevgi sadece insanları değil, tüm canlı ve cansız varlıklara karşı hissedilebilir. Benlik sevgisi, anne baba sevgisi, eş, aile, arkadaş, vatan, tabiat sevgisi ve Allah sevgisi de bunların başında gelir.¹¹⁹

1.7.3. Saygı

Saygı kavram olarak sözlükte “üstün oluşu, yaşı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla herhangi bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram ya da başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlanmaktadır.¹²⁰

Saygı, ilişkimizin olduğu herhangi bir kurum ya da şahsa söz konusu kişinin ya da oluşumun ilgi ve duygularının farkında olarak yaklaşmak, buna göre uygun bir davranış şekli geliştirmektir. Saygı, sıklıkla iletişim hâlinde olduğumuz varlık veya oluşumun hak, inanç ve her türlü özelliğini bilip göz önüne alarak bunlara ön yargısız bir şekilde yaklaşmayı gerektirir. Her ne kadar saygı terimi kişiler arası ilişkilerde kullanılsa da aslında saygı terimi sadece kişiler arası ilişkilerle olmamaktadır. Hayvanlar, gruplar, ülkeler arasında da kullanabilen bir terimdir. Saygı bazen kibarlık veya görgü ile eş anlamlı olarak kullanılsa da bunlar birer davranış iken saygı davranıştan ziyade bir tutumdur.¹²¹

Hayatımızda olan tüm değerleri tek bir tanımla açıklamak zor olduğu gibi saygıyı da tek bir tanımla açıklamak zordur. Saygı bir tutum, davranış biçimi, olaylar karşısında benimsenen tavır ve duygu şeklinde kendini göstermektedir. Toplumsal ya da kişisel zemin içinde şartlara bağlı olarak birbirinden farklı kavram, varlık ve nesnelere saygı duyulabilir. Ön plana çıkan bazı saygı alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz. İnsanın kendisine duyduğu saygı, insana saygı, özel hayata saygı, emeğe saygı, kutsala saygı, düşünceye saygı, topluma saygı, doğaya saygı vb.¹²²

Saygı eğitimi, çocukların olaylar karşısında tutumlarını ve etraflarındaki gerçekleri fark etmeleri üzerinde durur. Aynı zamanda çocukların farklılıkları bilmesi ve saygı duymalarını içermektedir.¹²³ Gelişim dönemleri özelliklerinde değindiğimiz üzere

¹¹⁹ Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, 17-18.

¹²⁰ TDK, “Saygı”, *Türk Dil Kurumu | Sözlük* (2023).

¹²¹ Türkçe Bilgi, “Saygı” (2023).

¹²² V. Aktepe, *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Kayseri, Yayınlanmamış Doktor Tezi, 2010), 11.

¹²³ Aktepe, *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*, 41.

çocuklar erken yaşlarda öğrenmelerinin büyük bölümünü sağlamış olurlar. Erken çocukluk dönemi daha çok aile ortamında ebeveynlerle ve diğer kardeşlerle birlikte geçirilmektedir. Aile bireylerinin tutum ve davranışları karakteristik özellikleri çocuğun zihninde canlandıracağı saygı kavramı üzerinde etkili olacaktır.

1.7.4. Sorumluluk

Değerler içerisinde yer alan sevgi değerini pekiştirecek olan sorumluluk değeri de bireyin günlük yaşamının özünü kapsayacak nitelikte sayılabilecek bir değerdir. Çünkü sorumluluk değeri sayesinde insan, kendisine verilen veya yapması gereken işin sonuçlarını üstlenmeyi, bir işi beklenen ve istenilen şekilde yapmayı gerçekleştirir.¹²⁴

1.7.5. Yardımlaşma

Yardımselik, toplumda çok önemli bir yere sahip olan ve insanları bir araya getiren değerlerden birisidir. Bu değer, sosyal bir varlık olan, toplumda başka insanlarla bir arada yaşayan insanın ihtiyaçlarını karşılayamamasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Sağlam toplumlar oluşturabilmek için bireylerin birbirine sıkı sıkıya bağlanması gerekmektedir. Bu da toplumu oluşturan bireylerin yardımselik değerinin önemini kavrayıp, içselleştirip davranış hâline getirmesi ile olur.

1.7.6. Sabır

Sabır kelimesi sözlükte “sabırlı olmak, dayanma, sükûnetle karşılama”¹²⁵ gibi anlamlara gelmektedir. Ahlaki bir terim olarak sabır, “Başa gelen musibetlerden dolayı şikâyetçi olmamak, yakınmamak, sızlanmamak, nefse ağır gelen ve hoş gitmeyen işler karşısında sükûnet ve dayanma gücü.”¹²⁶ olarak tanımlanmaktadır.

Sabır sadece olumsuz durumlara karşı gösterilecek dayanma gücünü ifade etmez. Bazen bir başarıya ulaşmak, maddi ya da manevi bir kazanım için de zamana ve bazı durumlara sabretmek gerekebilir. Bir tırtıl, kelebek olabilmek için, tavuk, yumurtadan civcivin çıkması için sabretmelidir.

¹²⁴ Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, 57.

¹²⁵ Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük* (İstanbul: Dağarcık, 1995), 468.

¹²⁶ Selim Uğur, *Efendimiz'in Örnek Ahlakı* (İstanbul: Semerkand, 2013), 22.

1.7.7. İyilik

İyi kavramı, çoğunlukla olası eylemler arasında bir seçim yapılması durumunda tercih edilmesi gereken davranışı ifade eder. İyilik genellikle kötülüğün tersi olarak kabul edilir. İyilik yapmak karşılıklı bir mutluluk ve huzur hali getirir. İyilik yapan erdemli bir davranış sergilediği, bir başka insanın bir ihtiyacını, bir problemini giderdiği için mutlu olurken, iyilik yapılan kişi de kendisine karşı yapılan bu olumlu davranış karşısında huzur bulmuş olur.

Özellikle okul öncesi dönemde iyilik değerinin öğretilmesi, çocukların birer yetişkin olduğunda da kolayca iyilik yapabilmesi için önemli bir etkidir. Çünkü okul öncesi dönemde iyiliği öğrenen çocuk hayatında iyilik yapması gereken durumları çabucak kavrayıp hareke geçme eğilimine sahip olacaktır.

1.7.8. Doğruluk ve Dürüstlük

TDK'ye göre; dürüstlüğün tanımı doğruluktur. Doğruluk ise aynı sözlükte “1. *is.* Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet. 2. *fel.* Düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması.” olarak tanımlanmaktadır.¹²⁷

Dürüstlük, muhataplarımızın yanında veya arkasında aynı tavrı sergileyebilmektir.¹²⁸ Bu yüzden, insanların arasındaki güveni sağlayan en önemli ahlaki değerdir. Dürüstlük sayesinde insanların birbirine güveni buna bağlı olarak ise sevgisi artacaktır. Karşısındaki insanın kendisine yalan söylemediğini, kendisini kandırmadığını doğru ve dürüst bir yaklaşım sergilediğini bilen, bundan emin olan kişi bir güven bağı kurmuş olacaktır.

1.7.9. Adalet

Adalet, bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermektir. Hüküm ve davranışlarında tarafsız olmak, eşitliğe dikkat etmektir. Menfaat, kişiye yakınlık ya da düşmanlık, ön yargı vb. nedenlerin etkisinde kalmadan doğru ve dürüst bir şekilde iş yapmadır. Adaletin olmadığı yerde hıkmetsizlik, haksızlık ve zulüm vardır.¹²⁹

Adaleti, bireysel ve insanlar arası ilişkiler şeklinde olmak üzere iki açıdan incelemek mümkündür. Başka bir ifadeyle, adaletin bireysel ve toplumsal olmak üzere iki önemli işlevi vardır. Bireysel yönden adalet; kişinin kendine verilmiş yeteneklerini,

¹²⁷ TDK, “Doğruluk”, *Türk Dil Kurumu | Sözlük* (2023).

¹²⁸ S.Yılmaz, *Şahsiyet ve Değerler Eğitimi* (Aksaray: Vize, 2016), 48.

¹²⁹ Hayati Hökelekli, *İnsani Değerler* (İstanbul Değerler Eğitimi Merkezi, 2013), 75.

ruhunu ve bedenini dengeli ve ölçülü bir şekilde, amacına ve işlevine uygun olarak, kullanmasıdır. İnsanlar arası ilişkiler bakımından adalet ise toplumda yaşayan diğer bireylere, bitkilere ve hayvanlara kısacası tüm canlılara zulmetmemek, onların haklarını korumak, hukukunu çiğnememek, ölçülü ve dengeli davranmaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELER VE ETKİNLİKLER İLE DEĞERLER EĞİTİMİ SETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Küstüm Çiçeği Süslü

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-1	<p>DUA, ŞÜKÜR VE ÖZÜR DİLEME</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dua ile ilgili ifadeleri kullanır. 2. Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır. 3. Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır. 4. Allah’a her zaman dua edebileceğini bilir. 5. Kendisine yapılan iyilikler için teşekkür eder. 6. Allah’ın verdiği nimetlere şükreder. 7. Hata yaptığında özür diler. 8. Dua etmenin olumlu sonuçlarını fark eder. 9. Teşekkür etmenin olumlu sonuçlarını fark eder. 10. Özür dilemenin olumlu sonuçlarını fark eder. 11. Dua, şükür ve özür dilemenin Allah’ın sevdiği davranışlar olduğunun farkına varır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan dua, şükür ve özür dilemenin insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Dua, şükür ve özür konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Etkinliklerde günlük yaşamda kullanılan “Teşekkür ederim, Allah razı olsun, elhamdülillah, çok şükür, özür dilerim, af edersin” gibi ifadelere yer verilir. • Dua, şükür, özür gibi kelimelerin ne anlama geldiği çocuğun seviyesine uygun bir şekilde açıklandıktan sonra hangi durumlarda kullanıldığı belirtilir. • Dua, şükür ve özür dilemenin insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.

2.1.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Dua, şükür, özür dileme ünitesi konuları için iki ayrı kitap hazırlanmıştır. Bunlardan ilki özür dilemek konusunu işleyen “Küstüm Çiçeği Süslü” kitabıdır. Tuğçe Şifa Zorlu tarafından kaleme alınmıştır.

2.1.1.1. Resimleme

Küstüm Çiçeği Süslü kitabında; karahindiba, papatya, yabangülü çiçekleri resmedilmiştir. Çocukların bu çiçekleri doğru bir şekilde tanınması açısından bu çiçeklerin çiziminin gerçeğe yakınlığı önemlidir. Çiçekler gerçeklerine yakın bir şekilde çizilmiştir.

Bu resimleri gören bir çocuk, doğada bu çiçeklerle karşılaştığında artık onları tanıyabilir hâle gelmektedir. Küstüm çiçeğinin kızgın hâli, diğer çiçeklerin ve güneşin endişesi ve huzursuzluğu da resme okul öncesi dönemdeki bir çocuğun rahatça

anlayabileceği bir şekilde aktarılmıştır. Kitabın son kısmında yer alan özür dileme bölümünde, herkesin mutluluğu resimlere belirgin bir şekilde yansıtılmıştır.

2.1.1.2. Kazanımlara Uygunluk

Kitabın ana karakteri olan küstüm çiçeğinin açık bir şekilde özür dilediği kısımlar “Süslü, her ikisinden de içtenlikle özür diledi.”¹³⁰ Kazanımlarda yer alan “Hata yaptığında özür diler.” ifadesine karşılık gelmektedir.

¹³⁰ Zorlu, *Küstüm Çiçeği Süslü*, 15.

Küstüm çiçeğine özür dilemeyi anlatan Guguk Kuşu “Affedersin, üzgünüm, özür dilerim de diyebilirsin.”¹³¹ demektir. Bu öneri de kazanımlarda yer alan “Özür dilemekle ilgili ifadeleri kullanır.” ifadesine karşılık gelmektedir.

Yine kitapta yer alan, “Süslü, her ikisinden de içtenlikle özür diledi. Bu arada büyük bir alkış koptu. Karahindiba, Papatya ve Yabangülü, Süslü’yü özür dilemeyi öğrenebildiği için dakikalarca alkışladı.”¹³² Özür dilemenin olumlu sonuçlarını fark eder kazanımı bu şekilde karşılık bulmaktadır.

Guguk Kuşu’nun, Küstüm Çiçeği’ni özür dilemeye ikna ettiği kısımda kitapta: “Ya kabul edilmezse, diye endişelendi.”¹³³ Ama Guguk Kuşu “Olur mu hiç! Allah özür dileyenleri ve bağışlayanları çok sever.”¹³⁴ şeklinde ifade edilmiştir. Bu da özür dilemenin Allah’ın sevdiği bir davranış olduğunun farkına varır kazanımını çocuğun özümsemesi ve örneklendirmesi için örneklik teşkil eden bir ifadedir. Bir hata yaptığında özür dilemekten ve affedilmekten endişe duyan çocuk, bu diyalogu dinledikten sonra daha cesaretli bir şekilde özür dileme davranışına yönelecektir.

Sonuç olarak, Küstüm Çiçeği Süslü kitabında öğretim programında yer alan tüm kazanımlara yer verilmiştir.

2.1.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Okul öncesi dönemde olan çocuklar etraflarını meraklı bir şekilde keşfetmeye çalışırlar. Bu konu çalışmamızda gelişim dönemleri kısmında detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Küstüm Çiçeği Süslü ise çocukların çiçek isimlerini öğrenmesi açısından olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Ayrıca yine bu dönemde yeni bir kardeş sahibi olan ya da kreşe başlayan çocuklar kızmamayı, sakın kalmayı öğrenmelidirler. Bununla beraber bir hata yaptıklarında hatasını telafi etmek için özür dilemeyi bilmelidirler. Bu yüzden de özür dileme konusunu işleyen Küstüm Çiçeği Süslü bu dönemdeki çocukların hem ihtiyaçlarına hem de karşılaşıcağı sorunlara hitap etmektedir.

¹³¹ Zorlu, *Küstüm Çiçeği Süslü*, 11.

¹³² Zorlu, *Küstüm Çiçeği Süslü*, 15.

¹³³ Zorlu, *Küstüm Çiçeği Süslü*, 13.

¹³⁴ Zorlu, *Küstüm Çiçeği Süslü*, 13.

2.1.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Küstüm Çiçeği Süslü kitabında toplamda 7 etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerden önce özür dilemekle ilgili kavramların tanımı yapıp, detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Daha sonra etkinlik önerilerine geçilmiştir.

2.1.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde örnek olay incelemesi, öykü oluşturma kullanılmıştır. “Bir Yolu Var” etkinliğinde anlatım tekniği kullanılmıştır. “Ben Bir Mimoza Çiçeğiyim” etkinliğinde dijital öyküleme, anlatım tekniği, tartışma tekniği, soru-cevap yöntemi kullanılmıştır. “Şimdi Ne Yapmalı?” etkinliğinde örnek olay incelemesi, anlatım tekniği ve soru-cevap kullanılmıştır. “Bir Dans, İki Sayı, Bir Soru” etkinliğinde eğitsel oyun, soru-cevap ve çalışma yaprağı kullanılmıştır. “Sarmaca Sarılmaca Yoktur Darılmaca” etkinliğinde eğitsel oyun, konuşma halkası ve anlatım tekniği kullanılmıştır. “Ayna Ayna Söyle Bana- Var mı Bir Hatam?” etkinliğinde örnek olay incelemesi, anlatım tekniği, eğitsel oyun ve rol oynama kullanılmıştır.

2.1.2.2. Kazanımlara Uygunluk

“Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde “Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır.” ve “Hata yaptığında özür diler.” kazanımlarına yönelik çalışma bulunmaktadır. “Bir Yolu Var” etkinliğinde “Hata yaptığında özür diler.” kazanımı bulunmaktadır. “Ben Bir Mimoza Çiçeğiyim” etkinliğinde dolaylı olarak “Hata yaptığında özür diler.” kazanımı için de bir çalışma mevcuttur denilebilir. “Şimdi Ne Yapmalı?” etkinliğinde kazanımlarda yer alan ifadeler ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamaktadır. “Bir Dans, İki Sayı, Bir Soru” “Hata yaptığında özür diler.”, “Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır.”, “Özür dilemenin olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımlarına dair ifadeler bulunmaktadır. “Sarmaca Sarılmaca Yoktur Darılmaca” etkinliğinde “Özür dilemenin Allah’ın sevdiği bir davranış olduğunun farkına varır.” kazanımı işlenmektedir. “Ayna Ayna Söyle Bana- Var mı Bir Hatam?” etkinliğinde “Hata yaptığında özür diler.” kazanımı için detaylı bir çalışma bulunmaktadır.

2.2. Mızımız Mandalina Balığı

ÜNİTE		KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-1	DUA, ŞÜKÜR VE ÖZÜR DİLEME	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dua ile ilgili ifadeleri kullanır. 2. Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır. 3. Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır. 4. Allah’a her zaman dua edebileceğini bilir. 5. Kendisine yapılan iyilikler için teşekkür eder. 6. Allah’ın verdiği nimetlere şükreder. 7. Hata yaptığında özür diler. 8. Dua etmenin olumlu sonuçlarını fark eder. 9. Teşekkür etmenin olumlu sonuçlarını fark eder. 10. Özür dilemenin olumlu sonuçlarını fark eder. 11. Dua, şükür ve özür dilemenin Allah’ın sevdiği davranışlar olduğunun farkına varır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan dua, şükür ve özür dilemenin insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Dua, şükür ve özür konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Etkinliklerde günlük yaşamda kullanılan “teşekkür ederim, Allah razı olsun, elhamdülillah, çok şükür, özür dilerim, af edersin” gibi ifadelere yer verilir. • Dua, şükür, özür gibi kelimelerin ne anlama geldiği çocuğun seviyesine uygun bir şekilde açıklandıktan sonra hangi durumlarda kullanıldığı belirtilir. • Dua, şükür ve özür dilemenin insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.

2.2.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Şükür değeri için yazılmış kitap *Mızımız Mandalina Balığı* kitabıdır. Nilgün Güler ve Yasemin Çağlar tarafından kaleme alınmıştır. Resimlemeleri Murat Tanhu Yılmaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Etkinlikleri ise Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.2.1.1. Resimleme

Mızımız Mandalina Balığı kitabında deniz altı renkli, balıklar çeşitli şekil ve renklerde, eğlenceli ve öğretici bir şekilde çizilmiştir. Kızgınlık, üzüntü ve neşe çocukların anlayacağı bir şekilde balıkların yüz ifadelerine yansıtılmıştır. Mürekkep balığının mürekkep doldurmaya geldiği kısımda doldurulan kalem, kurşun kalem olarak çizilmiştir.¹³⁵ Bu da bir çelişki meydana getirmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının deniz altını keşfetmesi, bu alana dair bir ilgi ve merak uyandırması için çizimler destekleyici niteliktedir.

---

¹³⁵ Nilgün Güler - Yasemin Çağlar, *Mızımız Mandalina Balığı* (İzmir: DiB, 2020), 4.

2.2.1.2. Kazanımlara Uygunluk

Mürekkep balığının sınıfa gelip mürekkepleri doldurması kısmında “Sınıfta bir alkış koptu. Teşekkür alkışıydı bu.”¹³⁶ve kitabın ana kahramanı olan Rengarenk’in kendisine yapılan bir iyiliğe “Çok teşekkür ederim Yunus.”¹³⁷ ifadeleri kazanımlarda yer alan “Kendisine iyilik yapılanlara teşekkür eder.” kazanımına karşılık gelmektedir.

“Teşekkür etmenin olumlu sonuçlarını fark eder.” “Şükretmenin Allah’ın sevdiği davranış olduğunun farkına varır.” kazanımlarına dair bir ifadeye rastlanılmamaktadır.

¹³⁶ Güler - Çağlar, *Mızımız Mandalina Balığı*, 5.

¹³⁷ Güler - Çağlar, *Mızımız Mandalina Balığı*, 15.

Evine kavuşacak olan Rengarenk'in, "Allah'ım yuvama kavuşacağım ve sahip olduklarım için teşekkür ederim."¹³⁸ ifadesi kazanımlarda yer alan "Allah'ın verdiği nimetlere teşekkür eder" kazanımı için uygun bir ifadedir.

"Harika bir yerde yaşıyoruz. Sağlıklıyız, hayatımızda bir sürü güzellik var. Keşke o da tüm güzellikleri fark etse, şükredebilse her şeye." cümlesinde "Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır." kazanımını sağlamak için uygun bir ifade olmaktadır.

2.2.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Mızımız Mandalina Balığı kitap ismi olarak okul öncesi dönem için günlük hayatta sıkça karşılaştıkları bir kelime olduğundan isabetli bir seçim olmuştur denilebilir. Çünkü bu dönem çocukları birbirlerine "mızımız" ya da "mızımızlık yapma" gibi sözler söyleyebilmektedir. Mızımız bir balığın hikâyesi de çocukların kendi dünyaları ile uyuyacağından hikâyeyi ve verilen mesajı hayata geçirmek konusunda destekleyici konumda olacaktır.

Bilinen deniz canlılarından farklı olarak, fener balığı, su menekşesi gibi deniz canlıların hikâyede geçmesi çocukların dikkatini çekmek ve deniz altına dair yeni bilgiler öğrenme konusunda olumlu anlamda etki edecektir.

2.2.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Mızımız Mandalina Balığı kitabında toplamda 8 etkinlik bulunmaktadır.

2.2.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

Birinci etkinlik olan "Dinlediğimizi Anlayalım" etkinliğinde; anlatım, örnek olay incelemesi ve soru-cevap kullanılmıştır. "Mercan Vadisindeyiz" etkinliğinde ise örnek olay, soru-cevap, rol oynama kullanılmıştır. "Kim Ne Yaptı? Nasıl yaptı?" etkinliğinde örnek olay, tartışma tekniği ve soru-cevap kullanılmıştır. "Teşekkür Uçakları" etkinliğinde; konuşma halkası ve eğitsel oyun kullanılmıştır. "Şükür Heybesi" etkinliğinde soru-cevap yöntemi, konuşma halkası, beyin fırtınası ve eğitsel oyun kullanılmıştır. "Teşekkür Avcıları" etkinliğinde ödev, soru-cevap ve anlatım tekniği kullanılmıştır. "Renkli Balonlar" etkinliğinde çalışma yaprağı / değerlendirme formu kullanılmıştır. "Yemek Duası" etkinliğinde anlatım tekniği kullanılmıştır.

¹³⁸ Güler - Çağlar, *Mızımız Mandalina Balığı*, 15.

2.2.2.2. Kazanımlara Uygunluk

Birinci etkinlik olan “Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde ünite kazanımlarına dair bir ifade bulunmamaktadır. Mızımız Mandalina Balığı hikâyesi ile sorular sorma etkinliğidir. “Mercan Vadisindeyiz” ve “Kim Ne Yaptı? Nasıl Yaptı?” etkinlikleri ise “Kendisine yapılan iyilikler için teşekkür eder.” ve “Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır.” Kazanımları için örnek çalışmalardır. “Şükür Heybesi”, “Allah’ın verdiği nimetlere şükreder.” kazanımını barındıran bir etkinliktir. “Teşekkür Avcıları” etkinliği “Kendisine yapılan iyilikler için teşekkür eder.”, “Teşekkür etmenin olumlu sonuçlarını fark eder.”, “Allah’ın verdiği nimetlere teşekkür eder.” ve “Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır.” kazanımlarını çocuklara kazandırmak için hem eğlenceli hem de öğretici bir etkinliktir. “Renkli Balonlar” etkinliği “Allah’ın verdiği nimetlere şükreder”, “Şükretmenin Allah’ın sevdiği davranış olduğunun farkına varır.” ve “Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır.” kazanımlarının hepsini kapsamaktadır. “Yemek Duası” etkinliği yemek duasını çocuklara öğretme çalışmasıdır. Bu da “Allah’ın verdiği nimetlere şükreder.” kazanımına bir örnektir.

2.3. Haydi Sen Anlat

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
<p style="text-align: center;">ÜNİTE-2</p> <p style="text-align: center;">SEVGİ VE MERHAMET</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kendine dair olumlu düşüncelerini ifade eder. 2. Ailesine karşı sevgisini gösterir. 3. Arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir. 4. Çevresindeki varlıkları sever. 5. Çevresindeki varlıklara merhamet gösterir. 6. Allah'a olan sevgisini gösterir. 7. Peygambere olan sevgisini gösterir. 8. Sevgi ve merhamet davranışlarının olumlu sonuçlarını fark eder. 9. Sevgi ve merhamet göstermenin Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır. 10. Allah'ın tüm varlıkları sevip onlara merhamet ettiğinin farkına varır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan sevgi ve merhametin insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Sevgi ve merhamet konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Çocuğun kendisini, ailesini, arkadaşlarını ve çevresindeki varlıkları sevmesinin önemi; sözel ve davranış olarak sevgi göstergelerinin neler olduğu üzerinde durulur. • Allah'ın ve Peygamberimizin sevdiği davranışları yerine getirmenin onlara olan sevginin göstergeleri olduğu vurgulanır. • Allah'ın insanlara olan sevgi ve merhameti, insanlar için yarattığı varlıklar ve nimetlerden örneklerle açıklanır. • Peygamberimizin hayatından sevgi ve merhamet örneklerine yer verilir. Onun özellikle çocukları çok sevdiğine dikkat çekilir. • Sevgi ve merhamet davranışlarının insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.

2.3.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Sevgi ve merhamet değeri ile ilgili kitap “Haydi Sen Anlat” kitabıdır. Nilgün Güler tarafından yazılmış olup etkinlikleri yine aynı isim tarafından hazırlanmıştır. Kitap çizimleri ise Murat Tanhu Yılmaz tarafından çizilmiştir.

2.3.1.1. Resimleme

Ağustos böceği ve karıncanın yüz ifadelerinden durum anlaşılacak şekilde çizilmiştir. Gül nine çizimi ise¹³⁹, şalı örtme biçimi ve kıyafet şekli ile bir nineden ziyade daha genç bir kadın izlenimi vermektedir. Gül ninenin yanındaki komidinin üzerinde duran Kur’an-ı Kerim ise resmi görececek olan çocuklar için güzel bir algı oluşturmaktadır. Kitapta geçen iki arkadaşın sarılması¹⁴⁰ resimleme olarak çok samimi ve sıcak hissettirecek şekilde çizilmiştir. Ayrıca “İkisi de ayağa kalkıp ninelerine sarıldılar.”¹⁴¹ ifadesinde de Azra ve Zehra ninelerine doğru sarılmak için koşmaktadırlar. Bu kitabın sınıf ortamında okunduğunu düşündüğümüzde yanındaki arkadaşına sarılma, ya da başka bir şekilde sevgi gösterme eğilimi görülebilir.

¹³⁹ Nilgün Güler, *Haydi Sen Anlat*, ts., 15.

¹⁴⁰ Güler, *Haydi Sen Anlat*, 7.

¹⁴¹ Güler, *Haydi Sen Anlat*, 15.

2.3.1.2. Kazanımlara Uygunluk

Kazanımların ilki olan “Kendine dair olumlu düşüncelerini ifade eder.” kazanımı ile ilgili bir ifade ile karşılaşılmamaktadır. Kitaptaki iki kız çocuk hem kuzen hem arkadaştır. Kuzeni bildiği bir hikâyeyi anlattığı hâlde onu üzmemek için ben bunu biliyorum dememiştir. Bunun üzerine Azra “Canımmmm arkadaşım benim, deyip sevinçle Zehra’nın boynuna sarıldı.”¹⁴² ifadesi yer almaktadır. Bu cümle de kazanımlarda yer alan “Ailesine ve arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.” kazanıma karşılık gelmektedir.

“Ağustos böceği zor durumda kalmıştı ama. Kışın soğukta ya üşürse ya yiyecek yemek bulamazsa”¹⁴³ ve “...karınca ona yardım etmediğinde acaba Ağustos Böceği ’ne

¹⁴² Güler, *Haydi Sen Anlat*, 7.

¹⁴³ Güler, *Haydi Sen Anlat*, 9.

ne oldu? Soğuktan donmuş, belki de hasta olmuştur.”¹⁴⁴ ifadeleri “Çevresindeki varlıkları sever ve onlara merhamet gösterir.” kazanımlarına karşılık gelmektedir.

“Allah’ım sen bütün yarattıklarını ve hepimizi çok seversin. Çok merhamet edersin.”¹⁴⁵ ifadesi “Allah’ın tüm varlıkları sevip onlara merhamet ettiğinin farkına varır.” kazanımı için uygun bir ifadedir.

Haydi Sen Anlat kitabında “Allah’a ve Peygambere olan sevgisini gösterir.”, “Sevgi ve merhamet davranışlarının olumlu sonuçlarını fark eder.” ve “Sevgi ve merhamet göstermenin Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımlarına dair bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

2.3.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Kitaba Ağustos Böceği ve Karınca hikâyesi ile başlanmaktadır. Ama bu hikâyenin herkes tarafından bilindiği varsayıp “Vee yaz sona ermiş, kara kış gelmişti. Ağustos böceği, Karınca’nın kapısına vardı. Ayakta duracak hâli yoktu...”¹⁴⁶ ifadesi ile başlanmıştır. Hâlbuki Ağustos Böceği ve Karınca hikâyesi ile daha önce karşılaşmamış bir çocuk olabilir. Böyle bir başlangıç da çocuğun hikâyeye anlam verememesine ve dikkatinin dağılmasına sebep olabilir.

Arkadaş edinme, bir kardeşe sahip olma, abi veya abla olma ile karşılaşılan dönem olan 4-6 yaş dönemi sevgi ve merhametin de çok önemli olduğu bir dönemdir. Hikâye ile sevgiyi ve merhameti kazanan çocuk, hayatında daha ılımlı ve yaşanan sorunlara karşı daha sıcak çözümler getirebilecek, şiddetten uzak durabilecektir.

2.3.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Haydi Sen Anlat kitabında toplam 11 adet etkinlik bulunmaktadır.

2.3.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Bu Karınca Başka Karınca” etkinliğinde; örnek olay, soru-cevap, buldurma yöntemi, dijital öyküleme ve ödev kullanılmıştır. “Düşün-Taşın 1” etkinliğinde öykü oluşturma ve dijital öyküleme kullanılmıştır. “Renkli Sevgi Topları” etkinliğinde; eğitsel oyun, anlatım, görüp geliştirme ve soru-cevap kullanılmıştır. “Değerler Levhaları” etkinliğinde ise anlatım, soru-cevap ve eğitsel oyundan faydalanılmıştır. “Sevgi Nerede?

¹⁴⁴ Güler, *Haydi Sen Anlat*, 11.

¹⁴⁵ Güler, *Haydi Sen Anlat*, 15.

¹⁴⁶ Güler, *Haydi Sen Anlat*, 3.

Sevgi Her Yerde!” etkinliğinde; eğitsel oyun, anlatım ve soru-cevap kullanılmıştır. “Unutulmaz Hediye- Su Kuyusu Açıyoruz!” etkinliğinde anlatım, soru-cevap, dijital öyküleme ve rol oynama kullanılmıştır. “Sevgi Albümü” etkinliğinde ödev, anlatım ve soru-cevap kullanılmıştır.” “Bir Atasözü Bir Değer Atalar Ne demiş Ne yapmış?” etkinliğinde örnek olay ve anlatım yöntemi kullanılmıştır.

Bir diğer etkinlik olan “Düşün-Taşın 2” etkinliğinde Dijital öyküleme ve soru-cevap kullanılmıştır. “Bizi Düşünen Biri Var” etkinliğinde anlatım yöntemi, dijital öyküleme ve soru-cevap yöntemi kullanılmıştır. “Merhamet Her Yerde” etkinliğinde ise hem dijital öyküleme hem de soru-cevap kullanılmıştır.

2.3.2.2. Kazanımlara Uygunluk

Birinci etkinlik olan “Bu Karınca Başka Karınca” etkinliğinde “Çevresindeki varlıkları sever ve onlara merhamet gösterir.” kazanımını sağlayacak çalışmalar bulunmaktadır. “Düşün-Taşın 1” etkinliğinde “Ailesine ve arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.” ve “Çevresindeki varlıkları sever ve onlara merhamet gösterir.” kazanımı için yapılmış bir çalışmadır denilebilir. “Renkli Sevgi Topları” etkinliğinde sevgi kavramının doğru bir şekilde anlaşılması üzerine yoğunlaşmış olup, bu etkinlik kazanımlardan bir tanesi ile bağdaşmıyor olsa da hem çocukların sevgi denilince ne anladıklarını çözmek hem de çocuklara farklı bir bakış açısı ile sevgiyi kavratmak açısından olumlu etki yaratacak bir etkinlik olduğu düşünülmektedir. “Değerler Levhaları” isimli etkinlik “Ailesine ve arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.” ve “Çevresindeki varlıkları sever ve onlara merhamet gösterir.” kazanımları için örnekler taşır niteliktedir. “Sevgi Nerede? Sevgi Her Yerde?” etkinliğinde kazanımlarda yer alan bir madde ile bir eşleştirme sağlanmamakla beraber, neyin sevgi ile ilgili olup olmadığını kavranması üzerinde durulmuştur. “Unutulmaz Hediye-Su Kuyusu Açıyoruz” etkinliği “Çevresindeki varlıkları sever ve onlara merhamet gösterir.” ve “Sevgi ve merhamet göstermenin Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” ve “Sevgi ve merhamet davranışlarının olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımları için uygun bir etkinliktir. “Sevgi Albümü” isimli etkinlik “Ailesine ve arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.” kazanımını sağlamak için yapılabilecek bir etkinliktir. “Bir Atasözü Bir Değer Atalar Ne demiş Ne yapmış?” Etkinliğinde “Sevgi ve merhamet göstermenin Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımına dair atıflar bulunmaktadır. “Düşün-Taşın 2” etkinliğinde “Çevresindeki varlıkları sever ve onlara merhamet gösterir.” kazanımına örnek olarak kuş evleri resimleri bulunmaktadır. “Bizi Düşünen Biri Var”

etkinliğinde ise “Allah’ın tüm varlıkları sevip onlara merhamet ettiğinin farkına varır.” kazanımı mevsimler üzerinden işlenmiştir. Son etkinlik olan “Merhamet Her Yerde” isimli etkinlikte hayvanlar ve yavrularının resimleri eklenmiş, “Allah’ın tüm varlıkları sevip onlara merhamet ettiğinin farkına varır.” kazanımına örnekler oluşturulmuştur.

“Kendine dair olumlu düşüncelerini ifade eder.” kazanımını kapsayan bir etkinliğe rastlanmamaktadır.

2.4. İki Makinist

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE- SAYGI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Saygı ile ilgili ifadeleri kullanır. 2. Ailesine karşı saygı gösterir. 3. Arkadaşlarına karşı saygı gösterir. 4. Çevresine karşı saygılı davranır. 5. Allah'a olan saygısını gösterir. 6. Peygambere olan saygısını gösterir. 7. Saygı davranışlarının olumlu sonuçlarını fark eder. 8. Saygılı olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır. 9. Peygamberimizin, çevresindeki tüm varlıklara karşı saygılı olduğunu bilir. 10. Kur'an-ı Kerim'e saygı gösterir. 11. Ezan okunurken saygı gösterir. 12. Farklılıklara saygı gösterir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan saygının insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Saygı konusu, öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Başkalarını rahatsız etmeme, biri konuşurken onun sözünü kesmeme, izin isteme gibi örneklerle çocuğun ailesine, arkadaşlarına ve çevresine karşı saygılı olmasının önemi üzerinde durulur. • “Sayın, bey, hanım, siz” gibi hitaplar, yaşlılarına ismi ile hitap etme gibi saygı ifadelerine yer verilir. • Allah ve Peygamberimizle ilgili yüce, hazreti, sallallahu aleyhi ve sellem gibi ifadeleri söylemenin birer saygı göstergesi olduğu vurgulanır. • Kur'an-ı Kerim ve ezan okunurken dinlemesi gerektiği vurgulanır. • Saygı davranışlarının insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.

2.4.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

İki Makinist isimli kitap, saygı değeri için Nilgün Güler tarafından yazılmıştır. Çizimleri Murat Tanhu Yılmaz tarafından çizilmiştir. Etkinlikler ise hikâye yazarı ile aynı isim olan Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.4.1.1. Resimleme

İki Makinist kitabı çizimleri, hikâyede geçen duyguları metne uygun bir şekilde aktarır bir biçimde hazırlanmıştır. Çocukların ve öğretmenin yüz ifadesinden yaşanan olaylar takip edilebilmektedir. Öğretmenin tesettürlü çizilmesi, çocukların karşılaştıkları kitapta bunu görmeleri, sevmeleri ve zihinlerine yerleşmesi açısından olumlu anlamda etki edecektir.

“Zaman çabuk geçsin diye raftaki ayakkabıların renklerini saydı; sarı, mavi, pembe derken sıra Ömer’e geldi.”¹⁴⁷ cümlesi ile resim arasında tam bir uyum bulunmamaktadır. Resimde¹⁴⁸ soldan sağa doğru mavi ve pembe ayakkabı görünmektedir. En sağda sarı bir ayakkabı belirgin bir şekilde görünmemektedir. Bu da metin ve resim arasında bir uyumsuzluk oluşturmaktadır.

¹⁴⁷ Nilgün Güler, *İki Makinist* (İzmir: DİB, 2020), 3.

¹⁴⁸ Güler, *İki Makinist*, 2.

2.4.1.2. Kazanımlara Uygunluk

“Sizce ben saygılı biriyim, şimdi öyle mi, diye sordu.” cümlesinde saygılı ifadesi geçmektedir. Bu da kazanımlarda yer alan “Saygı ile ilgili ifadeleri kullanır.” kazanımı için uygun bir ifadedir. Arkadaşına oyuncak paylaşma konusunda saygısız davranan çocuğa öğretmeni, saygılı davrandığı konulardan bahsederek onunla bir iletişime geçmek istemiştir. Kitapta bu ifadeler şu şekilde geçmektedir. “Sıranı bekledin, kimsenin önüne geçmedin. Bunların hepsi çok güzel davranışlar” ifadelerinde “Saygı davranışlarının olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımı bulunmaktadır.

“Bu gelen Ömer’di, herkese selam verdi. Ayakkabılarını ve hırkasını çıkardı. Eşyalarını koymak için beklemeye başladı.” cümleleri “Ailesine ve arkadaşlarına saygı gösterir.” kazanımı için iyi birer örnektir.

“Oyuncak köşesine ilk önce Mert gelmişti, bir de işitme cihazı kullanıyor. Bilmezmiş gibi bağırdım. Onu korkuttum. Uf, uf!”¹⁴⁹ ifadelerinde “Farklılıklara saygı gösterir.” kazanımı için bir örnek mevcuttur. “Başkalarına saygılı davrandığında tıpkı Peygamberimiz gibi davranmış oluyorsun. O da çevresindeki insanlara, bütün varlıklara karşı saygılı davranırdı.” cümlesinde “Peygamberimizin bütün varlıklara karşı saygılı olduğunu bilir.” kazanımı bulunmaktadır.

İki Makinist kitabının hikâye kısmında “Kur’ân-ı Kerîm’e ve ezana saygı gösterir, Allah’a ve peygamberlere olan saygısını gösterir ve “Saygılı olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımlarına dair bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

2.4.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Okul öncesi dönem çocukları saygı kavramı ile birçok açıdan yeni tanışmış durumdadırlar. Okulda sıra beklemek, öğretmenlerine ve arkadaşlarına saygılı davranmak gibi konularda alışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. İki makinist hikâyesi de okulda yaşanan ve çocukların sıkça zorlandıkları bir konu olan oyuncak paylaşmayı işlediğinden, saygı değerinin kavranması için olumlu anlamda etki sağlayacaktır.

İşitme cihazı kavramı ile birçok çocuk ilk kez karşılaşmış olabilir. Bu da çocukta bir merak uyandıracaktır. Bunun hikâye okunduktan sonra ne olduğunun açıklanması, çocuk için de bir farkındalık sağlayacaktır. Etrafında bir engeli, ya da bir sağlık problemi olan bir kişiyi anlaması konusunda İki Makinist hikâyesi olumlu anlamda katkı sağlayacaktır.

2.4.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

İki Makinist kitabının etkinlik bölümünde 10 etkinlik bulunmaktadır. Ayrıca etkinliklere geçilmeden önce saygı değerinin tanımı ve kısa bir açıklaması yapılmıştır.

2.4.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde örnek olay incelemesi, soru-cevap tekniği ve anlatım tekniği kullanılmıştır. “Ya Ben Olsaydım” etkinliğinde rol oynamadan faydalanılmıştır. “Akıllı Kirpiller” etkinliğinde eğitsel oyun, rol oynama ve anlatım tekniği kullanılmıştır. “Gülleri Kime Verelim” etkinliğinde

¹⁴⁹ Güler, *İki Makinist*, 15.

anlatım tekniği ve soru-cevap bulunmaktadır. “Saygı Çitleri” etkinliğinde anlatım tekniği ve konuşma halkası kullanılmıştır. “Mektup Var” etkinliğinde rol oynama, soru-cevap tekniği ve anlatım tekniği kullanılmıştır. “Saygı Ağacı” etkinliğinde anlatım, soru-cevap tekniği ve beyin fırtınasından yararlanılmıştır.” “Karanlıkta ve Sessizlikte Diyalog” etkinliğinde anlatım tekniği, internet tabanlı eğitim ve eğitsel oyun kullanılırken, “Ne Kadar Saygılıyım” etkinliğinde buldurma yöntemi ve anlatım tekniği ve çalışma yaprağı kullanılmıştır. İki Makinist kitabının son etkinliği olan “Saygı Davranışları Listem” bir çalışma yaprağı örneğidir.

2.4.2.2. Kazanımlara Uygunluk

Birinci etkinlik olan “Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde okunan hikâye çocuklar ile beraber değerlendirilir ve üzerinde saygı ile ilgili konuşma bulunur. Bunlar ile “Saygı ile ilgili ifadeleri kullanır.” kazanımı gerçekleştirilmektedir.

“Ya Ben Olsaydım” ve “Mektup Var” etkinliğinde “Farklılıklara saygı gösterir.” kazanımı, “Akıllı Kirpiller” ve “Saygı Çitleri” etkinliğinde “Çevresine karşı saygılı davranır.” kazanımı, “Gülleri Kime Verelim?” etkinliğinde, “Peygamberimizin bütün varlıklara karşı saygılı olduğunu bilir.” ve “Saygılı olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunu bilir.” kazanımı çalışılmaktadır.

“Saygı Ağacı” etkinliğinde “Ailesine ve arkadaşlarına saygı gösterir.”, “Kur’ân-ı Kerîm’e ve ezana saygı gösterir.” ve “Allah’a ve peygamberlere olan saygısını gösterir.” kazanımları işlenmiştir. “Karanlıkta ve Sessizlikte Diyalog” etkinliğinde “Çevresine karşı saygılı davranır.” kazanımı için bir çalışma bulunmaktadır. “Ne Kadar Saygılıyım?” etkinliğinde hem “saygı ile ilgili ifadeleri kullanır.” hem de “Çevresine karşı saygılı davranır.” kazanımı yer almaktadır. “Saygı Davranışları Listem” etkinliğinde hem “Saygı ile ilgili ifadeleri kullanır.” hem “Kur’ân-ı Kerîm’e ve ezana saygı gösterir.” hem de “Allah’a ve peygamberlere olan saygısını gösterir.” kazanımı işlenmektedir.

İki Makinist kitabının etkinlikler kısmında tüm kazanımlara yer verilmiştir. Bazılarına birkaç farklı etkinlikte de değinilmiştir.

2.5. Güzelce Köyü

ÜNİTE		KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-4	SORUMLULUK	1. Öz bakım ile ilgili sorumluluklarını yerine getirir.	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan sorumluluğun insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Sorumluluk konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Çocukların temizlik, yemek, dinlenme, giyinme gibi öz bakım becerilerini geliştirecek konular üzerinde durulur. Beden ve çevre temizliğinin önemi vurgulanır. • Çocuğun ailesine, arkadaşlarına ve çevresindeki varlıklara karşı sorumlu davranmasının önemi konusunda farkındalık kazandırılır. • Temel bir değer olarak sorumluluk alma konusunda çocukları motive edecek sınıf içi etkinlikler düzenlenir. • Çocuğun yetişkin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle bir işe başlaması ve o işi bitirmesi için gerekli ortam düzenlenir. • Allah'a ibadet etmek, verdiği nimetler için teşekkür etmek, O'nu sevmek gibi sorumluluklar ve görevlerin olduğu konusunda farkındalık kazandırılır. • Sorumluluk davranışlarının insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.
		2. Ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirir.	
3. Arkadaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirir.			
4. Sınıftaki sorumluluklarını yerine getirir.			
5. Çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.			
6. Sorumluluk almaya istekli olur.			
7. İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu fark eder.			
8. İnsanların sorumlu olduğu toplumsal davranışlara örnek verir.			
9. İnsanların Allah'a karşı sorumlulukları olduğunu bilir.			
10. Sorumlulukları yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder.			
11. Sorumlulukları yerine getirmenin Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.			

2.5.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti'nde sorumluluk değerine ait olan kitap Güzelce Köyü'dür. Sadiye Sayım tarafından kaleme alınmıştır. Çizeri Murat Tanhu Yılmaz'dır. Etkinlikler Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.5.1.1. Resimleme

Güzelce Köyü'nde doğa olayları gayet anlaşılır bir şekilde çizilmiştir. Bu dönemde etrafındaki yaşanan olayları ve doğayı merak eden, keşfetmek isteyen çocuk, sıkça sorular sorar. İkinci sayfadaki resmi inceleyen bir çocuk bulutların nasıl oluştuğuna dair bilgi sahibi olacaktır. Merak ettiği bir soruya kitabın başında cevap bulan bir çocuk kitabı merakla dinlemeye güdülenecektir. Küçük gri bulut diye isimlendirilen bulut çizimi gri değil siyah olarak renklendirilmiştir, bu da metin ve resim arasında bir uyumsuzluk meydana getirmektedir. Güzelce Köyünün güzelliği resimlerden çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. Daha sonra kirlenen ve artık kötü kokan köy tasviri de çocukların zihninde canlanabilecek şekilde çizilmiştir.

2.5.1.2. Kazanımlara Uygunluk

“Öz bakım ile ilgili sorumluluklarını yerine getirir.” kazanımına dair hikâye kısmında bir ibareye rastlanmamaktadır.

“Aileye, arkadaşlara, sınıf ve çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.” kazanımı köylerinin kirlenmesinden sonra “Köy halkı ve leylekler gece gündüz çalışarak çevreyi temizlediler.”¹⁵⁰ ifadesinde görülmektedir.

“Sorumluluklarını yerine getirmenin sonuçlarını fark eder, sorumluluk almaya istekli olur.” kazanımına “... Bir şeyler yapalım, haydi inişe geçiyoruz.” diyen leyleklerde karşılaşılmaktadır. Leyleklerin kendi köylerindeki çöpleri topladığını gören köy halkı da

¹⁵⁰ Sadiye Sayım, *Güzelce Köyü* (İzmir: DİB, ts.), 15.

bu işe dâhil olmak istediklerinin ve yardım ettiklerinin anlatıldığı kısım hem iş birliği hem de sorumluluk örneklerini barındırmaktadır.

“Sorumlulukları yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder, sorumluluk almaya istekli olur.” kazanımı “Görev başarıyla tamamlanmıştı. Leylekler ve köy halkı birbirini alkışladı.”¹⁵¹ ifadelerinde bulunmaktadır.

“İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu bilir.” kazanımına doğrudan karşılık gelen bir ifade ile karşılaşmamaktadır.

“Toplumsal davranışlara örnek verir.” kazanımı hikâyenin ana fikri ile ifade edilebilir durumdadır. Toplumsal bir davranış olarak “Köy halkı ve leylekler gece gündüz çalışarak çevreyi temizlediler.”¹⁵² cümlesi, çocuk için bu davranışlara bir örneklik teşkil etmektedir.

Güzelce Köyü kitabının hikâye kısmında “İnsanların Allah’a karşı sorumlulukları olduğunu bilir.” ve “Sorumluluğun Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunu fark eder.” kazanımlarına ait bir ifade ile karşılaşmamaktadır.

2.5.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Sorumluluk değeri toplumsal yaşamda büyük bir öneme sahiptir. Herkesin kendi sorumluluğunu bildiği, yerine getirdiği bir toplumda daha yaşanılır bir hâl olacaktır. Bunun tam aksi, üstüne düşen görevleri bilmeyen bilse de yapmayan kişiler problem oluşturmaktadır. Okul öncesi dönemde kazanılan sorumluluk bilinci, çocuk büyüyüp yetişkin bir birey olduğunda onun hayatına ciddi katkılar sağlayacaktır.

Sorumluluğun hem hikâye hem resim açısından başarılı bir şekilde anlatıldığı bu kitaptaki öğeler okul öncesi dönem gelişimine de uygun öğeler barındırmaktadır.

Yağmurun nasıl meydana geldiğinin anlatılması, doğadaki her şeyin bir sorumluluğunun olduğunun belirtildiği yerler “Toprak, su, bulutlar, güneş... Hepsinin bir görev ve sorumluluğu vardı. Her biri sevgiyle sorumluluğunu yerine getirirdi.”¹⁵³ çocuk için somut örneklerdir. Bu da çocukların sorumluluk değerini anlamalarına olumlu katkı sağlayacaktır. Üstelik sadece kendisinin sorumluluk alması gerektiğini değil, doğadaki varlıkların da sorumluluk almaları gerektiğini kitapta gören çocuk, sorumluluk bilincine daha kolay sahip olabilecektir.

¹⁵¹ Sayım, *Güzelce Köyü*, 15.

¹⁵² Sayım, *Güzelce Köyü*, 15.

¹⁵³ Sayım, *Güzelce Köyü*, 9.

2.5.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Güzelce Köyü isimli kitapta toplamda 8 etkinlik bulunmaktadır. Etkinlik önerilerine geçilmeden sorumluluk kısa bir şekilde tanımlanmıştır.

2.5.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Çevremizin Bir Parçasıyız” etkinliğinde örnek olay incelemesi, soru-cevap ve rol oynama kullanılmıştır. “Paydos Eden Organlar” etkinliğinde, örnek olay incelemesi, öykü tamamlama, soru-cevap, ödev-sorumluluk takip formu ve beyin fırtınası kullanılmıştır. “Şapkalar” etkinliğinde ise eğitsel oyun kullanılmıştır. “Bir Görevim Var” etkinliğinde soru-cevap ve ödev/ görev kullanılmıştır. “Koruma Görevlisi” etkinliğinde anlatım, ödev ve soru-cevap kullanılmıştır. “Uyandırma Servisi İş Başında” etkinliğinde anlatım, soru-cevap, ödev ve rol oynama kullanılmıştır. “Meslekler Olmasaydı?” etkinliğinde; drama, anlatım yöntemi, soru-cevap yöntemi kullanılmıştır. “Sorumluluk Hissi” etkinliğinde soru-cevap kullanılmıştır.

2.5.2.2. Kazanımlara Uygunluk

“Çevremizin Bir Parçasıyız” etkinliğinde “Aileye, arkadaşlara sınıf ve çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.” ve “Sorumlulukları yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder, sorumluluk almaya istekli olur.” kazanımları için çalışmalar yapılmaktadır. “Paydos Eden Organlar” etkinliğinde “Öz bakım ile ilgili sorumluluklarını yerine getirir.”, “İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu bilir.” ve “Sorumlulukları yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımlarını çocuklara kazandırabilmek için bir drama yaptırılmaktadır. “Şapkalar” etkinliğinde ise “Öz bakım ile ilgili sorumluluklarını yerine getirir.” ve “Aileye, arkadaşlara, sınıf ve çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.” kazanımı için ifadeler bulunmaktadır. “Bir görevim var!” etkinliğinde çocuklara sınıfa dair bir sorumluluk görevi verilmektedir. Bu etkinlik “Aileye, arkadaşlara, sınıf ve çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.” ve “İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu bilir.” kazanımlarını elde etme noktasında olumlu katkılar sağlayacaktır. “Koruma Görevlisi” etkinliğinde ise “Aileye, arkadaşlara, sınıf ve çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.” kazanımı işlenmektedir. “Uyandırma Servisi” etkinliğinde “Sorumluluğun Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunu fark eder.” kazanımı için yönergeler bulunmaktadır.” Meslekler Olmasaydı?” etkinliğinde “İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu bilir.” kazanımı için bir çalışma mevcuttur. “Sorumluluk Hissi” etkinliğinde “Sorumlulukları

yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder ve sorumluluk almaya istekli olur.”
kazanımları için örnek çalışmalar verilmiştir.

2.6. Dostluk Parkı

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
<p style="text-align: center;">ÜNİTE-5</p> <p style="text-align: center;">YARDIMLAŞMA</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yardım gerektiren durumların farkına varır. 2. İhtiyacı olduğunda yardım ister. 3. Aile bireylerine yardım eder. 4. Arkadaşlarına yardım eder. 5. Yardım edilmesi veya istenmesi gereken durumları bilir. 6. Yardımlaşmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır. 7. Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu bilir. 8. Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder. 9. Yardımlaşma ve paylaşmaya istekli olur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan yardımlaşmanın insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Yardımlaşma konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Çocuğun ailesine ve arkadaşlarına yardım etmesinin önemi üzerinde durulur. • Çocukların hangi durumlarda ve nasıl yardım etmesi/istemmesi gerektiği üzerinde durulur. • Herhangi bir kaza ve tehlike anında yardım istemesi gerektiği numaralarla ilgili kısa bilgiler verilir. • Dinimizin yardımlaşmaya verdiği önem vurgulanır. • Peygamberimizin insanlara çokça yardım ettiğine dair örnekler verilir. • Yardımlaşma davranışlarının insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur. • Temel bir değer olarak yardımlaşma konusunda çocukları motive edecek sınıf içi etkinlikler düzenlenir.

2.6.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Yardımlaşma değeri için hazırlanmış kitap Dostluk Parkı kitabıdır. Zeynep Şeyma Koyuncu tarafından hazırlanmıştır. Çizimleri Murat Tanhu Yılmaz tarafından yapılmıştır. Etkinlikleri ise Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.6.1.1. Resimleme

Dostluk Parkı kitabında hayvanlar çok çeşitli ve renkli bir şekilde çizilmiştir. Bu da çocukların dikkatini çekme ve kitapla bir bağ kurma noktasında olumlu katkı sağlayacaktır. Özellikle hayvanların parkta olduğu çizimler¹⁵⁴ çocukların eğlenmelerine de bir zemin hazırladığından hikâyeden hoşlanmalarını sağlayacaktır. Kitabın diğer

---

¹⁵⁴ Zeynep Şeyma Koyuncu, *Dostluk Parkı* (İzmir: DİB, ts.), 14.

resimlerinde metin ile herhangi bir uyumsuzluğa, ya da okul öncesi döneme uygun olmayan bir çizim ile karşılaşmamaktadır.

2.6.1.2. Kazanımlara Uygunluk

“Aslan Kük, kuyuya düşmüş, çaresizce yardım isteyen gözlerle onlara bakıyordu. Kuyu çok derindi. Sin telaşla bağırdı; yardım istemeliyiz, çabuk olalım.”¹⁵⁵ ifadesinde yardıma muhtaç olan bir aslandan bahsedilmektedir. Bu da kazanımlarda yer alan dört kazanım için de uygun bir örnektir. Bu kazanımlar “Yardım gerektiren durumların farkına varır ve ihtiyacı olduğunda yardım ister.”, “Yardım edilmesi veya istenmesi gereken

¹⁵⁵ Koyuncu, *Dostluk Parkı*, 11.

yardım gerektiren durumların durumları bilir.”, “Aile bireylerine ve arkadaşlarına yardım eder.” ve “Yardımlaşmaya ve paylaşmaya istekli olur.” kazanımlarıdır.

“Kük nasıl teşekkür edeceğini bilemedi. Ne olursa olsun, her zaman, arkadaşlarına ihtiyacı vardı. Bu bir tarla faresi de olsa, minik bir kuş da olsa... Sin ve Lili'den geçen gün söylediği sözler için de özür diledi.”¹⁵⁶ ve “Ertesi gün herkes elinde malzemelerle bir araya geldi. Arkadaşlıklarını pekiştirmek için bu harika bir fırsattı ve asla kaçıramazlardı.” cümlelerinde “Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımına örnekler bulunmaktadır.

Dostluk Parkı kitabının hikâye kısmında “Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu bilir.” ve “Yardımlaşmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunu farkına varır.” kazanımlarına örnek olacak ifadeler ile karşılaşılmamaktadır.

2.6.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Kitapta yardımlaşma konusuna değinildiği kadar ötekileşme konusuna da değinilmiştir. “Ama bu ormanda aslanlar aslanlarla, filler fillerle, kuşlar kuşlarla arkadaştı. Mesela bir fil ile bir kuş arkadaş olamazdı. Herkes kendine benzeyenle arkadaş olur, sadece kendine benzeyeni sevip ona yardım ederdi.”¹⁵⁷ bu ifadelerde bu konu ile karşılaşılmaktadır. Okul öncesi dönemde hem yardımlaşma hem de kendisi gibi olmayanla arkadaş olma problemi meydana gelmektedir. Kız çocuklar erkekleri, ya da tam tersi bir şekilde erkek çocuklar kız çocukları oyunlarına dâhil etmeme davranışı göstermektedirler. Yahut konuşkan çocuklar kendilerine nazaran daha sessiz çocukları oyun dışı bırakabilmektedirler. Bu da dışlanan yahut ötekileştirilen çocuk için olumsuz bir durum meydana getirmektedir. Özellikle bunun üzerine kurulan bir hikâye çocuklar için de olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Dostluk Parkı kitabının hikâye kısmında okul öncesi dönem gelişimine uygun olmayan ya da çocukların anlam vermekte zorlanacağı bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

2.6.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Etkinliklere başlamadan önce yardım ile ilgili bir tanım ve kısa bir açıklamaya yer verilmiştir. Yardımlaşma ile ilgili toplamda 8 adet etkinlik bulunmaktadır.

¹⁵⁶ Koyuncu, *Dostluk Parkı*, 13.

¹⁵⁷ Koyuncu, *Dostluk Parkı*, 3.

2.6.2.1. Öğretim Yöntemleri Açısından

“Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde soru-cevap tekniği, rol oynama, anlatım ve örnek olay incelemesi kullanılmıştır. “Sadaka Taşları” etkinliğinde rol oynama ve soru-cevap tekniği kullanılmıştır. “Acil Yardım Oyunu” etkinliğinde eğitsel oyundan faydalanılmıştır. “Belgesel Çekelim” etkinliğinde soru-cevap tekniği, eğitsel oyun, rol oynama kullanılmıştır. “Yaban Kazları Göç Yolunda” etkinliğinde anlatma yöntemi, rol oynama, gösteri, dijital öyküleme, örnek olay kullanılmıştır. “Sen Olsan Ne Yapardın?” etkinliğinde anlatım tekniği, konuşma halkası, örnek olay incelemesi ve rol oynama ve beyin fırtınası kullanılmıştır. “Paylaşmak Çok Kolay” etkinliğinde anlatım tekniği, soru-cevap ve gösteri kullanılmıştır. “Hikâye Yazıyorum” etkinliğinde dijital öyküleme, soru-cevap ve öykü oluşturma bulunmaktadır.”

2.6.2.2. Kazanımlara Uygunluk

Birinci etkinlik olan “Dinlediğimizi Anlayalım” etkinliğinde “Yardım gerektiren durumların farkına varır ve ihtiyacı olduğunda yardım ister.”, “Yardım edilmesi veya istenmesi gereken durumları bilir.”, “Yardımlaşmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” ve “Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu bilir.” kazanımlarına değinilmiştir.

“Sadaka Taşları” etkinliğinde “Yardımlaşmaya ve paylaşmaya istekli olur.” kazanımı bulunmaktadır. “Acil Yardım Oyunu” etkinliğinde “Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımı vardır. “Belgesel Çekelim” etkinliğinde “Yardım edilmesi veya istenmesi gereken durumları bilir.” kazanımına vurgu yapılmaktadır. “Yaban Kazları Göç Yolunda” etkinliğinde “Yardımlaşmanın sonuçlarını fark eder.” kazanımı için bir örnek verilmiştir. “Sen Olsan Ne Yapardın?” etkinliğinde “Yardım gerektiren durumların farkına varır ve ihtiyacı olduğunda yardım ister.” kazanımı ve “Aile bireylerine ve arkadaşlarına yardım eder.” kazanımı üzerinde çalışılmıştır. “Paylaşmak Çok Kolay” etkinliğinde “Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu bilir.” ve “Yardımlaşmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımı için cümleler bulunmaktadır. Son etkinlik olan “Hikâye Yazıyorum” etkinliğinde “Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımı ve “Yardım edilmesi veya istenmesi gereken durumları bilir.” kazanımı işlenmiştir.

Dostluk Parkı kitabının etkinlik önerileri, kazanımların hepsini kapsamaktadır.

2.7. Sabır Kuşu

ÜNİTE	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-6	SAR	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan sabrın insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Sabır konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Çocukların temizlik ve yemek gibi tüm ihtiyaçları belli bir sıra ve disiplin içerisinde gerçekleştirilerek hangi durumlarda sabretmeleri gerektiği üzerinde durulur. • Peygamberimizin hayatından sabır örnekleri verilerek O'nun çok sabırlı bir insan olduğu vurgulanır. • Sabırlı davranmanın insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur. • Başarı ve mutlulukta, sabırlı davranmanın etkisi konusunda farkındalık oluşturulur.

2.7.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Sabır değeri için hazırlanılmış kitap “Sabır Kuşu” kitabıdır. Tuğçe Şifa Zorlu tarafından kaleme alınmış, Murat Tanhu Yılmaz tarafından çizilmiştir. Etkinlikleri ise Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.7.1.1. Resimleme

Sabır Kuşu kitabında anne genç ve tesettürlü bir hanım olarak çizilmiştir. Bu da çocukların tesettürü kendi kitaplarında da görüp benimsemeleri için güzel bir örnektir. Anne ve çocuğun resmedildiği sayfalarda anne ve çocuk arasında geçen diyaloglar çok isabetli bir şekilde resme yansıtılmıştır. Kerem'in uyuduğunu ve anlatılanların da bir rüya

olduğunu bir çocuğun hikâye içinde anlaması güç olabilmektedir ama 15. Sayfa resimlemeleri ile bu problem ortadan kalkmaktadır. Çünkü aynı sayfada anlatılan olay ve yanında Kerem'in uyuması da çizilmiştir.

2.7.1.2. Kazanımlara Uygunluk

Sabır Kuşu kitabında geçen “...Keşke bir an önce kış mevsimi gelse de karla oynayıp kardan adam yapsam.”¹⁵⁸ ifadesinde, annesinin ise ona “Güzel olurdu ama kışa daha çok var, beklemen gerek.”¹⁵⁹ cevabında, kekin pişmesi ve kendisinin büyümesi ile ilgili kısımda da benzer cevaplar almıştır. Tüm bunlar da kazanımlardaki “İsteklerini ertelemesini bilir.” kazanımına denk gelmektedir. Rüyasında konuştuğu portakal

¹⁵⁸ Tuğçe Şifa Zorlu, *Sabır Kuşu* (İzmir, 2020), 3.

¹⁵⁹ Zorlu, *Sabır Kuşu*, 5.

çekirdeğinin büyüyüp ağaç olacağını öğrenen Kerem “Harika, minicik çekirdekten kocaman, sulu sulu leziz portakallar haa!” ifadesinde sabırla beklenildiğinde sabrın karşılığının alınacağı görülmektedir. Kazanımlarda yer alan “Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımı üstte bahsettiğimiz kısımlar ile karşılanmaktadır.

Kelebeğin tırtılken büyüyüp bir kelebek olduğu olayının anlatıldığı kısımda “...Rabbim bütün gökyüzünü dolaşabileceğim iki güzel kanat verdi baksanıza. Allah sabredenleri sever.”¹⁶⁰ denilmektedir. Bu ifade “Allah’ın sabırlı davranmayı sevdiğini bilir.” kazanımına karşılık gelen bir ifadedir.

Kitabın hikâye kısmında “Gerektiğinde sırasını bekler.” ve “Peygamberimizin sabırlı bir insan olduğunu bilir.” kazanımlarına dair herhangi bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

2.7.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Sabır, okul öncesi çocuğun anlamakta ve yapmakta zorlanabileceği bir değerdir. İstekleri hemen olsun isteyen çocuklar hem evde ebeveynlerinden hem de okulda öğretmenlerinden sabretmeleri gerektiğine dair sıkça telkinler almaktadırlar. Sabır Kuşu kitabında da verilen örnekler her çocuğun günlük hayatında yaşadığı örneklerdir. Annesi ile beraber kek yapan Kerem sabredemeyip, “Anneee ne zaman pişecek bu kek diye sormaya başladı.”¹⁶¹ Bu cümle de çocuğun gerçek hayatta kendisinin de kuracağı bir cümledir. Günlük hayatta kendisinin de kullandığı ifadeleri kitapta gören çocuk kitap ile bir bağ kurmuş olacaktır.

2.7.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Sabır Kuşu kitabında toplamda 12 etkinlik vardır. Sıra Bizde isimli bir giriş yapılmıştır. Sabır ve sabır ile ilgili kelimelerin tanımları verilir, açıklamaları yapılmıştır.

2.7.2.1. Öğretim Yöntemleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Sabır Egzersizi” etkinliğinde; dijital öyküleme, soru-cevap ve anlatım yöntemi kullanılmıştır. “Kızdıramazsın Birader” etkinliğinde ise, soru-cevap yöntemi, rol oynama, eğitsel oyun ve anlatım yöntemlerinden faydalanılmıştır. “Çini Desenleri” etkinliğinde dijital öyküleme ve anlatım yöntemi kullanılmıştır. “Sabır Kuşu” etkinliğinde hem anlatım hem soru-cevap bulunmaktadır. “...Sınıfı Mutfakta! Renkli

¹⁶⁰ Zorlu, *Sabır Kuşu*, 15.

¹⁶¹ Zorlu, *Sabır Kuşu*, 7.

bisküvili Toplar Yapalım” etkinliğinde gösterip yaptırma ve anlatım yöntemi kullanılmıştır. “Sarı Sabır Çiçeği” etkinliğinde dijital öyküleme, anlatım ve soru-cevap yöntemi bulunmaktadır. “Sabır Bahçemiz” etkinliğinde; grup çalışması, anlatım, soru-cevap, dijital öyküleme ve ödev bulunmaktadır. “Ayıkla Pirincin Taşını” etkinliğinde anlatım yöntemi kullanılıp etkinlik yapılmıştır. “Sabırlı Türk Askeri” etkinliğinde; internet tabanlı eğitim, dijital öyküleme, rol oynama ve soru-cevap yöntemi kullanılmıştır. “Bir Bambu Ağacı” Moso!” etkinliğinde dijital öyküleme, rol oynama ve soru-cevap kullanılmıştır. “Şiir” etkinliğinde, örnek olay incelemesi, soru-cevap kullanılmıştır. Son etkinlikte ise anlatım ve eğitsel oyundan faydalanılmıştır.

2.7.2.2. Kazanımlara Uygunluk

“Sabır Egzersizi” etkinliğinde “Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” ve “Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.” kazanımlarına örneklik teşkil eder. “Kızdıramazsın Birader” etkinliği ise “Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.” kazanımı için bir örnektir. “Çini Desenleri” etkinliğinde “Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.” kazanımı için uygun bir etkinliktir. “Sabır Kuşu” etkinliğinde hikâyede geçen sabır kuşunun çizilmesi istenmektedir. Kazanımlarda yer alan bir ifadeye rastlanmamaktadır. “...Sınıfı Mutfakta! Renkli Bisküvili Toplar Yapalım” etkinliğinde “Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” ve “İsteklerini ertelemesini bilir.” kazanımları için çalışmalar vardır. “Sarı Sabır Çiçeği” isimli etkinlikte kazanımlara dair bir ifade bulunmamaktadır. “Sabır Bahçemiz” etkinliğinde “Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” ve “Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.” kazanımları geçmektedir. “Ayıkla Pirincin Taşını!” ve “Sabırlı Türk askeri!” etkinliğinde “Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.” kazanımı için pirinç ayıklama ve kıpırdamadan bir asker gibi durma çalışmaları yapılmaktadır. “Bir Bambu Ağacı: Moso!” etkinliğinde bir ağacın sabrından bahsedilmektedir. Bu da kazanımlarda yer alan “Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımını barındıran bir etkinliktir. “Şiir” etkinliğinde ise “Gerektiğinde sırasını bekler.”, “Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımları bulunmaktadır. 12. Etkinlik olan ve bir isim belirtilmeyen etkinlikte ise bir şiir tamamlama çalışması yapılmaktadır.” Bu da “Gerektiğinde sırasını bekler.” ve “Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.” kazanımlarını barındıran bir etkinliktir.

2.8.İyilik Yarışçaları

ÜNİTE		KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-7	İYİLİK	<p>1. İyiliğin karşılık beklemeden yapılması gereken bir davranış olduğunu bilir.</p> <p>2. İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini ayırt eder.</p> <p>3. İyilik yapmanın olumlu sonuçlarını fark eder.</p> <p>4. İyiliksever bir insanın özelliklerini bilir.</p> <p>5. İyilik yapmaya istekli olur.</p> <p>6. İyilik yapmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunu farkına varır.</p> <p>7. Peygamberimizin iyiliksever bir insan olduğunu bilir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan iyiliğin insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • İyilik konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Peygamberimizin iyiliksever bir insan olduğuna dair örnekler verilir. • İyiliksever bir insanın özelliklerinin neler olduğu üzerinde durulur. • Günlük yaşamda, iyilik olarak nitelendirilebilecek davranışlara örnekler verilir. • İyilik yapmanın insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur. • Temel bir değer olarak iyilik yapma konusunda çocukları motive edecek sınıf içi etkinlikler düzenlenir.

2.8.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

İyilik değeri Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Seti 1’de İyilik Yarışçaları isimli hikâye ile konu edilmiştir. Bu kitap Yasemin Çağlar tarafından kaleme alınmıştır. Murat Tanhu Yılmaz tarafından resimlenmiştir. Etkinlikler ise Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.8.1.1. Resimleme

Kitapta masal anlatan nine ve çocuklar anlaşılır ve gerçeğe uygun bir biçimde çizilmiştir. Anlatılmak istenen tema olan iyilik değerini daha rahat anlaşılması için farenin bir bal kabağını taşıması örneğindeki bal kabağının büyüklüğü farenin ise küçüklüğü gerçeğe uygun bir şekilde aktarılmıştır. Kitabın son kısmında ise iyilik yapmanın ve iyilikle karşılık bulmanın mutluluk verici tablosu üç hayvanın ifadelerinden de rahatça anlaşılmaktadır. İyilik Yarışçuları kitabı hem metin ile hem de verilmek istenilen mesaj ile uyum içerisinde resmedilmiştir.

2.8.1.2. Kazanımlara Uygunluk

“İyiliğin karşılık beklemeden yapılması gereken bir davranış olduğunu bilir.” kazanımına Gülsüm Nine’nin anlattığı tüm iyilik örnekleri gösterilebilir. Burada sayılan

tüm iyilikler, hiçbir karşılık beklemeden yapılacak türdendir. “Soğuk kış günlerinde, kuşlar üşümesin diye, kuş evleri yaparlarmış. Kediler, köpekler su içebilsinler diye de kapılara su dolu kaplar koyarlarmış. Kanadı kırık leylekleri iyileştirir, kışın dağlardaki aç kurtları beslemek için birlik olurlarmış.”¹⁶² Bu ifadeler “İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini ayırt eder.” kazanımı için de örnek olarak verilebilir. Ayrıca kitapta anlatılan serçe hikâyesi de yine bu kazanımların anlaşılması için örnek teşkil etmektedir. “İyiliksever insanın özelliklerini bilir.” kazanımı da yukarıda geçen cümleler ile anlaşılır hâle gelmektedir. İyiliksever insanın nasıl davranacağı, hangi durumlarda ne gibi iyilikler yapılabileceği bu metni dinleyen bir çocuk için yol gösterici olacaktır. “İyilik yapmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımı kitapta anlatılan serçe hikâyesi ile doğrudan ifade edilmektedir. Bu hikâyenin ana karakteri olan, önce kendisi yardımda bulunan, sonra yardıma ihtiyacı olan Serçe’nin yaptığı iyiliklerinin olumlu sonuçlarını fark ettiği anlatılmaktadır. Bu hikâyeyi dinleyen çocuk ise kendisini Serçe’nin yerine koyup yaptığı iyiliklerin olumlu bir şekilde kendisine döneceğini bilir ve bunun sonucunda da iyilik yapmaya daha da hevesli hâle gelir. İyilik Yarışçıları isimli kitapta hem atalarının yaptığı iyilikleri öğrenen hem de hayvanlar arasındaki iyiliğin anlatıldığı hikâyeyi dinleyen bir çocuğun tüm bunlardan sonra iyilik yapmaya istekli hâle gelmesi beklenmektedir. Bu da kazanımlarda yer alan “İyilik yapmaya istekli hâle gelir.” kazanımı için uygun bir metindir sonucunu doğurmuştur denilebilir. İyilik yarışçıları kitabının metin kısmında “Peygamberimizin iyiliksever bir insan olduğunu bilir.” ve “İyilik yapmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımına dair bir ifadeye rastlanılmamaktadır.

2.8.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Çocukların birbirine iyilik yapmakta zaman zaman zorlanabilecekleri bir dönem olan bu dönem için iyiliğin somut hâllerinin örneklerle anlatılması, bu değerın anlaşılması ve hayata geçirilmesi için önemli bir işleve sahiptir. Kitapta sayılan tüm iyilikler çocuğun dinlediğinde kendi hayatına da örnek alabileceği türden seçilmiştir. Ayrıca tarihte atalarımızın yapmış olduğu iyilik örneklerinin verilmesi de çocukların tarihe dair ilgi ve merak duygularını harekete geçirmek için olumlu yönde bir etki sağlayacaktır.

“... sokakların başında sadaka taşları varmış. İhtiyacı olan sadaka taşından ihtiyacı kadarını alır, gidermiş.” ifadesi, sadaka kavramı ile henüz tanışmamış olabilecek

¹⁶² Yasemin Çağlar, *İyilik Yarışçıları* (İzmir: DİB, 2020), 3.

okul öncesi dönem için anlam veremediği bir hâl alabilir. Öncesinde ya da sonrasında sadaka kelimesinin açıklanmasının çocuğun metinden kopmaması için daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

2.8.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

İyilik Yarışmaları kitabında toplamda 9 etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklere başlamadan önce iyiliğin detaylı bir tanımı yapılmıştır.

2.8.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Dedelerimle Yarışıyorum!” etkinliğinde anlatım tekniği ve çalışma yaprağı kullanılmıştır. “...Sınıfı Bir İyilik Düşünüyor” etkinliğinde; Örnek olay incelemesi, beyin fırtınası, fikir taraması ve anlatım tekniği kullanılmıştır. “İyilik Zinciri” etkinliğinde anlatım tekniği, örnek olay incelemesi, soru-cevap yöntemi ve çalışma yaprağı kullanılmıştır. “Hadi Gülümse” etkinliğinde örnek olay incelemesi, soru-cevap yöntemi, anlatım tekniği ve köşelenme kullanılmıştır. “İyi Çocuk Şimdi Ne Yapsın?” etkinliğinde öykü oluşturma, soru-cevap kullanılmıştır. “Yılın Fotoğrafi” etkinliğinde dijital öyküleme, soru-cevap ve rol oynamadan faydalanılmıştır. “İyilik Treni” etkinliğinde anlatım, rol oynama ve eğitsel oyun kullanılmıştır. “İyi ki İyi İnsanlar Var” etkinliğinde anlatım tekniği, soru-cevap ve beyin fırtınasından faydalanılmıştır. Son etkinlik olan “Ebu Umeyr’in Hikâyesi” etkinliğinde ise; örnek olay incelemesi, soru-cevap ve anlatım kullanılmıştır.

2.8.2.2. Kazanımlara Uygunluk

“Dedelerimle Yarışıyorum” isimli etkinlikte “İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini ayırt eder.” ve “İyiliksever insanın özelliklerini bilir.” kazanımları bulunmaktadır. “..Sınıfı Bir İyilik Düşünüyor” etkinliğinde ise “İyiliğin karşılık beklemeden yapılması gereken bir davranış olduğunu bilir.” ve “İyilik yapmaya istekli olur.” kazanımları işlenmiştir. “İyilik zinciri” etkinliğinde “İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini ayırt eder.” kazanımına ait örnek bir çalışma bulunmaktadır. “Hadi Gülümse” isimli etkinlikte “İyilik yapmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” ve “İyiliğin karşılık beklemeden yapılması gereken bir davranış olduğunu bilir.” kazanımına yönelik bir çalışma vardır. “İyi Çocuk Şimdi Ne Yapsın?” etkinliğinde “İyiliksever insanın özelliklerini bilir.”, “İyilik yapmaya istekli olur.”, “İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini bilir.” kazanımlarını

sağlayacak içeriğe sahiptir. “Yılın Fotoğrafi” isimli etkinlik “İyiliğin karşılık beklemeden yapılması gereken bir davranış olduğunu bilir.”, “İyiliksever insanın özelliklerini bilir.” kazanımlarını çocuklara kazandırmak için yapılabilecek bir etkinliktir. “İyilik Treni” etkinliği “İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini ayırt eder.” kazanımını içinde barındırmaktadır. “İyi ki İyi İnsanlar Var” etkinliğinde “İyiliksever insanın özelliklerini bilir.”, İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini bilir.” ve “İyilik yapmaya istekli olur.” kazanımı bulunmaktadır. “Ebu Umeyr’in Hikâyesi” etkinliği “Peygamberimizin iyiliksever bir insan olduğunu bilir.” kazanımını ile doğrudan ilgilidir.

“İyilik yapmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımına dair doğrudan bir etkinlik ile karşılaşılmamaktadır.

2.9.Tavşan Maviş'in Masalı

ÜNİTE		KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-8	DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK	1. Dürüst bir insanın özelliklerini bilir.	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan doğruluk ve dürüstlüğün insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Doğruluk ve dürüstlük konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Çocukların ailesine, arkadaşlarına ve çevresine karşı doğru ve dürüst davranmasının önemi üzerinde durulur. • Peygamberimizin doğru ve güvenilir bir insan olduğuna dair örnekler verilir. • Temel bir değer olarak doğru ve dürüst olma konusunda çocukları motive edecek sınıf içi etkinlikler düzenlenir. • Verilen örnek durumlarda, dürüst davranışın nasıl olabileceği ve sonuçları üzerinde durulur. • Doğru ve dürüst olmanın insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.
		2. Ailesine her zaman dürüst davranır.	
3. Arkadaşlarına her zaman doğruyu söyler.			
4. Dürüst olan ve olmayan davranışları ayırt eder.			
5. Çevresine karşı her zaman dürüst olur.			
6. Dürüst olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.			
7. Peygamberimizin doğru ve güvenilir bir insan olduğunu bilir.			
8. Müslümanın güvenilir insan olduğunu bilir.			
9. Doğru ve dürüst olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.			

2.9.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Doğruluk ve Dürüstlük değeri için Tavşan Maviş'in Masalı isimli kitap yazılmıştır. Yasemin Çağlar tarafından yazılmıştır. Çizimleri Murat Tanhu Yılmaz tarafından yapılmış olup, etkinlikleri Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.9.1.1. Resimleme

Kitapta kirpi, ağaçkakan, tavşan ve baykuş renkli ve çocukların dikkatini çekecek şekilde çizilmiştir. Baykuşun gözlüklü olarak çizilmesi hem baykuşların bilge olarak bilinmesi hem de kitapta sınavı yapan şef olması açısından çocukların dikkatini çekecek bir unsur hâline gelmiştir. Bir bütün olarak bakıldığında resimler ile hikâye arasında bir uyum olduğu gözlenmektedir.

2.9.1.2. Kazanımlara Uygunluk

“Maviş, pastacılık mesleğini pek bilmiyormuş. İşe alınmak için ben de harika pastalar yapabilirim diyecekmiş ki, bunun doğru bir davranış olmadığını ve annesine

verdiği sözü hatırlamış. Doğruluktan ayrılamam! Demiş kendi kendine.”¹⁶³ ifadesinde “Dürüst insanın özelliklerini bilir.” ve “Dürüst olan ve dürüst olmayan davranışları ayırt eder.” kazanımı için uygun bir örnek bulunmaktadır.

“Tavşancık sen de dürüstlüğünden kazandın, bu istekle iyi bir şef olacağına inanıyorum.”¹⁶⁴ cümlesi ise “Doğru ve dürüst olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımına karşılık gelmektedir. Kitabın ana karakteri Tavşan Maviş hep dürüst davranmaktadır. Ayrıca “Sabah uyandığımda ses kayıt cihazım bozulmuş, masalım silinmişti heyecandan hepsini unuttuym. Çok üzülümüştüm. Buraya çıkmayı çok istiyordum. Eren hazırladığı masalı bana verdi. Eren’in masalına çalıştım ve sizlere sundum. Bu masal da ödül de Eren’indir”¹⁶⁵ ifadesi “Ailesine, arkadaşlarına, çevresine her zaman dürüst davranır, doğruyu söyler.” kazanımına uygundur.

“Allah doğru olanları çok sever, Müslüman hep doğru söyler.”¹⁶⁶ cümlesi “Müslümanın güvenir bir insan olduğunu bilir.” ve “Dürüst olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunu farkına varır.” kazanımlarına uygun bir ifadedir. “Peygamberimizin doğru ve güvenilir bir insan olduğunu bilir.” kazanımı için bir ifade bulunmamaktadır.

2.9.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Kitapta Tavşan Maviş pastacılık sınavına giderken annesi ona:

“Doğruluktan hiç ayrılma Maviş’im e mi?”¹⁶⁷ diye seslenmektedir. “E mi?” ifadesi, çocukların daha önce karşılaşmadıkları bir ifade olabilir bu da ifadenin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bunun yerine “olur mu?” “tamam mı?” vb. kullanım şekilleri metni daha anlaşılır kılacaktır.

Tavşan Maviş’in Masalı kitabında hikâyeye önce kitabı oluşturan bir hikâyeye şeklinde anlatılmış, sonra da aslında bu hikâyenin masal anlatma yarışmasında anlatılan bir masal olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde iç içe geçmiş hikâyeye şekli özellikle dört yaş çocukları tarafından kafa karışıklığına sebebiyet verebilir. Anlatılan hikâyenin, masal yarışmasında anlatılan bir masal olduğundan kitabın giriş kısmında bahsedilmesi hikâyeye geçişleri arasındaki bağın anlaşılması açısından olumlu bir etkiye sahip olacaktır.

¹⁶³ Yasemin Çağlar, *Tavşan Maviş’in Masalı* (İzmir, 2020), 7.

¹⁶⁴ Çağlar, *Tavşan Maviş’in Masalı*, 9.

¹⁶⁵ Çağlar, *Tavşan Maviş’in Masalı*, 15.

¹⁶⁶ Çağlar, *Tavşan Maviş’in Masalı*, 15.

¹⁶⁷ Çağlar, *Tavşan Maviş’in Masalı*, 3.

Hikâyenin geri kalan kısımlarında okul öncesi gelişim dönemine uygun olmayan bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

2.9.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Tavşan Maviş'in Masalı kitabının etkinlikler kısmında toplamda 7 etkinlik bulunmaktadır.

2.9.2.1. Öğretim Yöntemleri Açısından

Birinci etkinlik olan “Kim Dürüst Kim Değil?” etkinliğinde; örnek olay incelemesi, soru-cevap tekniği kullanılmıştır. “Dürüst Davranışlarım” isimli etkinlikte soru-cevap tekniğinden yararlanılmıştır.” Ben Dürüst Bir İnsanım” etkinliğinde iki yerde eğitsel oyun ve beyin fırtınası kullanılmıştır. “Seninle Gurur Duyuyorum” etkinliğinde gözlem yöntemi, soru-cevap ve anı hatıra yazma bulunmaktadır. “Küçük Emanetçi” etkinliğinde eğitsel oyun ve anlatım tekniği bulunmaktadır. “Sürprizi Kim Bozdu” etkinliğinde örnek olay incelemesi, rol oynama ve soru-cevap bulunmaktadır. “Hakyemez Hakkı” isimli etkinlikte ise öykü oluşturma, soru-cevap, anlatım tekniği ve eğitsel oyun kullanılmıştır.

2.9.2.2. Kazanımlara Uygunluk

Birinci, ikinci ve üçüncü etkinlik olan “Kim Dürüst Kim Değil?” ve “Dürüst Davranışlarım” ve “Ben Dürüst Bir İnsanım” etkinliklerinde “Dürüst olan ve dürüst olmayan davranışları ayırt eder.” ve “Dürüst insanın özelliklerini bilir.” kazanımları bulunmaktadır. “Seninle Gurur Duyuyorum” ise “Doğru ve dürüst olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımına dair bir etkinliktir. “Küçük Emanetçi” etkinliği ise “Ailesine, arkadaşlarına, çevresine her zaman dürüst davranır.”, “Müslüman'ın güvenilir insan olduğunu bilir.” ve “Peygamberimizin doğru ve güvenilir bir insan olduğunu bilir.” kazanımlarını aynı anda taşıyan bir etkinliktir. “Sürprizi Kim Bozdu?” etkinliğinde ise “Dürüst insanın özelliklerini bilir.”, “Dürüst olan ve dürüst olmayan davranışları ayırt eder.” ve “Müslümanın güvenilir insan olduğunu bilir.” kazanımlarına dair alıştırmalar bulunmaktadır.

Son etkinlik olan “Hakyemez Hakkı” etkinliği ise dört kazanımı da içinde barındıran, çocukların doğruluk ve dürüstlük değerini anlamaları için birçok açıdan destekleyen bir etkinlik mahiyetini taşımaktadır. Bu kazanımlar “Dürüst insanın özelliklerini bilir.”, “Dürüst olan ve dürüst olmayan davranışları ayırt eder.”, “Doğru ve

dürüst olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.” ve “Ailesine, arkadaşlarına, çevresine her zaman dürüst davranır, doğruyu söyler.” kazanımlarıdır.

Tavşan Maviş’in Masalı kitabının etkinlik önerileri kısmında tüm kazanımlara değinilmiş, hatta bazı kazanımlara birden fazla etkinlikte yer verilmiştir.

2.10. Adil Bir Oyun

ÜNİTE		KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
ÜNİTE-9	ADALET	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kendisinin ve başkalarının haklarını korur. 2. Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder. 3. Çevresine karşı adil davranır. 4. Adil olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan biri olduğunun farkına varır. 5. Allah'ın adil olduğunu bilir. 6. Peygamberimizin herkese adil davrandığını bilir. 7. Adil davranışların olumlu sonuçlarını fark eder. 8. Karşılaştığı problemlere adil çözümler üretir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların, dinimizin temel değerlerinden biri olan adaletin insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark etmelerine yönelik, seviyelerine uygun etkinlikler yapılır. • Adalet konusu öncelikle çocukların günlük yaşantılarında karşılaşılan örnek durumlardan yola çıkılarak ele alınır. • Çevremize karşı adil davranmamızın önemi üzerinde durulur. • Verilen örnek durumlarda, adaletli bir davranışın nasıl olabileceği ve sonuçları üzerinde konuşulur. • Peygamberimizin herkese adil davrandığına dair örnekler verilir. • Temel bir değer olarak adil davranma konusunda çocukları motive edecek sınıf içi etkinlikler düzenlenir. • Adil olmanın insan hayatındaki olumlu katkılarının neler olabileceği üzerinde durulur.

2.10.1. Hikâyenin Değerlendirilmesi

Adalet değeri için hazırlanmış kitap Yasemin Çağlar tarafından yazılmış, Adil Bir Oyun isimli hikâyedir. Çizimleri Murat Tanhu Yılmaz tarafından çizilmiştir. Etkinlikleri ise Nilgün Güler tarafından hazırlanmıştır.

2.10.1.1. Resimleme

Kitapta iki kardeşin kalelere gol atma yarışı anlatılmaktadır. Oyun esnasında memnun olmayan kardeşe babanın çizerek anlatım yapması¹⁶⁸, resmi gören çocuklar için de hem hikâyeyi anlama hem de onların da muhtemel olarak günlük hayatlarında yaşayacağı sorunların çözümünü daha iyi kavramaları açısından olumlu anlamda etki edecektir. Kitaptaki diğer resimler de metni tamamlayıcı niteliktedir.

---

¹⁶⁸ Yasemin Çağlar, *Adil Bir Oyun* (İzmir: DİB, ts.), 4.

2.10.1.2. Kazanımlara Uygunluk

“Eren kaleye daha yakındı, bu haksızlık diye düşündü.”¹⁶⁹ ifadesi kendi haklarını koruma örneğini barındırmaktadır. “Bir dakika diye bağırdı telaşla. Bu işte bir yanlışlık var. Küçük kurbağa o kadar uzak yere nasıl atlayabilir ki?”¹⁷⁰ ifadesinde ise başkalarının hakkını koruma bulunmaktadır. Bu cümlelerde kazanımlarda yer alan “Kendisini, başkalarının haklarını korur.” kazanımı için uygun ifadelerdir. Yine aynı cümlede “...

¹⁶⁹ Çağlar, *Adil Bir Oyun*, 5.

¹⁷⁰ Çağlar, *Adil Bir Oyun*, 13.

küçük kurbağa o kadar uzak yere nasıl atlayabilir ki?”¹⁷¹ “Adil olan, olmayan davranışları ayırt eder.” kazanımı için bu cümle ile karşılaşılmaktadır.

Kitapta geçen “Defne için kaleden yedi adım, Eren için de dört adım uzağa birer taş koydu.”¹⁷² ve “Bacaklar da tamam. Senin bacakların uzun, kasların güçlü. Eren’in bacakları zamanla güçlenecek, şimdi biraz çelimsiz. Sonuçta gücünüz, boyunuz eşit değil. Bu durumda eşit uzaklıktan top atmanız haksızlık mı, değil mi? Sen karar ver, bir düşün bakalım, dedi.”¹⁷³ Tırnak içinde belirtilen bu iki cümlede adil davranmanın bir örneği görülmekte ve bir probleme adilce bir çözüm getirilmektedir. Bu da kazanımlarda yer alan “Çevresine karşı adil davranır, problemlere adil çözümler üretir.” kazanımına karşılık gelmektedir.

Kitaptaki defne karakteri kurbağaların yarışmasını adil bulmayıp, bir çözüm önerisi getirmiştir. Kurbağalar buna başta itiraz etse de sonradan haklı bulup bir değişiklik yapmışlardır. Bu durum hikâyede “Defne’ye çok teşekkür etti. Yarışın iptal edilip adil şartlarda yeniden yapılacağını söyledi.” şeklinde geçmektedir. “Adil davranışın olumlu sonuçlarını fark eder.” kazanımı için çok anlaşılır bir diyalog oluşturulmuştur. Adil Bir Oyun kitabının hikâye kısmında “Peygamberimizin herkese adil davrandığını bilir.”, “Allah’ın adil olduğunu bilir.” ve “Adil olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımlarına dair bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

2.10.1.3. Gelişim Dönemine Uygunluk

Adil Bir Oyun kitabında her çocuğun sıklıkla yaşadığı sorunlar konu edinmiştir. Kardeşleri veya okul arkadaşları ile adalet üzerine yaşadıkları problemler okul öncesi çocukların gündemini oluşturmaktadır. “Eren kaleye daha yakındı, bu haksızlık diye düşündü Defne ve küstü. İlerideki bir taşın üzerine kollarını kavuşturup oturdu.”¹⁷⁴ Özellikle bu cümlede anlatılan davranış şekli bu dönem çocuklarının davranışlarını çok gerçekçi bir biçimde tarif etmektedir. Günlük hayatta kendisinin de yaptığı bir davranış ile hikâyede karşılaşan çocuk hikâyeye kendini daha çok verecek ve anlatılmak isteneni daha kolay kavrayacaktır. Kitapta geçen diyalog ve resimlerde okul öncesi dönem gelişimine olumsuz etkide bulunacak bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

¹⁷¹ Çağlar, *Adil Bir Oyun*, 13.

¹⁷² Çağlar, *Adil Bir Oyun*, 3.

¹⁷³ Çağlar, *Adil Bir Oyun*, 7.

¹⁷⁴ Çağlar, *Adil Bir Oyun*, 5.

2.10.2. Etkinlik Önerilerinin Değerlendirilmesi

Adil Bir Oyun kitabının etkinlik kısmında etkinliklere başlanmadan önce adalet ve adaletle ilgili kavramlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Toplamda 9 adet etkinlik bulunmaktadır.

2.10.2.1. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Açısından

“Şimdi Ne Yapmalı?” etkinliğinde: Örnek olay incelemesi, soru-cevap, rol oynama ve anlatım kullanılmıştır. “Kim Haklı Kim Haksız?” etkinliğinde: Anlatım, rol oynama ve soru-cevap kullanılmıştır. “Ceviz Bahçesinde Gezinti” etkinliğinde: Anlatım, soru-cevap, “Kaplumbağa ile Tavşan” etkinliğinde: Anlatım, tartışma tekniği ve eğitsel oyundan faydalanılmıştır. “Tavşan ve Kaplumbağa Yarışıyor” bir eğitsel oyun örneğidir. “Bastır, Çek-Diren Oyunu” hem anlatım yöntemini kullanmış hem de bir eğitsel oyun çalışması barındırmaktadır. “Sen Ne Yapardın?” isimli etkinlikte anlatım, rol oynama ve örnek olay incelemesi kullanılmıştır. “Adalet Yok Olmuş! Şimdi Ne Olmuş?” etkinliğinde: Anlatım, öykü oluşturma / tamamlama, soru-cevap ve konuşma halkası kullanılmıştır. Son etkinlik olan “Aslan Payı etkinliğinde ise rol oynama kullanılmıştır.

2.10.2.2. Kazanımlara Uygunluk

“Şimdi Ne Yapmalı?” etkinliğinde “Kendisinin, başkalarının hakkını korur.”, “Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder.” ve “Çevresine karşı adil davranır, problemlere adil çözümler üretir.” kazanımları için çalışmalar bulunmaktadır.

“Kim Haklı Kim Haksız” etkinliği” “Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder.” kazanımını içinde barındıran bir etkinliktir. “Ceviz Bahçesinde Gezinti” etkinliği, “Kendisinin, başkalarının hakkını korur.”, “Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder.” kazanımları çocuğun kendilerinin fark etmelerini sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. “Kaplumbağa ile Tavşan” etkinliğinde hem hikâyeye anlatılıp hem canlandırma yapılmaktadır. Buna benzer olarak hazırlanan “Tavşan ve Kaplumbağa Yarışıyor” etkinliklerinde de “Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder.” kazanımı için ifadeler bulunmaktadır. “Bastır, Çek-Diren Oyunu” kazanımların herhangi biri ile ilgili olmamakla beraber, çocuklara birisinin zorla bir şey yaptırmayacağını kavratmak amacı ile hazırlanmıştır.” Sen Ne Yapardın?” Etkinliğinde “Kendisinin ve başkalarının hakkını korur.”, “Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder.” ve “Çevresine karşı adil davranır, problemlere adil çözümler üretir.” kazanımları işlenmiştir. “Adalet Yok Olmuş! Şimdi Ne olmuş?” etkinliğinde “Adil davranışın olumlu sonuçlarını fark eder.” ve

“Peygamberimizin herkese adil davrandığını bilir.” kazanımı konu edilmiştir. “Aslan Payı” etkinliğinde ise “Kendisinin, başkalarının haklarını korur.” ve “Adil olan, olmayan davranışları ayırt eder.” kazanımına değinilmiştir.

“Allah’ın adil olduğunu bilir.” ve “Adil olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.” kazanımlarına dair bir ifade ile karşılaşılmamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuç

Çocuk kitapları çocukların gelişimlerinin her alanı için büyük önem taşımaktadır. Kitapla yani edebiyatla erken yaşta tanışan, hayatına dâhil edilen çocuk, kitapta karşılaştığı durumlar ile hayatın bir nevi provasını yapmaktadır. Bu durum ise çocukların karşılaşılabileceği soru veya sorunlara karşı önceden karşılaştıkları için daha ılımlı ve kolay atlatılabilir yaklaşımları konusunda olumlu katkıda bulunacaktır.

Çocukların toplumsal, bilişsel, sosyal ve ahlâki gelişimlerine katkı sağlayan çocuk kitapları çocukların dini gelişimleri hususunda da önemli bir araçtır. Çocuklara doğru bir din eğitimi vermek, onlara dini sevdirecek, değerleri doğru bir şekilde, alanında yetkin öğretmenler, çocukların yaşlarına ve gelişimlerine uygun bir öğretim programı ve doğru yöntemler aracılığı ile mümkün olmaktadır. Özellikle günümüzde özel, yarı özel ve devlete bağlı olan kreşlerde, online ve yüz yüze düzenlenen ders ve atölyelerde değerler eğitimi başlığı ve içeriği bilhassa okul öncesi dönem için çokça görülmektedir. Kitaplarda, okul, kurs ve eğitimlerde konu olan, popüleritesi artmış olan değerler ve değerler eğitimi alanında yetkin, çocuk gerçekliğini bilen kimseler tarafından verilmezse olumsuz sonuçlara da sebebiyet verebilmektedir. Çocukların çok hassas olan bu konuyu, okul öncesi dönemde, alanında yetkin öğretmenler ve doğru bir müfredat ile kazanmaları için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 Yaş Kur'an kursları açılmıştır. Bu kurslarda öğretim programındaki 9 değer, ünite şeklinde haftalara yayılarak işlenmekte ve değerlerin kazandırılması için ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Bu anlamda çalışmamızın da konusu olan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çıkarılan ve 4-6 Yaş Kur'an kurslarında hem hikâyeye hem etkinlik için faydalanılan bir ders kitabı gibi işlenen "Hikâyeye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti" detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bahsi geçen setin değerleri kazandırmakta oldukça başarılı olduğu sonucuna varılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı bu konuda büyük önemi olan bir çalışma yaparak hem kurslarda hem de evlerde çocukların, ebeveynlerin, öğretmenlerin faydalanacağı türden bir çalışmaya imza atmıştır. 9 değer 10 kitap ile anlatıldığı bu çalışmada aynı çizerin tüm kitapları resmetmesi bir bütünlük ve kitaplar arası bir uyum meydana getirmiştir. Aynı şekilde etkinliklerin de tek bir kişi tarafından hazırlanması setin içeriğinin düzenli, etkinliklerin aynı tarz ve uyumda çıkmasını sağlamıştır. Çocukların aynı değer ile ilgili önce resimli hikâyeyi dinlemeleri sonra da konu ile ilgili birbirinden farklı, dikkatlerini çekecek ve eğlendirecek etkinlikler yapmaları değerlerin anlaşılmasını ve hayata geçirilmesini

kolaylaştıracaktır. Değerleri işlerken kazanımlarda geçen tüm maddelere, hikâye ve etkinliklere yer verilmeye çalışılmış, ama bazı kazanımlara çok sık değinilirken bazı kazanımlara hiç yer verilmediği saptanmıştır. Ayrıca bazı kazanımlar soyut kavramlar içerdiğinden çocukların hikâyede geçen bir cümle veya etkinlik sırasındaki bir yönerge ile anlamaları çok düşük bir ihtimaldir.

Kitaplarda 4+ ibaresi bulunmaktadır. Hikâye kısımları bu yaşa uygun olmakla beraber bazı etkinlikler 4 yaş için seviyelerinin üzerinde olup, anlamakta güçlük çekebilecekleri şekildedir. Kazanımlarda yer alan peygamber ve Allah ile ilgili olan ifadelere genelde bir cümle ile değinilmiştir. Bu da çocukların anlayıp kavramasını zorlaştırmaktadır.

Etkinlik önerilerinin büyük oranda anlatıma dayalı olacak şekilde hazırlandığı tespit edilmiştir. Öğretim yöntem ve teknikleri başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Bazı yöntem ve teknikler kullanılarak hazırlanan etkinliklerin sayısı fazla iken, bazı yöntem ve teknik örneklerinin sayısı azdır. Bunun yanında hareketli etkinliklere az sayıda yer verilmiştir. Hareketli ve enerji dolu bir dönemde olan okul öncesi çocukları için anlatıma dayalı etkinlikler bir süre sonra sıkıcı hale gelebilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığının bu alanda büyük bir boşluğu doldurup 4-6 Yaş Kur'an kursları açması, hem de müfredatı destekleyecek yayınlar çıkarması değerler eğitimi ve din eğitimi için atılmış çok büyük ve önemli bir adımdır.

2. Öneriler

32x32 ölçülerinde ve spiralli şekilde hazırlanan "Hikâye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi" seti çocukların ellerine alıp resimlerine bakabilmesi için uygun değildir. Bunun yerine setin biraz daha küçük boyutlarda ve ciltli olarak basılması çocukların kitaba daha rahat teması açısından önem arz etmektedir.

Kazanım maddeleri içinde yer alan ve okul öncesi dönem için soyut kalan, özellikle Allah ve Peygamber Efendimiz ile ilgili olan kazanımlar hikâye ve etkinliklerle daha çok desteklenmelidir. Böylece bu soyut ifadelerin anlaşılması daha kolay hale gelecektir.

Kitap resimlemelerinde hareket ve aksiyona fazlaca yer verilmelidir. Böylece hareketten hoşlanan okul öncesi dönem çocukları resimlere daha çok odaklanır hale gelebilecektir. Resimlerde metin ile uyumsuzluk oluşturabilecek ya da metinde yer almayan bir çizim bulunmamalıdır.

Kitaplarda yer alan 4+ şeklindeki etkinlikler genel bir yaş sınırlaması yerine her etkinliğin başına hangi yaşa uygun olduğu şeklinde revize edilebilir. Okul öncesi dönemin olumlu ve olumsuz yönlendirmeye çok açık olduklarının farkına olarak olumsuz örneklerden hareketle hikâyeler kurgulanmamalıdır. Yazar ve çizerlerin değerler eğitimini konu alan kitaplar hazırlarken eğlenceli öğelere daha fazla yer vermeleri önerilir. Dini öğeler içeren bilgiler ise doğrudan ve didaktik bir şekilde değil, sezdirerek verilmelidir.

Kitapların çocuğun din eğitiminde çok önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır. Kitaplar içerik ve resimleme bakımından özenle hazırlanıp, hazırlanma aşamasında çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır. Etkinliklere çocukların hareketi sevdiği bir dönemde oldukları düşünülerek hareketli bir yapı da eklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Abanoz, Süleyman. “3-6 Yaş Arası Çocuğun Dinî ve Ahlakî Gelişiminde Etkili Faktörler”. *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1*. Konya: Palet, 2020.
- Aktepe, V. *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Kayseri, Yayınlanmamış Doktor Tezi, 2010.
- Atik, Aslıhan. *Ernest Harms ve Ronald Goldman’ın Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Dini İçerikli Çocuk Kitapları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora, 2016.
- Ay, Mehmet Emin. *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitim*. İstanbul: Mavi, ts.
- Aydın, Ayhan. *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim*. Ankara: Pegem, 2014.
- Aydın, Mehmet Zeki. *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*. Ankara: Nobel, 2003.
- Aydın, Mehmet Zeki - Budak, Esmâ. “Diyanet İşleri Başkanlığı 2013 ve 2020 yılları 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öneriler”. *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1*. Konya: Palet, 2020.
- Aydın, Mustafa. *Bilgi Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım, 2004.
- Aydın, M.Zeki. *Ailede Din Eğitimi*. Ankara: Grafiker, 2017.
- Aydoğan, Didem. “Gelişimle İlgili Temel Kavramlar” *Eğitim Psikolojisi*. ed. Şerife Işık Terzi. Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Ayhan, Halis. *Din Eğitimi ve Öğretimi*. İstanbul: MÜİFV, 1997.
- Ayhan, Halis. *Eğitim Bilimine Giriş*. Şule, 1997.
- Bak, Mustafa. *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Cinius, 2011.
- Bayyığıt, Mehmet. “Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değer Eğitimi ve Sorunlarına Giriş”. *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1*. Konya: Palet, 2020.
- Bayyığıt, Mehmet vd. (ed.). *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1*. Konya: Palet, 1. Basım, 2020.
- Bilgili, Fatih Menderes. *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*. İstanbul: Beyan, 2005.
- Canan, İbrahim. *Hazreti Peygamberin Sünnetinde Terbiye*. İstanbul: Işık Akademi Yayınları, 2010.

- Canan, İbrahim. *Hız Peygamberin Sünnetinde Terbiye*. İstanbul, 1982.
- Cihandide, Zeynep Nezahat. *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*. İstanbul: DEM, 2014.
- Çağlar, Yasemin. *Adil Bir Oyun*. İzmir: DİB, 3. Basım, ts.
- Çağlar, Yasemin. *İyilik Yarışçıları*. İzmir: DİB, 3. Basım, 2020.
- Çağlar, Yasemin. *Tavşan Maviş'in Masalı*. İzmir, 3. Basım, 2020.
- Çamdibi, Hasan Mahmut. *Eğitim İlkeleri ve Rehberlik*. İstanbul: MÜİFV, 2000.
- Dam, H. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel, 2013.
- DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü. "2013-2014 Öğretim Yılı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Yıllık Ders Planı", ts.
- DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü. "2018-2019 Öğretim Yılı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Yıllık Ders Planı", ts.
- Eğitim Hizmetleri Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)". 2023. Erişim 23 Ocak 2023.
<https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/Dokuments/4-6-yas-ogretici-kitabi.pdf>
- Ekşi, Halil - Katılmış, Ahmet. *Karakter ve Değerler Eğitimi*. Nobel, 2020.
- Elkatmış, Metin. "Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim ve Ahlak Eğitimi". *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1*. Konya: Palet, 2020.
- Ezdi, Ebu Davud Süleyman b. el-Eş'as b. İshak es- Sicistani el-. *es- Sünen*. Beyrut, 1988.
- Fersahoğlu, Yaşar. *Din Eğitim ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*. İstanbul: Marifet, 1998.
- Gander, Mary J - Gardiner, Harry W. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge, 2001.
- Gönen, Mübeccel (ed.). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eğiten, 4. Basım, 2017.
- Görmez, İdris. "Erken Çocukluk Döneminde Çocuğun İnanma, İbadet ve Değerleri Kazanma İhtiyacı". *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 1*. Konya: Palet, 2020.
- Güleç, Havise Çakmak - Geçgel, Hulusi. *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat Ve Kitap*. İstanbul: Paradigma Akademi, 2. Basım, 2015.
- Güler, Nilgün. *Haydi Sen Anlat*, ts.
- Güler, Nilgün. *İki Makinist*. İzmir: DİB, 3. Basım, 2020.
- Güler, Nilgün - Çağlar, Yasemin. *Mızımız Mandalina Balığı*. İzmir: DİB, 3. Basım, 2020.
- Güleryüz, Hasan. *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Edge Akademi, 4. Basım, 2013.

- Gündüz, Muhammed Muhdi. “Hz. Peygamberin Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Kişilik Gelişimi İçin Öne Çıkardığı Bazı Hususlar”. *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 2*. Konya: Palet, ts.
- Güven, Nergis - Bal, Servet. *Dil Gelişimi ve Eğitim:0-6 yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler*. İstanbul: Epsilon, 2000.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Hökelekli, Hayati. *İnsani Değerler*. İstanbul Değerler Eğitimi Merkezi, 2013.
- Hökelekli, Hayati. *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul: DEM, ts.
- İdris Görmez. “Erken Çocukluk Döneminde Çocuğun İnanma, İbadet ve Değerleri Kazanma İhtiyacı”. *Erken Çocukluk Dönemi Din- Ahlak- Değerler Eğitimi ve Sorunları- 1*. Konya: Palet, 2020.
- İpşiroğlu, Nazan. *Alımlama Boyutları ve Çeşitlemeleri:Resim*. İstanbul: Papirüs, 2000.
- Kader. *Müslim*, ts.
- Kaya, İsmail. *Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını, 2000.
- Kol, Suat. “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi” (ts.).
- Koyuncu, Zeynep Şeyma. *Dostluk Parkı*. İzmir: DİB, 3. Basım, ts.
- Köseoğlu, Armağan. “*Ahlak Gelişimi*” *gelişim Psikolojisi*. ed. Hatice Ergin. Ankara: Nobel, 2017.
- Köylü, M. “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- Kula, Mustafa Naci. “Erken Çocukluk Döneminde Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Değerlerin Önemi”. *Erken Çocukluk Dönemi Din - Ahlak - Değerler Eğitimi ve Sorunları 2*. Konya: Palet, 2020.
- Kula, N. *İnternet Bağımlılığı ile Mücadelede Manevi Değerlerin Önemi*. Ankara: Resscongress, ts.
- Muşmal, Hüseyin - Gürbüz, İrem. *Doküman İncelemesi, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. ed. Şebnem Aslan. Konya: Eğitim, 2018.
- Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık, 1995.
- Nas, Mehmet. “Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi”, 2018.
- Neuman, W. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II.Cilt*. İstanbul: Yayın Odası, 5. Basım, 2012.

- Norton, Donna E. *Through the Eyes of a Child: An Introduction to Children's Literature*. New Jersey: Schuster/ A Viacom Company, 1999.
- Oğuzkan, A. Ferhan. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı, 10. Basım, 2013.
- Onat, Hasan. "Niçin Din Eğitimi?", 1997.
- Özen, Muhyettin. *İlkokul Öğrencilerinin Dini ve Ahlaki Tutumlarının Oluşmasında Anne ve Babanın Rolü (Şırnak Örneği)*. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2014.
- Pazarlı, Osman. *Din Psikolojisi*. İstanbul, 1982.
- Peker, H. *Okul Öncesinde Çocuğun Dini Gelişimi ve Eğitimi. Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi*. ed. F. Unan - Y. Hacaloğlu. Ankara: Türk Yurdu, 1999.
- Peker, Hüseyin. *Okul Öncesi Çocuğunun Dini Gelişim ve Eğitimi*. Ankara: Türk Yurdu, 1999.
- Sayım, Sadiye. *Güzelce Köyü*. İzmir: DİB, 3. Basım, ts.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: Diyanet, 1991.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi, 2009.
- Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem, 9. Basım, 2017.
- S.Yılmaz. *Şahsiyet ve Değerler Eğitimi*. Aksaray: Vize, 2016.
- Şirin, Mustafa Ruhi. *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı, 3. Basım, 2000.
- Şirin, Mustafa Ruhi. *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: kapı, 1. Basım, ts.
- TDK. "Biliş". *Türk Dil Kurumu | Sözlük*. 2023. Erişim 05 Ocak 2023.
www.sozluk.gov.tr
- TDK. "Çocuk". *Türk Dil Kurumu | Sözlük*. 2023. Erişim 05 Ocak 2023.
www.sozluk.gov.tr
- TDK. "Doğruluk". *Türk Dil Kurumu | Sözlük*. 2023. Erişim 05 Ocak 2023.
www.sozluk.gov.tr
- TDK. "Edebiyat". *Türk Dil Kurumu | Sözlük*. 2023. Erişim 05 Ocak 2023.
www.sozluk.gov.tr
- TDK. "Saygı". *Türk Dil Kurumu | Sözlük*. 2023. Erişim 05 Ocak 2023.
www.sozluk.gov.tr
- Temizyürek, Fahri. *Çocukta Dil Gelişim Süreci*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), 2007.

- Tural, Sadık K. *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988.
- Turanalp, Fatih. “İyi Edebiyatın Direnişi Sürüyor”. *Türk Dili- Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*.
- Türkçe Bilgi. “Saygı”. 2023. Erişim 05 Ocak 2023. www.turkcebilgi.com/saygi
- Uğur, Selim. *Efendimiz'in Örnek Ahlakı*. İstanbul: Semerkand, 2013.
- Ulusoy, Kadir - Dilmaç, Bülent. *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, 4. Basım, 2016.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Bilgi ve Değer*. Ankara: Kürsü, 1964.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi, 2008.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. Remzi, 41. Basım, 2017.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kuran Dili*. İstanbul, ts.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, 6. Basım, 2008.
- Ziegler, Jesse H. “Din Psikolojisi ve Din Eğitimi”. çev. Hüseyin Yılmaz VII/1 (2003).
- Zorlu, Tuğçe Şifa. *Küstüm Çiçeği Süslü*. İzmir: DİB, 3. Basım, 2020.
- Zorlu, Tuğçe Şifa. *Sabır Kuşu*. İzmir, 3. Basım, 2020.